

**A Kúria
mint felülvizsgálati bíróság
í t é l e t e**

- Az ügy száma:** Kfv.III.37.582/2016/16.
- A tanács tagjai:** Dr. Kovács András a tanács elnöke, előadó bíró
Dr. Kovács Ákos bíró
Dr. Fekete Ildikó bíró
Dr. Tóth Kincső bíró
Dr. Heinemann Csilla bíró
- Az I. rendű felperes:** Raiffeisen Bank Zrt.
(1055 Budapest, Akadémia u. 6.)
- Az I. rendű felperes képviselője:** Andrékó Kinstellar Ügyvédi Iroda
ügyvéd
(1054 Budapest, Széchenyi rakpart 3.)
- A II. rendű felperes:** ERSTE Bank Hungary Zrt.
(1138 Budapest, Népfürdő u. 24-26.)
- A II. rendű felperes képviselője:** Wallacher Ügyvédi Iroda
ügyvéd
(1147 Budapest, Ilosvai Selymes Péter u. 95.)
- A III. rendű felperes:** OTP Bank Nyrt.
(1051 Budapest, Nádor u. 16.)
- A III. rendű felperes képviselője:** Oppenheim Ügyvédi Iroda
ügyvéd
(1053 Budapest, Károlyi Mihály u. 12.)
- A IV. rendű felperes:** UniCredit Bank Hungary Zrt.
(1054 Budapest, Szabadság tér 5-6.)
- A IV. rendű felperes képviselője:** Kende, Molnár-Bíró, Katona Ügyvédi Társulás
ügyvéd
(1114 Budapest, Villányi út 47.)
- Az V. rendű felperes:** CIB Bank Zrt.
(1027 Budapest, Medve u. 4-14.)

Kfv.III.37.582/2016/16.

- Az V. rendű felperes képviselője:** Morley Allen & Overy Iroda
ügyvéd
(1075 Budapest, Madách Imre út 13-14.)
- A VI. rendű felperes:** Budapest Bank Zrt.
(1132 Budapest, Váci út 193.)
- A VI. rendű felperes képviselője:** Dr. Petrányi Dóra Ügyvédi Iroda
ügyvéd
(1053 Budapest, Károlyi Mihály u. 12.)
- A VII. rendű felperes:** FHB Jelzálogbank Nyrt.
(1082 Budapest, Üllői út 48.)
- A VII. rendű felperes képviselője:** Kende, Molnár-Bíró, Katona Ügyvédi Társulás
ügyvéd
(1114 Budapest, Villányi út 47.)
- A VIII. rendű felperes:** Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt.
(1122 Budapest, Pethényi köz 10.)
- A VIII. rendű felperes képviselője:** Kende, Molnár-Bíró, Katona Ügyvédi Társulás
ügyvéd
(1114 Budapest, Villányi út 47.)
- A IX. rendű felperes:** Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.
(1095 Budapest, Lechner Ödön fasor 9.)
- A IX. rendű felperes képviselője:** Kajtár, Takács, Hegymegi-Barakonyi Baker & McKenzie
Ügyvédi Iroda
ügyvéd
(1051 Budapest, Dorottya u. 6.)
- A X. rendű felperes:** MKB Bank Zrt.
(1052 Budapest, Váci u. 38.)
- A X. rendű felperes képviselője:** Dr. Bassola Bálint Ügyvédi Iroda
ügyvéd
(1124 Budapest, Nárcisz u. 52.)
- Az alperes:** Gazdasági Versenyhivatal
(1054 Budapest, Alkotmány u. 5.)
- Az alperes képviselője:** dr. Számadó Tamás jogtanácsos
- A per tárgya:** közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálata
A felülvizsgálati kérelmet benyújtó felek: I-X. rendű felperesek
A felülvizsgálni kért jogerős határozat: Fővárosi Törvényszék, 2.Kf.650.032/2015/28.
Az elsőfokú bíróság határozatának száma: Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság,

Kfv.III.37.582/2016/16.

5.K.30.278/2014/99.

Rendelkező rész

A Kúria a Fővárosi Törvényszék 2.Kf.650.032/2015/28. számú ítéletét az elsőfokú ítéletre kiterjedően hatályon kívül helyezi. Az alperes Vj./74-871/2011. számú határozatának jogsértést megállapító részében, továbbá a VII. rendű és VIII. rendű felperesek vonatkozásában a felperesek kereseteit teljes egészében elutasítja, és az alperes határozatának bírságra vonatkozó rendelkezéseit az I. rendű, II. rendű, III. rendű, IV. rendű, V. rendű, VI. rendű, IX. rendű és X. rendű felperesek vonatkozásában hatályon kívül helyezi és alperest új eljárásra kötelezi.

A Kúria kötelezi a VII. rendű és VIII. rendű felpereseket, hogy fizessenek meg alperesnek 15 napon belül külön-külön 300.000 (háromszázezer) forint együttes perköltséget és felülvizsgálati eljárási költséget.

Az I.-VI. rendű és IX.-X. rendű felperesek, valamint alperes további első- és másodfokú perköltségeiket, valamint felülvizsgálati eljárási költségeiket maguk viselik.

A Kúria kötelezi VII. rendű felperest, hogy fizessen meg az államnak – külön felhívásra – 21.000 (huszonegyezer) forint kereseti, 24.000 (huszonnégyezer) forint fellebbezési és 70.000 (hetvenezer) forint felülvizsgálati eljárási illetéket.

A Kúria kötelezi VIII. rendű felperest, hogy fizessen meg az államnak – külön felhívásra – 60.000 (hatvanezer) forint kereseti, 80.000 (nyolcvanezer) forint fellebbezési és 100.000 (százezer) forint felülvizsgálati eljárási illetéket.

A Kúria kötelezi I.-VI. rendű és IX.-X. rendű felpereseket, hogy fizessenek meg az államnak – külön felhívásra – külön-külön 750.000 (hétszázötvenezer) forint kereseti, 1.250.000 (egymillió-kétszázötvenezer) forint fellebbezési, és 1.750.000 (egymillió-hétszázötvenezer) forint felülvizsgálati eljárási részilletéket.

Az I.-VI. rendű és IX.-X. rendű felperesek vonatkozásában fennmaradó fejenként 750.000 (hétszázötvenezer) forint kereseti, 1.250.000 (egymillió-kétszázötvenezer) forint fellebbezési, és 1.750.000 (egymillió-hétszázötvenezer) forint felülvizsgálati eljárási részilletéket az állam viseli.

Az ítélet ellen jogorvoslatnak nincs helye.

Indokolás

A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás

- [1] A felperesi kereskedelmi bankok, továbbá perben nem álló további két pénzügyi intézmény lakossági üzletág kockázatkezeléssel foglalkozó vezetői a 2011-es évben – az alperes eljárásának megindításáig – rendszeres találkozókat tartottak az őket érintő aktuális kockázatkezelési kérdésekről (retail risk reggelik/találkozók/ülések). Ezeket a résztvevők felváltva szervezték.
- [2] 2011. szeptember 9-én megjelentek a devizahiteleket nyújtó és ilyen állománnyal rendelkező

Kfv.III.37.582/2016/16.

bankok számára jelentős veszteségeket előrevetítő, a devizahitelek piacitól eltérő, alacsony fix árfolyamon (180 Ft/CHF, 250 Ft/Euro, stb.) történő végtörlesztésével (a továbbiakban: végtörlesztés) kapcsolatos tervek a sajtóban.

- [3] A 2011. szeptember 13-án a következő – két nap múlva esedékes – retail risk reggelit szervező III. rendű felperes e-mailben megnyugtatta VI. rendű felperes képviselőjét, hogy az ülés nem marad el a végtörlesztési hírek miatt, a végtörlesztés miatt „aktuálisabb beszélni, mint valaha”.
- [4] Magyarország Kormánya 2011. szeptember 14-én döntött a végtörlesztés feltételeiről, majd az Országgyűléshez a törvényjavaslatot benyújtották.
- [5] Másnap, 2011. szeptember 15-én, a felperesi bankok, továbbá a két perben nem álló pénzügyi intézmény képviselői a III. rendű felperes székhelyén összeültek a bekészített reggelihez.
- [6] A képviselők főosztályok, igazgatóságok vezetői, ügyvezető igazgatók, a lakossági hitelkezelés vezetői voltak, akik részben legmagasabb szintű felsővezetők (pl. a VIII. rendű felperes képviselője), részben olyan magas szintű felső-középvezetők voltak, akiknek közvetlen felettesei a legmagasabb szintű felsővezetők, jellemzően vezérigazgató-helyettesek (I. rendű, III. rendű, V. rendű, X. rendű felperes), vagy hitelezési igazgatóságok és hitelkezelési, hitelkockázati divíziók, stb. vezetői, egyes esetekben felső-középvezetők (VII. rendű felperes, egyik perben nem szereplő pénzügyi intézmény).
- [7] A körülbelül kétórás megbeszélésen először megvitatták a végtörlesztéssel kapcsolatos kérdéseket, majd az ún. otthonvédelmi programmal kapcsolatos aktualitásokat. A résztvevők a végtörlesztéssel kapcsolatosan – többek között – közöltek a devizahitel állománnyal összefüggő egyedi banki adatokat, beszéltek arról, hogy 8-10% feletti forint hitel kamatok esetén nem éri meg az ügyfeleknek a devizahitelük kiváltása, a végtörlesztés lehetséges következményeit és a lehetséges reakciókat is megfogalmazták, konkrét cselekvési javaslatok nélkül, mert azok csak a normaszöveg megjelenése után voltak megtehetőek. Abban is egyetértettek, hogy a hitelek tömeges kiváltása a teljes szektorra nézve hátrányos lenne. A III. rendű felperest képviselő T.T. részéről elhangzott, hogy meg kéne próbálni a bankoknak a hitelkiváltás intenzitását minél alacsonyabban tartani, és ennek kapcsán felvetette azt is, hogy a bankok tartózkodjanak attól, hogy egymás ügyfeleinek hitelkiváltó terméket kínálnak. Erre a többi résztvevő az ülésen nem reagált, melyet T.T. egyetértésként értékelte. Végül abban egyeztek meg, hogy ha majd a törvény megjelenik szeptember 29-én, akkor rendkívüli találkozót tartanak ebben a témában a X. rendű felperes székházában október 3-án, hétfőn.
- [8] A III. rendű felperesi képviselő T.T. még aznap összefoglaló e-mailt küldött a találkozón történekről minden résztvevőnek, melyben a „kormány hitelkiváltási javaslatának körbejárását” jelölte meg fő témaként, értékelése szerint abban mindenki egyetértett, hogy a hitelek tömeges kiváltása a teljes szektorra nézve hátrányos lenne, így mindenkinek meg kell próbálnia ennek intenzitását alacsonyabban tartani, és e tárgyban úgy döntöttek a résztvevők, hogy a normaszöveg megjelenése után rendkívüli találkozót tartanak, melyről Dr. K.T. fog később tájékoztató levelet küldeni.
- [9] A találkozó után megindult a banki végtörlesztéssel kapcsolatos stratégiák kidolgozása. A résztvevők felettesei részben tudtak a találkozóról, mivel meghívót kaptak (I. rendű, III. rendű, V. rendű, VI. rendű, IX. rendű, és X. rendű felperesek), de a résztvevők arról be is számoltak feletteseiknek (III. rendű, I. rendű, VI. rendű, és VII. rendű felperesek). A VII. rendű felperest az ülésen képviselő D.Z. még a találkozó napján elküldte T.T. e-mailjét a belső ellenőrnek, aki az e-mail alapján a hitelkiváltás intenzitásának alacsonyan tartására vonatkozó egyetértést kifejező tagmondatot nyilvánvalóan versenyellenesnek minősítette, amire tekintettel D.Z. felettese O.Á. D.Z. további részvételét az üléseken megtiltotta.
- [10] A III. rendű felperes vezérigazgatója CS.S. legkésőbb 2011. szeptember 19-én találkozott az V. rendű felperes vezérigazgatójával T.S.-sel. CS.S. közölte, hogy a stratégiáról a héten lesz

Kfv.III.37.582/2016/16.

döntés, ideális esetben a III. rendű felperes nem fogja finanszírozni más bankok ügyfeleinek végtörlesztését, ám ha egy versenytárs elindítja a harcot, akkor a III. rendű felperes agresszívan fog piacra lépni.

- [11] A III. rendű felperes esetében, 2011. szeptember 20-án K.B., aki T.T felettese, de maga is részt vett a találkozón, mind a kollégáinak, mind a vezérigazgató-helyetteseknek javaslatot tett a követendő stratégiára. Eszerint nem fűződik érdeke a III. rendű felperesi banknak a pro-aktív magatartáshoz, ez óriási veszteségeket okozna, és remélni kell, hogy a többiek is felismerik ezt az érdeküket. Ezért a vezérigazgató-helyetteseknek kivárást javasolt, ha pedig más, nagy szereplő miatt a verseny a III. rendű felperestől függetlenül begyorsulna, csak akkor szabad lépéseket tenni az idegen ügyfelek megszerzése, és a saját ügyfelek hitelkiváltással történő megtartása érdekében. Utalt rá, hogy az ezzel kapcsolatos elemzések a megtartani/elengedni javasolt ügyfelekről, az idegen ügyfelek kiváltására vonatkozó feltételekről folyamatban van.
- [12] Az V. rendű felperes vezérigazgatója, aki 2011. szeptember 19-éig CS.S.-től már megtudta a III. rendű felperes, mint a legnagyobb bank, végtörlesztéssel összefüggő stratégiájának lényegi elemét, (ti. hogy III. rendű felperes nem okoz meglepetést, mindaddig kivár, amíg más nem versenyez, mely esetben viszont agresszívan fog versenyezni), 2011. szeptember 29-éig további nagyobb bankok felsővezetőivel tárgyalt stratégiai kérdésekről, így a II. rendű, a VI. rendű és a IX. rendű felperések felsővezetőivel. Ők arról tájékoztatták az V. rendű felperest, hogy megfontolják a hitelkiváltáshoz (refinanszírozáshoz) való korlátozott hozzáállást. Ezenkívül, vagy a legkésőbb szeptember 19-éig lezajlott CS.S.-sel történt, vagy más felsővezetőkkel való találkozón, de legkésőbb szeptember 29-éig, a III. rendű felperes azt is közölte az V. rendű felperessel, hogy a III. rendű felperes visszautasítja azokat a pletykákat, ami szerint szándékában állna a piacszerzés, habár a bank jól pozícionált ahhoz, hogy profitáljon a helyzetből.
- [13] Ezen kétoldalú tárgyalások időszakában, 2011. szeptember 19-e és 29-e között a következők történtek:
- [14] Az I. rendű felperes esetében a stratégiáról való döntés 2011. szeptember 22-én született meg. Az ülésen a retail risk reggelin részt vett képviselő a versenyző magatartás mellett is érvelt, utalva azonban a tőkekorlátokra, de végül más döntés született, a stratégia reaktív magatartást irányozott elő. Mindez annak ellenére történt, hogy az ülésen az is elhangzott mástól, hogy a rendelkezésre álló versenytársi információk alapján a III. rendű felperestől versenyzői magatartás várható.
- [15] 2011. szeptember 28-án a II. rendű felperes kamatot emelt.
- [16] 2011. szeptember 29-én hatályba lépett a végtörlesztési törvény. A VII. rendű felperes ezen a napon új, önálló hitelkiváltási terméket vezetett be. Ezen a napon már ismert volt a IV. rendű felperes 2011. október 3-ától alkalmazandó kamatváltoztatása, továbbá az V. rendű felperes ekkor már ismerte a VI. rendű felperes kamatemelési terveit.
- [17] A kétoldalú tárgyalásokat követően a felperések végtörlesztéssel kapcsolatos stratégiája az október 3-i retail risk reggeli idejére kialakításra került, kivéve az V. rendű felperesét. 2011. október 3-án az I. rendű, a III. rendű, a IV. rendű és a VI. rendű felperések kamatot emeltek.
- [18] A felperések, a II. rendű és a VII. rendű felperések kivételével, megjelentek az október 3. napjára meghirdetett retail risk reggelin a X. rendű felperes székházának téli kertjében. A VII. rendű felperes a „forgalmi helyzetre” hivatkozva mentette ki magát az ülésről. A II. rendű felperes ugyan megerősítette az ülés előtt, hogy részt kíván venni az ülésen, azonban azon ismeretlen okból nem vett részt (nem volt részvétele bizonyítható). Ezen az ülésen a résztvevők – többek között – konkrét adatokkal alátámasztva megosztották egymással, hogy milyen volt eddig az érdeklődés a végtörlesztéssel kapcsolatban, továbbá azt, hogy a saját, illetve az idegen ügyfeleket miként kezelik. Beszámoltak arról egymásnak, hogy nem folytatnak proaktív magatartást az idegen ügyfelek tekintetében, ennek keretében a konkrét

lépéseiket is ismertették (pl. kamatemelés, piackövető magatartás, reklámok leállítása vagy image reklámmá átalakítása, reklámozás visszafogása, külsős ügynökökkel dolgoznak-e, piaci standard árazás alkalmaznak-e, stb.). A IV. rendű felperes az ülésen ellentmondásosan nyilatkozott, ellentétben a rendelkezésre álló prezentációs anyaggal, melyből felismerhető volt, hogy a hivatalos közlésével ellentétben valószínűleg proaktív magatartást fog tanúsítani. A VI. rendű felperes eloszlatta a róla szóló, proaktív magatartásra vonatkozó híreket, és tőle az volt megtudható, hogy ő tőlük is visszafogott hitelezést kért az anyabank. A VIII. rendű felperestől azt lehetett megtudni, hogy ő mint ernyőbank nem támogatja az aktív idegen ügyfélszerzést, mert csak a rosszabb ügyfélszegmens volna számukra elérhető. Ennek ellenére, egy-két tagbankjuk aktív szeretne lenni, a VIII. rendű felperes iránymutatását nekik nem kötelező figyelembe venniük, de kapacitáskorlátjuk alacsony, így számottevő versenyre nem lehet számítani. Az I. rendű, a IX. rendű és a X. rendű felperesek azt az információt adták, hogy passzívak lesznek, aktív versengő stratégiát nem fognak alkalmazni, tehát tőlük csak reaktív finanszírozás várható. Az V. rendű felperestől viszont mindössze azt tudták meg a résztvevők, hogy náluk pénteken (október 7-én) lesz döntés a stratégiáról. A résztvevők közül a VI. rendű felperes arra következtetett, hogy még nincs refinanszírozásra alkalmas terméke az V. rendű felperesnek, de úgy tűnt, hogy ezt igazgatótanácsi ülés meg fogja változtatni. A III. rendű felperes részéről részt vett K.B. pedig arra következtetett, hogy mivel az V. rendű felperes már kivonulni készül a piacról, nem fognak már versenyezni.

- [19] A VI. rendű felperes erről az ülésről, mint magas prioritású témáról, még aznap levélben tájékoztatta a felsővezetést, ahogy a III. rendű felperes részéről részt vett K.B. is ugyanezt tette. A többi résztvevők szintén beszámoltak az ülésről feletteseiknek.
- [20] 2011. október 5-én az V. rendű felperes már észlelte az alperes fellépésnek lehetőségét, erre tekintettel igyekezett az alperesnek esetleg gyanús áremelést kerülni.
- [21] A X. rendű és a VII. r. felperesek 2011. október 6-án emeltek kamatot, a VII. rendű felperes esetében ez kisebb kamatkorrekciót jelentett.
- [22] A VI. rendű felperes 2011. október 7-étől eltérő termékeket vezetett be régi és új ügyfelek számára, melyek kondícióival a régi ügyfelek megtartását célozták, az új ügyfelek esetében pedig a megfelelő (affluens, értsd: gazdag), jó ügyfelekre optimalizálták az ügyfélszerzést.
- [23] A IV. rendű felperes 2011. november 4-én, a II. rendű felperes 2011. november 5-én további kamatemeléseket hajtott végre.
- [24] Az V. rendű felperes 2011. november 7-én szintén kamatot emelt, 2011. február 14-től november 7-ig voltak igényelhetők a 10%-a alatti kamatozású forinthitelek, melyek devizahitel kiváltására való alkalmassága jelen ügyben nem volt megállapítható. Az újonnan bevezetett több új devizahitel kiváltásra is alkalmas termék közül a legkedvezőbb 10,5%-os hitel november 30-ig volt érvényben, egy konstrukció esetében pedig az V. rendű felperes csökkentette a kamatot 12,35%-ra.
- [25] Az V. rendű felperes 2011. november 16. napján erősebb végtörlesztési intenzitást érzékelt, mint amire számított.
- [26] A felperesek 2011. november 24. napjára újabb találkozót szerveztek – más mellett – ebben a témában, melyet az alperes 2011. november 23. napján megindított eljárására, és ezzel egyidejű helyszíni kutatásokra tekintettel, már nem tartottak meg.
- [27] A végtörlesztési időszakban (2011. szeptember 30. - 2012. január 30.) a IX. rendű felperes végig nem emelt kamatot, azonban különbségtételt alkalmazott saját és idegen ügyfelek között, reklámozási gyakorlatán is módosított.
- [28] A végtörlesztési időszakban a VIII. rendű felperes sem emelt kamatot, részt vett a versenyben, külön terméket alakított ki a hitelkiváltásra, mellyel azonban főleg saját ügyfeleit célozta meg.
- [29] A felperesek a végtörlesztési időszakban – a IV. rendű felperes és a perben nem szereplő további egy pénzügyi intézmény kivételével – az október 3-i találkozón a többiek tudomására

Kfv.III.37.582/2016/16.

hozott magatartással összhangban cselekedett. E találkozón részt nem vett II. rendű felperes a fent rögzített kamatemelésein túlmenően, a reklámozását is visszafogta a kereskedelmi adókon, és reaktív hitelezési politikát folytatott.

Az alperes határozata

- [30] Az alperes 2013. november 19-én kelt Vj.74/871/2011-es iktató számú – üzleti titkot is tartalmazó – határozatával megállapította, hogy a felperesek és további két pénzügyi intézmény 2011. szeptember 15. és 2012. január 30. között egységes, komplex, folyamatos jogsértést valósítottak meg azáltal, hogy a hitelkiváltó hitelek nyújtásának korlátozása révén a fix árfolyamú végtörlesztések csökkentése érdekében összehangolták stratégiájukat, melynek keretében üzleti titoknak minősülő információkat is megosztottak egymással.
- [31] Mindezért az I. rendű felperesre 583,6 millió forint, a II. rendű felperesre 1725,7 millió forint, a III. rendű felperesre 3992,4 millió forint, a IV. rendű felperesre 306,3 millió forint, az V. rendű felperesre 835,4 millió forint, a VI. rendű felperesre 283,5 millió forint, a VIII. rendű felperesre 1 millió forint, a IX. rendű felperesre 983,3 millió forint, a X. rendű felperesre 783 millió forint, további két pénzügyi intézményre összesen 64 millió forint bírságot szabott ki. A VII. rendű felperessel szemben a bírság kiszabását mellőzte.
- [32] Emellett egy további eljárás alá vonttal szemben, meghatározott feltételezett jogsértések vonatkozásában a versenyfelügyeleti eljárást megszüntette.
- [33] A határozat a tényállást a bizonyítékokkal együtt, azokat részletesen elemezve fejtette ki, megállapítva, – ezt nem a tényállás részeként – hogy az érintett termékpiac az ingatlanfedezetű jelzáloghitelek piaca (beleértve a forint- és a devizahiteleket), míg az érintett földrajzi piac Magyarország területe.
- [34] Megállapította, hogy a jogsértés a tagállamok közti kereskedelmet érintette, így a felperesek megsértették mind a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (a továbbiakban: Tpv.) 11. §-át – azon belül annak (2) bekezdés b) pontját –, mind az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (a továbbiakban: EUMSZ) 101. cikk (1) bekezdés b) pontját. A határozat szerint a felperesek és további két pénzügyi intézmény 2015. szeptember 15-i ülésen abban az átfogó tervben állapodtak meg, hogy a devizahitel kiváltó hitelek forgalmazását, kibocsátását korlátozni fogják (versenykorlátozó megállapodás). Emellett a III. rendű, a II. rendű, a VI. rendű és a IX. rendű felperesek az V. rendű felperessel e tárgyban osztottak meg információkat kétoldalú felsővezetői szintű tárgyalásokon (jogellenes, részben üzleti titkot képező információ megosztásból eredő magatartás összehangolás). Ezen átfogó tervnek megfelelően hangolták össze végtörlesztéssel kapcsolatos stratégiájukat az érintett pénzügyi intézmények, majd október 3-án ezen átfogó terv végrehajtása érdekében osztottak meg egymással részben üzleti titkoknak is minősülő információkat, mellyel összehangolták tényleges magatartásukat (magatartás versenykorlátozó összehangolása). A felperesek – a II. rendű felperes kivételével, aki nem volt ott – ezen találkozón elhangzottaknak megfelelő magatartást tanúsítottak, a IV. rendű felperes kivételével, aki stratégiáját szintén ezen információk birtokában és ezekre tekintettel alakította ki. A II. rendű felperes az első találkozó szerinti és a kétoldalú megbeszélésen közölt átfogó tervből következő reaktív stratégiát követett. Összességében ezek a találkozók egységes, összetett (komplex) és folyamatos, 2012. január 30-áig tartó, egyetlen a Tpv. 11. §-ába és az EUMSZ 101. cikkébe ütköző jogsértésnek voltak minősíthetők, mivel ugyanazt a versenyellenes célt, illetve hatást szolgálták, és azt megvalósították egymást kiegészítő versenykorlátozó megállapodásokkal, illetve információ megosztáson keresztül stratégiáik, így magatartásaik összehangolásával.
- [35] Az alperes kifejtette, hogy mivel egységes jogsértésről van szó, ezért az a körülmény, hogy az

egységes, komplex és folyamatos jogsértés minden elemében nem mindegyik vállalkozás vett részt, nem jelenti azt, hogy ne felelne az egész jogsértésért mindegyik vállalkozás, azonban a részvétel mértékét a jogkövetkezmények (bírság) alkalmazása során figyelembe vette. A VII. rendű felperes is az egységes jogsértés résztvevője volt, mivel a szeptember 15-i ülésen való részvételt követően nem nyilvánosan – a többi résztvevő vállalkozás felé – határolódott el a versenyellenes megállapodástól. Emellett részben az átfogó tervhez igazította konkrét refinanszírozási politikáját is, melynek nyilvános elhatárolódás hiányában maga is részese volt. A bírság kiszabás körében az alperes értékelte ugyanakkor a VII. rendű felperes esetében, hogy kizárólag a szeptember 15-i ülésen vett részt, és annak versenyellenes jellegét felismerve a további ülésen, illetve más egyeztetésen ezen okból nem vett részt. Erre tekintettel vele szemben a bírság kiszabását mellőzte.

- [36] A többi bank felelősségi szintjét három csoportba osztotta az alperes aszerint, hogy mindkét ülésen és a kétoldalú egyeztetéseken is részt vett-e, illetve hogy ténylegesen korlátozottan vette-e részt a refinanszírozásban.
- [37] A bírság kiszámításakor az alperes az erre vonatkozó, nyilvánosan közzétett közleményét alkalmazta, amikor a jogsértéssel érintett releváns forgalomból elért bevételt – pénzügyi intézmények esetén a nettó árbevétel nem értelmezhető – vette csak alapul, és ezen árbevételt „pontozta” különböző, a közleményében meghatározott mérlegelési szempontok szerint. Megállapította azt is, hogy az így kiszabott összegek jelentősen alatta maradtak a kiszabható bírság maximumának.
- [38] Az egyéb eljárási kérdések tekintetében többek között kifejtette, hogy az egyik perben álló pénzügyi intézmény indítványozta a védett tanú ismételt meghallgatását, de a megjelölt felteendő kérdések vonatkozásában az alperes már kikérdezte a védett tanút, így annak nem adott helyt.
- [39] A VI. rendű felperes üléseken részt vett képviselője F.L. jegyzetei az ülésen történtek alapvető bizonyítékai voltak, akit azért nem tudott meghallgatni a felperesek kérése ellenére tanúként az alperes, mert munkahelyet változtatott, külföldre ment, és ismeretlen helyre és munkahelyre távozott, így nem lehetett meghallgatását foganatosítani. Az V. rendű felperes külföldi illetőségű vezérigazgatóját T.S.-t pedig hiába idézte alperes tanúként, a tanúmeghallgatásra nem jött el, mert nem vállalta azt, hogy ezért Magyarországra utazzon, annak ellenére, hogy tájékoztatták arról, hogy írásbeli tanúvallomás megtételét a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (a továbbiakban: Ket.) nem teszi lehetővé.

Az elsőfokú ítélet

- [40] A felperesek keresetei folytán eljáró Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 2015. február 3. napján kelt ítéletében a felperesek kereseteit elutasította. Az elsőfokú ítélet minden tekintetben osztotta az alperesi határozat álláspontját. A felperesek kereseteire reagálva részben elfogadta az alperes tényállás tisztázási kötelezettségére és a bizonyítási sztemre vonatkozó felperesi álláspontokat, fenntartva azonban azt, hogy ha a hatóság által rögzített tényállás okszerű, az ésszerűség és a logika követelményeinek megfelel, akkor a közigazgatási bíróságnak nincs felülmérlegelési lehetősége. Ennek általános rögzítése mellett, illetve ennek ellenére részletesen elemezte a vitatott bizonyítékokat, és azokat egyenként és összességében értékelve megállapította, hogy a felperesek nem tudtak ésszerűbb, életszerűbb értelmezést adni a bizonyítékoknak, így a tényállás helyesen került megállapításra.
- [41] Ugyanígy elemezte a megállapított tényálláshoz köthető alperesi jogi értékelést, a betudhatóság, felelősség, egységes és komplex jogsértés, bírságszámítás kérdéseit, részletesen indokolta, hogy mely felperesi érvelést miért nem fogadta el, és hogyan értékelte – alperessel

Kfv.III.37.582/2016/16.

egyezően – a felperesek által tanúsított magatartást jogsértőnek.

- [42] Nem találta jogsértőnek azt sem, hogy a védett tanúhoz közvetlen kérdéseket nem intézhettek felperesek, tekintve, hogy erre törvényi előírás, lehetőség nem volt, így ez a védett tanú esetében nem lehetséges.
- [43] Az elsőfokú bíróság mellőzte a találkozókra résztvevő kockázatkezelők kihallgatására vonatkozó bizonyítási indítványokat, mivel minden releváns kérdésben meghallgatásra kerültek az alperesi eljárásban, részletes nyilatkozatot tettek, különösen abban a körben adtak már nyilatkozatot, hogy bármilyen megállapodást kötöttek-e, ezeket alperes értékelte, így a tanúmeghallgatásoknak reális indoka nem volt.
- [44] Az elsőfokú bíróság rámutatott, hogy a párhuzamos piaci magatartásra hivatkozás és az ezzel összefüggő közgazdasági elemzés bizonyítékként csak akkor fogadható el, ha a nagymértékben hasonló, vagy azonos piaci magatartáson alapul annak megállapítása, hogy a piaci szereplők összehangolták magatartásukat és a jogsértést megállapító határozat azon alapul, hogy e magatartásra nincs más ésszerű közgazdasági szempontból racionális magyarázat. Ha felperesek bizonyítani is tudnák, hogy párhuzamos magatartással – jogsértés nélkül – is kialakulhatott volna a jogsértő piaci magatartás (mert pl. a piaci körülmények lehetővé tették), az nem mentesít a versenyjogi felelősségre vonás alól.
- [45] Ezért a vizsgált piaci magatartások versenyjogi értékelése a jogszabályok értelmezésével eldönthető jogkérdés és nem szakkérdés, így a III. rendű és a II. rendű felperesi indítványokra szakértő kirendelésére nem kerülhetett sor. A III. rendű felperes által csatolt Infrapont magánszakvéleményt a fél előadásaként kellett figyelembe venni, és ezen előadás nem volt alkalmas arra, hogy megingassa az alperesi megállapításokat akár a vizsgált piaci magatartások versenyjogi értékelése, akár a piacmeghatározás körében.
- [46] Az elsőfokú bíróság az alperes álláspontját osztva, részletesen indokolta ítéletében, hogy a magánszakvélemény azért nem volt elfogadható, mert adatainak helyessége, hitelessége nem ellenőrizhető, adatai nem reprezentatívak, az elemzés téves hipotézist tulajdonított az alperesi határozatnak. Az lényegében a kamatemelésekre koncentrált, és nem vette figyelembe a kibocsátás korlátozás más elemeit, továbbá normál piaci körülményekből indult ki, tekintet nélkül a törvényi szabályozásból eredő rendkívüli helyzetre, továbbá nem pusztán a hiteltermékek árának elemzése lett volna fontos, tekintve, hogy a verseny az egyéb feltételekben is zajlott. Utalt arra a bíróság, hogy az alperes üzleti titkot képező adatokra alapítottnak kimutatta a regressziós modell tartalmi hibáit is.
- [47] A piacmeghatározás kapcsán az elsőfokú ítélet azt rögzítette, hogy az lényegében helyesnek tekinthető, az alperes határozatában – szemben a felperesi érvekkel – nem állított olyat, hogy a forint- és a devizahitelek egy piacot képeznének. Az elsőfokú bíróság álláspontja szerint a kartell tárgyát nemcsak a kiváltó forinthelek, hanem a deviza jelzáloghitelek is képezték, a kartell azok védelmét szolgálta. Az alperes nem a teljes körű helyettesíthetőséget állapította meg. A keresleti és kínálati helyettesíthetőség hiánya, a devizahitelek végtörlesztésre felhasználásnak kérdése, vagy SSNIP teszt alapján, vagy más gazdasági-társadalmi helyzet, MNB statisztikák, vagy az Európai Bizottság érintett piacról szóló közleménye alapján az alperes jogszerű piacmeghatározását cáfolni nem lehet. Az alperesnek nem kellett egyedi termékek (támogatott lakáshitelek, végtörlesztésre nem jogosultak devizahitel állománya, 1994 előtt befogadott régi lakáshitelek, stb.) helyettesíthetőségi viszonyait vizsgálni, tekintettel arra, hogy az érintett piacot nem kellett pontosan meghatározni, mivel kökemény versenykorlátozásról van az ügyben szó, amely esetben a jogsértés szempontjából a piac meghatározás nem releváns, annak csak a bíróság kiszabásának mérlegelésekor van korlátozott szerepe. Megjegyezte ugyanakkor, hogy a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 261. § (4) bekezdésének hatályon kívül helyezése folytán nem volt akadálya annak, hogy devizában nyilvántartott vagy nyújtott kölcsönszerződésből

végtörlesszen valamely természetes személy. Az Infrapont szakértői véleménye ugyancsak nem volt figyelembe vehető, mivel a piacmeghatározás nem szakkérdés, hanem jogkérdés (Kúria Kfv.II.37.370/2012/4). A szakértői vélemény értékelése kapcsán rámutatott az elsőfokú bíróság arra is, hogy a szakértő által vizsgált kérdésnek, tudniillik, hogy az egyes termékek mennyiben helyettesíthetők egymással, nem volt relevanciája, mivel az alperes nem a helyettesíthetőség alapján határozta meg az érintett piacot, hanem aszerint – az uniós joggyakorlattal összhangban –, hogy a versenyellenes tevékenység közvetve vagy közvetlenül kiterjedt-e a határozattal érintett valamennyi termékre (Európai Törvényszék T-541/08., Sasol és társai), ami nem azonos a helyettesítés kérdéskörével.

[48] A bírságszámítással összefüggésben az elsőfokú bíróság kifejtette, hogy az előző évi nettó árbevétel 1%-a alatt maradt minden esetben a bírság, amely semmiképp nem eltúlzott a lehetséges 10%-os maximumhoz képest. Egyebekben az alperes mérlegelése okszerű volt, így többek között megfelelő nyomatékka vette figyelembe a MIF ügyet (Vj.-18/2008.) ismételt jogsértésként, függetlenül attól, hogy annak bírósági felülvizsgálata folyamatban volt, valamint a VII. rendű felperes esetében nem hiányolhatja más felperes a bírságolás hiányát, mivel arra keresetösségi joga nem terjed ki. Kifejtette azt is, hogy az ilyen bírságolási gyakorlat egyébként sem diszkriminatív, mert a bírságot nem más ügyfelek bírságához kell arányosítani, hanem azt mérlegeléssel az adott felperes vonatkozásában feltárt bírságkiszabási körülmények alapján kell meghatározni. Ezért az egyenlő elbánás sérelme szóba sem jöhet.

[49] Végül az elsőfokú bíróság kitért arra is, hogy a Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) 335/A. § (1) bekezdésében foglalt keresetváltoztatási tilalomra tekintettel nem foglalkozhatott az 1/2003/EK tanácsi rendelet 3. cikk (2) bekezdésének sérelmével, valamint azzal, hogy a IX. rendű felperes szerint téves adatokat vett alapul az alperes a bírságszámítás során. Utalt ugyanakkor arra, hogy az I. rendű és a VI. rendű felperesek későn előterjesztett, adatokat kifogásoló, piac meghatározáshoz köthető érvelését más felperesi kereset kapcsán elbírálta, mely rájuk is értelemszerűen irányadó.

A másodfokú ítélet

[50] A felperesek fellebbezése folytán eljáró Fővárosi Törvényszék az elsőfokú bíróság ítéletet helybenhagyta, annak helyes indokai alapján.

[51] Rámutatott, hogy a felperesek nem a bizonyítékok hitelességét, hanem azok alperes általi értelmezését vitatták, tehát a bizonyítékok értékelését. Ez nem lehet azonban alapja a bizonyítási teher megfordításának, továbbá az elsőfokú bíróság nem általánosságban mondta ki, hogy nincs lehetőség felülmérlegelésre. Helyesen állapította meg az elsőfokú ítélet, hogy ha az alperes által megállapított tényállás okszerű, ésszerű, és a logika követelményeinek megfelel, a közigazgatási perben eljáró bíróságnak felülmérlegelésre nincs lehetősége. Rögzítette azt is, hogy bár az ártatlanság vélelme szoros kapcsolatban áll a tisztességes eljárás elvével, egy közigazgatási eljárás nem azonosítható a büntető eljárással.

[52] A jogerős ítélet kifejtette, hogy a bizonyítékokat helyesen értékelte a bíróság, a felperesi érveket megfelelően cáfolta, valamint kifejtette az egységes, komplex és folyamatos jogsértéssel kapcsolatos – alperesével és elsőfokú bíróságával egyező – jogi álláspontját. Utalt arra is, hogy ezen jogi álláspontból következik, hogy nincs jelentősége annak, hogy J.D. mikor távozott a szeptember 15-i ülésről és olvasta-e T.T. e-mailjét, tekintve, hogy a IV. rendű felperes képviselőjében az október 3-i folytatáson jelen volt Sz.E., és elhatárolódásként értékelhető magatartást nem tanúsított. Mivel nincs jelentősége a jogsértés megállapítása szempontjából, hogy utóbb a felek a megállapodáshoz tartották-e magukat, ezért nincs súlya annak, hogy Cs.Cs. később milyen stratégiára tett javaslatot.

[53] A felperesek mindvégig nem tudtak racionális magyarázattal szolgálni az ülések céljára,

Kfv.III.37.582/2016/16.

tartalmára, a jogsértés tagadása önmagában nem elegendő. A védett tanú meghallgatása tekintetében jogsértés nem történt, a szó szerinti jegyzőkönyvet megismerhették a felperesek, arra észrevételeket tehettek. A felperesek egyetlen konkrét kérdést sem jelöltek meg, hogy mit kívánnak kérdezni a tanútól, és nem mutatták be, hogy a kérdésre adott esetleges válasz miként szolgálhatott volna a javukra, így jogsértés nem volt megállapítható.

- [54] Az elsőfokú bíróság részletesen megindokolta azt is, miért nem szükséges szakértő kirendelése, amellyel a másodfokú bíróság egyetértett. Az érintett kérdések nem szakkérdések, hanem jogkérdések.
- [55] A másodfokú bíróság értékelte a bírságszámítással kapcsolatos kifogásokat is, utalva a Pp. 339/B. §-ára. Utalt végül arra, hogy az alperes által hivatkozott utólagos kereset kiterjesztéseknek nem volt jelentősége, mert végső soron az elsőfokú bíróság minden kérdést részletesen megválaszolt.

A felülvizsgálati kérelmek és ellenkérelem

- [56] A felperesek mindegyike felülvizsgálati kérelmet terjesztett elő a jogerős ítélettel szemben, melyekben kérték vagy a jogerős ítélet elsőfokú ítéletre kiterjedő hatályon kívül helyezését és a felperesi kereseteknek megfelelő új határozat hozatalát; vagy a jogerős ítélet és az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezését és a bíróság új eljárásra utasítását; vagy az ítéletek mellett alperes határozatának hatályon kívül helyezését és az alperes új eljárásra kötelezését.
- [57] A felperesek szerint büntetőjogi jellegű eljárásról van szó, melyben érvényesülnie kell az ártatlanság vélelmének, a teljes felülvizsgálat elvének és ezért annak is, hogy amennyiben van más okszerűbb magyarázat a piaci történésekre, akkor a bíróságnak azt kell elfogadnia. Ezeket a következtetéseiket az Alkotmánybíróság 30/2014 (IX.30.) AB határozatára és a Kúria Kfv.III.37.690/2013/29. számú eseti döntésére, illetve az ezekben is nagyobb részt elemzett Európai Emberi Jogi Bíróság, és az Európai Bíróság gyakorlatára alapozták. Álláspontjuk szerint ezen kritériumoknak a bírósági felülvizsgálat nem felelt meg, ezért a jogerős ítélet sérti az Alaptörvény XXVIII. cikkét, az Emberi Jogok Európai Egyezménye (a továbbiakban: Egyezmény) 6. cikkét, a Pp. 164. §, 206. § és 336/A. § (2) bekezdését, sőt II. rendű felperes szerint a Ket. 50. § (6) bekezdését is. Ebből következően az eljáró bíróságok tévesen határozták meg az irányadó bizonyítási sztenderdet. Létezett a bizonyítékoknak ésszerűbb, okszerűbb mérlegelése, értékelése, melyet a felperesek az egyes tényállást megalapozó bizonyítékok tekintetében részletesen be is mutattak. Az alperes tényállása lényegében pusztán spekuláción, feltételezéseken alapult. A felperesek rámutattak arra is, hogy a másodfokú és elsőfokú bíróság tévesen hivatkozott a felülmérlegelési tilalom doktrínájára, mert akár az arányossági követelmények is számon kérhetők.
- [58] A felperesek szerint a támadott bírósági ítéletek sértik a Tpv. 11. §-át, az EUMSZ 101. cikkét, a Tanács 1/2003/EK rendelet 3. cikk (2) bekezdését, amikor nem értékelték, illetve rosszul értékelték a bizonyítékokat, és tévesen állapították meg a tényállást.
- [59] Az I. rendű felperes szerint T.T. e-mailje tévesen került értékelésre, azt a résztvevő felek nem értelmezhatték megállapodásként, különösen azért, mert még a versenyjogban jártas GVH vizsgálói sem tulajdonítottak annak jogsértő tartalmat. A szeptember 22-i ülés jegyzőkönyvének tartalmát nem értékelték a bíróságok. A felperesek szerint az alperes által állított jogsértés bizonyítására T.T. e-mailje nem alkalmas, az sokféleképpen értelmezhető, a felperesek meg is adták a bizonyítékok ésszerű és helyes értelmezését, ezért iratellenes az elsőfokú ítélet azon megállapítása, hogy felperesek nem adtak az alperesétől eltérő ésszerű magyarázatot. A felperesek mindegyike lényegében úgy nyilatkozott, hogy T.T. e-mailje saját véleményét tükrözi, és a védett tanú nem erősítette meg annak elhangzását a szeptember 15-i ülésen, mivel a munkateherre tekintettel hangzott ott el, hogy a végtörlesztések intenzitását jó

lenne csökkenteni. Ugyanígy az átfogó terv fennálltának hiányát igazolja, hogy az adott bank stratégiájának kialakításában, és a szeptember 15-i ülésen is résztvevő Cs.Cs. (I. rendű felperes) és K.B. (III. rendű felperes) stratégiájuk kialakításakor nem voltak figyelemmel semmilyen átfogó tervre, arra nem is utalnak semmilyen módon, ahogy más bank stratégiájának kialakításakor sem merült fel semmilyen bizonyíték arra nézve, hogy bármilyen átfogó tervre tekintettel lett volna. Emellett F.L. jegyzete alapján jogsértő tartalmú információcserét nem állapított meg az alperes A IX. rendű felperes szerint O.Á. nyilatkozata nem a szeptember 15-i találkozót, hanem esetlegesen a következőt tartotta versenyellenesnek.

- [60] A IX. r. felperes kifejtette abbéli véleményét, hogy lényegesen ésszerűbb és életszerűbb, hogy újságcikkek alapján egy általános beszélgetés zajlott le szeptember 15-én, mint az az alperesi feltevés, hogy középszintű banki háttérű emberek meghatározták az összes magyar nagybank stratégiáját. A IX. rendű felperes szerint mindegyik résztvevő nyilatkozata a felperesi értelmezést támasztotta alá.
- [61] A II. rendű felperes álláspontja szerint, az általa a felülvizsgálati kérelemhez csatolt, de már a keresetlevél részét is képező, 13 releváns bizonyíték (és nem az ítéletben említett 100 feletti bizonyíték) kapcsán kifejtettek igazolják, hogy a bizonyítékok értékelésére van ésszerűbb és racionálisabb magyarázat, mint amely értékelést az alperes adott. Kérte ezen érvek Kúria általi megfontolását is.
- [62] A II. rendű felperes szerint a bizonyítékokból megállapítható valós tényállás az volt, hogy az érintett üléseken a kockázatkezelés szempontjából releváns új jogszabályok értelmezése, megvitatása folyt, annak nem volt célja a végtörlesztéssel kapcsolatos egyeztetés, azt csak ad hoc módon érintették a résztvevők. A résztvevők túlnyomó többsége erről nem jelentett a feletteseinek, aki erről beszámolt, az csak azért tette, mert minden információ morzsa érdekes lehet ez ügyben, mivel fontos és aktuális téma volt. Írásbeli összegzések, javaslatlattel ezekről nem készült, szemben azon kérdésekben, melyek tekintetében a résztvevők felhatalmazással bírtak azok megvitatására. Mivel ekkor még jogszabály nem volt, nem lehetett szó stratégiáról, annak egyeztetéséről, jövőbeni magatartás közléséről. A témát a résztvevők azért érintették, mert számos operációs kérdést meg kellett oldani: bonyolítás és kapacitásszervezés, jogosultság vizsgálati helye, feldolgozás módja, rendszertámogatás, áteresztő képesség, stb. A végtörlesztés során a bankok különböző stratégiát folytattak, ki-ki érdekeinek megfelelően. Lehet, hogy az október 3-i ülésen megosztottak tudatlanságból olyan üzleti titkokat, melyeket a versenyjog nem enged meg – mivel a végtörlesztés kockázatkezelés szempontjából fontos aspektusairól tárgyaltak – így a jogsértést lehet, hogy az információk megosztása miatt meg lehetett volna állapítani, de az jóval enyhébb jogsértés, mint amit alperes megállapított. Ugyanis kialakított átfogó terv nem volt. Ez nyilvánvaló abból, hogy a II. rendű felperes kockázatkezelője ott sem volt a második ülésen, mert fontosabb dolga volt, ezért erről a II. rendű felperesnek közvetlen tudomása nincs is. Külön kiemelte a II. r. felperes, hogy az alperes semmilyen bizonyítékát nem adta, hogy a kockázatkezelők szabad és kötetlen mandátumot kaptak volna a tárgyalásokra, megállapodás megkötésére végtörlesztéssel kapcsolatos ügyekben, másrészt egy ilyen megállapodást kizár a résztvevő bankok ellentétes érdeke, harmadrészt a szeptember 15-ét követő dokumentumokban, feltárt iratokban sehol nem történik még a legkisebb utalás sem egy 15-én kötött korábbi megállapodásra. Az alperesi határozat a bankok stratégiáit nem mutatta be, így arra következtetést sem vonhatott volna le.
- [63] A IX. rendű felperes az október 3-i találkozó kapcsán adta elő, hogy annak célja a megfelelő hitelkezelési kapacitások kialakítása volt. Dr. M.A. azért vett részt ezen, mert ezért ő felel. Az ilyen magatartás nem versenyellenes, hanem prokompetitív, a gyorsabb és jobb ügyintézészt célozza. Kifejtette azt is, hogy a saját és idegen ügyfelek közt különbséget tett a IX. rendű felperes és a 3-ai ülésen megindokolta, hogy ügyfelei egy részének azért nem biztosít kiváltó hitelt, mert akkor ezt diszkriminatívnak tekintheti a többi ügyfél. Mi szükség lett volna ilyen

indokokra, ha egy átfogó terv keretében világos volt, hogy ezt a diszkriminációt miért tette az ügyfelek közt. Ez a körülmény is az átfogó terv hiányát igazolja. A IX. rendű felperes hangsúlyozta, hogy a rendkívül rövid idő miatt, két hét alatt negyvenszeresére nőttek a feladatok, majd az időszak végére megszásszorozódtak, és mindez indokolta a bankok közti egyeztetést, de azt is ésszerűen magyarázza, hogy miért nem volt érdeke a IX. rendű felperesnek a további versenyzés és a még több hitelkiváltás. Ugyanakkor a IX. rendű felperes igencsak versenyző volt ennek ellenére, amikor idegen ügyfeleknek nyújtott kiváltó hitelt, míg a saját ügyfeleknek nem. A IX. rendű felperes az egyik legalacsonyabb kamatú, legjobb feltételű refinanszírozó hitelt vezette be, lényegében versenyző módon cselekedett.

[64] A felperesek előadták, hogy nem tudhatóak be az üléseken résztvevő nyilatkozatok a bankoknak, az csak akkor lenne így, ha előzetes felhatalmazást, vagy utólagos jóváhagyást kaptak volna, vagy eleve döntéshozó pozícióban lettek volna. A III. rendű felperes szerint az uniós joggyakorlat felhatalmazás meglétét követeli meg, és a III. rendű felperes részéről résztvevő T.T. és K.B. nem rendelkezett semmiféle mandátummal vagy hatáskörrel arra vonatkozóan, hogy más bankokkal egyeztessen végtörlesztési kérdésekkel kapcsolatban. A IX. rendű felperes sérelmezte, hogy döntési jogosultság hiányát irrelevánsnak tartotta a jogerős ítélet, mivel ezt alperes sem tekintette irrelevánsnak, másrészt az európai joggyakorlat szerint olyan személyeknek kell részt venniük, akiknek befolyása van a vállalkozás piaci magatartására, és van hatáskörük az adott kérdésben dönten. A IX. rendű felperes szerint teljesen világos, hogy a kockázatkezelők miatt nem fog egyetlen bank sem meghatározott magatartást folytatni, a bankok felsővezetői ugyanis komplex szempontrendszer szerint döntenek. Dr. M.A., aki az október 3-i találkozón részt vett, ugyan tagja volt a szeptember 20-i stratégiáról döntő Krízis Bizottságnak, de az alperes szerint a megállapodás már e döntés előtt, szeptember 15-én létrejött, ahol ez a személy viszont nem volt jelen. Az I. rendű felperes előadta, hogy a feltételezett jogsértést megvalósító üléseken résztvevő Cs.Cs. olyan személy, aki nem volt olyan beosztásban, hogy az I. rendű felperes stratégiáját alakíthassa, meghatározhassa, vagy meghatározó módon befolyásolhassa az ülésen érintett kérdésekben az I. rendű felperes piaci magatartását. Ezt többek között az I. rendű felperes döntéshozó üléséről készült szeptember 22-i jegyzőkönyv, a IX. rendű felperes ügyfélnyilatkozata is alátámasztja. Az I. rendű felperes stratégiáját szeptember 22-én alakította ki, így szeptember 15-én nem közölhette a stratégiáját másokkal. Ráadásul Cs.Cs. a szeptember 22-i stratégiát meghatározó ülésen kifejezetten a szeptember 15-i állítólagos megállapodással ellentétesen érvelt, és a vezérigazgató döntése határozta meg aztán az állítólagos megállapodás hatásának tulajdonított korlátozott versenyzői magatartást. Ugyanez az érvelés, miszerint a stratégia még nem került kialakításra szeptember 15-én a többi felperesi érvelésben is megjelent.

[65] A III. rendű felperes sérelmezte az „életszerűségi” (illetve köztudomás) teszt túl széleskörű alkalmazását, amelyből egy téves bizonyítékértékelési elv körvonalazódott ki. Így T.T. e-mailjére a bíróságok szerint a helyes válasz a helyesbítés kérése lett volna, ami a III. rendű felperes szerint életszerűtlen. Legalább ugyanolyan életszerű azt feltételezni, hogy az e-mailnek a felperesek nem tulajdonítottak jelentőséget. K.B. 2011. szeptember 20-i e-mailje esetében szintén azt találták a bíróságok életszerűnek, hogy minden forgatókönyvet végiggondoltak a felperesek a versenykorlátozó magatartásuk ellenére, noha a III. rendű felperes szerint életszerűbb ezt az e-mailt a versengő piaci magatartás, az átfogó terv hiánya bizonyítékaként értékelni. Az elsőfokú ítélet szerint életszerűtlen az a feltevés, hogy mert K.B. ezen e-mailje nem említi a szeptember 15-i reggelit, az azt jelentené, hogy nem számolt be róla feletteseinek. A III. rendű felperes szerint ezt nem feltételezni, hanem bizonyítani lett volna szükséges. Ugyanígy köztudomású az ítélet szerint, hogy a versenytárs figyelése alkalmas a kartell ellenőrzésére, a III. rendű felperes szerint azonban bizonyítani kellett volna, hogy ezt ténylegesen arra is használták felperesek. A lakossági kockázatkezelők mielőbbi –

már a reggelin történő – megállapodását is inkább életszerűnek tartották a bíróságok, tekintettel a végtörlesztési időszak rövidségére. A III. rendű felperes szerint továbbra sincs magyarázat arra, hogy a nem vitatottan hierarchikus szervezetben miként fogadhattak volna el egységes stratégiát kockázatkezelői szinten a banki vezető testületekre nézve.

- [66] A III. rendű felperes rámutatott, hogy az átfogó terv vádja azért sem állhatott meg, mert azt mindegyik meghallgatott résztvevő cáfolta, és az egységes és folyamatos jogsértés bizonyítása az alperes feladata. Ráadásul az állított átfogó terv folytonossága kérdéses, annak rövid időtartama példátlan a joggyakorlatban. A többi felperes is azért nem tartotta megállapíthatónak az egységes és folyamatos jogsértést, mert nem volt átfogó terv.
- [67] A III. r. felperes azt is vitatta, hogy visszafogta volna a végtörlesztést, továbbá az első retail risk reggeli időpontjában a III. rendű felperesnek nem volt stratégiája, a második ülés időpontjában pedig az már megismerhető volt a III. rendű felperes honlapjáról, így nem volt mire átfogó tervet létrehozni.
- [68] A felperesek többsége vitatta azt is, hogy az ülésen résztvevők jelentést tettek volna feletteseiknek az ülésen elhangzottakról.
- [69] Kirívóan okszerűtlen az érintett üléseken elhangzottakat üzleti titoknak tekinteni, mert azokat a bankok a sajtó munkatársaival is megosztották. Így az I. rendű és a III. rendű felperes által is megosztott információk nyilvánosan elérhetők voltak aznap, F.L. jegyzetei és belső e-mailjében szereplő információk pedig nem voltak stratégiai információk, és mindezt a védett tanú is megerősítette.
- [70] A II. rendű felperes szerint a kétoldalú találkozók ténye nem vitatott, de a II. rendű felperes semmilyen információt nem osztott meg, az nem volt kölcsönös, csak általánosságok hangzottak el. A VI. rendű felperes vitatta, hogy találkozott volna bárkivel, szerinte ezt az V. rendű felperes egyetlen feljegyzése alapján megállapítani nem lehetett volna az ő tagadásával szemben. A IX. r. felperes nem vitatta a találkozót, de rámutatott, hogy az nem volt jogsértő, mert a feljegyzés szerint a IX. rendű felperes közölt csak információt az V. rendű felperessel, olyan információt (jövőbeni stratégia), amely ekkor már nyilvános volt, ekként nem volt üzleti titok. Mivel alperes üzleti titoknak minősülő stratégiai információ megosztását róta a IX. rendű felperes terhére, ezért ez nem volt megállapítható.
- [71] A IV. rendű felperes sérelmezte, hogy a Fővárosi Törvényszék minden bizonyítási indítványát elutasította, és úgy követelték meg tőle a bizonyítást. Így az ügy érdemére kiható jogsértés, hogy nem volt módja J.D., a szeptember 15-i ülésen résztvevő képviselője esetében, J.D. tanúkenti meghallgatásával bizonyítani, hogy nem vehetett részt az átfogó tervben, mivel az ülés első 25-30 percében volt csak ott, a 2 órás ülésnek pedig a vége fele jött létre a jogsértő megállapodás. Emellett J.D. nyilatkozni tudott volna arról, hogy a megkapott T.T. lánc e-mailjének releváns részét sem olvasta. Ugyanakkor a Fővárosi Törvényszék maga sem látta egyértelműen bizonyíthatónak J.D. részvételét, illetve azt, hogy mikor távozott el. Nem állapítható meg a jogsértés úgy, hogy a IV. rendű felperes munkavállalója távozik a szeptember 15-i ülésről, majd 4 nap múlva nem olvassa végig T.T. lánc e-mailjét.
- [72] A IV. rendű, a VII. rendű, és a VIII. rendű felperes jogi képviselője előadta, hogy az általa képviselt bankoknak aktív refinanszírozási tevékenysége volt, ami ellentmond annak, hogy megállapodást kötöttek a reggelin résztvevők, szeptember 15-én üzleti titkok megosztására sem került sor. T.T. e-mailjének helyes értelmezése pedig az, hogy az csak T.T. személyes véleményét tükrözi, mellyel ellentétes K.B.-nek a III. rendű felperes stratégiájával kapcsolatos október 2-i e-mailje szerinti elemzés, továbbá a védett tanú félreértelmezett vallomásával is, amely szerint a vállalkozások csak abban értettek egyet, hogy a végtörlesztés iszonyatosan nagy munkát fog jelenteni. Külön kiemelték felperesek, hogy ők aktív versenyzői magatartást folytattak, ami teljesen alátámasztja, hogy semmilyen jogsértésben nem vettek részt. A VIII. rendű felperes kifejezetten sérelmezte, hogy a bíróságok elmulasztották a felperes által

becsatolt stratégiára vonatkozó 2011. szeptember 28. napján készült igazgatósági előterjesztés és F.L. jegyzetének értékelését a körben, hogy a VIII. rendű felperes nyilvánosan kijelentette, hogy aktív versengő magatartást fog folytatni, ami nyilvános elhatárolódásnak tekinthető, és ekként a VIII. rendű felperes kifejezetten nem volt részese a jogsértésnek. E tekintetben az alperes és a bíróságok megállapítása is iratellenesek. Ráadásul a stratégia az október 3-i ülés előtt készült, tehát az nem lehet az ülés következménye.

- [73] A IX. rendű és a X. rendű felperes kitért arra is, hogy az október 3-i találkozón elhangzott információkat külön-külön elemezni kellett volna alperesnek aszerint, hogy stratégiai információ-e és nyilvános-e. Ilyen elemzés nélkül nem állapítható meg, hogy melyik információ járult hozzá a kibocsátás korlátozáshoz. A IX. rendű felperes utalt arra, hogy egyszerű tévedésnek tekinthető, amikor a reklámozás felfüggesztését reaktív stratégiának tekintette az alperes és a bíróságok, mivel e reklámok a lakásfelújítási célú hitelre vonatkoztak. Ráadásul ekkor ez az információ már nyilvános volt, szeptember 28-án már a bankfiókok nem voltak kötelesek üzleti titokként őrizni a reklámkampány felfüggesztését.
- [74] A IV. rendű, a VI. rendű, és a IX. rendű felperes külön kiemelte, hogy bár felperesek terhére róta a Törvényszék, hogy nem adtak ésszerű magyarázatot a reggelikre, kétoldalú megállapodásokra, nem döntötték meg az alperes által beszerzett bizonyítékokat, ugyanakkor nem adtak helyt felperesi bizonyítási indítványoknak a bíróságok, és kizárták az érdemi diskurzust azzal, hogy a felperesi érvekre magyarázatokra a bírósági ítéletek nem reagáltak. Így nem reagáltak arra, hogy a VI. rendű felperes által megjelölt öt alapvető feltétel közül, amely a jogsértés megállapításához kell, három nem valósult meg, és ezen VI. rendű felperesi állítást nem cáfolták. Ehhez egy színes ábrát is csatolt a felülvizsgálati kérelméhez, melyben azt kívánta bemutatni, hogy mi kell egy megállapodás létrejöttéhez, és mi kell egy jogellenes információcsere megvalósulásához. A VI. rendű felperes továbbra is vitatta, hogy az V. rendű felperes dokumentuma alapján megállapítható lenne a VI. rendű felperes valamely felsővezetőjével történt kétoldalú egyeztetés, mivel azt más nem támasztja alá, és a VI. rendű felperes ügyfélnyilatkozata ezzel ellentétes tartalmú.
- [75] A III. rendű felperes álláspontja szerint a Pp. 177. § (1) bekezdése sérült, amikor az általuk előterjesztett részletes magánszakértői vélemény ellenére elutasította az elsőfokú bíróság azt az indítványukat, amely annak bizonyítására irányult, hogy a III. rendű felperes ténylegesen tanúsított magatartása versengő piaci magatartásnak minősült, és amely alkalmas lett volna annak igazolására, hogy nem volt a felek között egy átfogó terv mentén kialakított közös stratégia, vagy ha lett volna, akkor a jogsértés a tények alapján rövidebb ideig tartott, továbbá, hogy aktív piaci stratégiát folytattak a felperesek. Továbbá e szakértői bizonyítással tudták volna bizonyítani, hogy a termékpiac helytelenül került meghatározásra a rendelkezésre álló tények alapján, amely a bírság mértékre lett volna jelentős kihatással. A Pp. 177. § (1) bekezdése alapján nincs mérlegelési lehetősége a bíróságnak, ha a tény vagy egyéb körülmény megállapításához különleges szakértelem szükséges, márpedig ezek olyan közgazdasági és nem jogi szakkérdések, melyek megítéléséhez szakértő igénybevétele nem mellőzhető. A teljes felülvizsgálat elve alapján az alperes szakmai apparátusa – amely magát úgy tekinti, mint amely szakkérdésekben is állást foglalhat – által tett ténymegállapítások kapcsán is érvényesülnie kell a bírósági kontrollnak, ha a bíróság e tények értékelése tekintetében nem rendelkezik szaktudással. Ha a szakértő arra jutott volna, hogy a III. rendű felperes magatartása versengő volt, akkor még a jogsértés megállapítása esetén is helytelen volna az az alperesi értékelés, hogy a III. rendű felperes a versenyjogsértő megállapodást végrehajtotta. Az elsőfokú ítélet maga írja, hogy az alperes „nem egészen pontosan” határozta meg az érintett piacot, de nem tekintette feladatának, ahogy a másodfokú bíróság sem, ennek következményeit levonni, ez pedig jogsértő. Az Európai Bíróság a Woodpulp ügyben [Ahlström és társai C-89/85-C-129/85] épp annak vizsgálatára rendelt ki két közgazdasági

Kfv.III.37.582/2016/16.

szakértőt, hogy a marasztalt vállalkozások magatartása (áremelés) piaci racionalitással magyarázható-e. Ugyanezt tette a magyar bíróság is egy 1994-es versenyügyben, és ezt a gyakorlatot a Legfelsőbb Bíróság is megerősítette Kfv.II.39.126/2004/7. számú ítéletével. A III. rendű felperes kiemelte, hogy az alperes egy versenyjogsértő megállapodás végrehajtását állapította meg pusztán az alapján, hogy a III. rendű felperes kamatot emelt a kérdéses időszakban, ami akkor sem lenne megállapítható részletes közgazdasági elemzés nélkül, ha a kifogásolt találkozók versenyjogsértőek voltak. A végrehajtás, mint minősítő körülmény nem lett volna megállapítható.

- [76] A III. rendű felperes szerint emellett sérült a Pp. 206. § (1) bekezdése, a Pp. 221. § (1) bekezdése, a Pp. 336/A. § (2) bekezdése és a Pp.339/B. §-a amikor a magánszakértői véleményt kirívóan okszerűtlenül a bíróság maga értékelte az alperesi nyilatkozat teljes elfogadásával. Téves az elsőfokú bíróság azon álláspontja, hogy a magánszakvélemény a fél nyilatkozata, ez alapján további szakértői bizonyítást kellett volna elrendelni, amely nem csak a BH2012.75 eseti döntésből, de dr. Hajnal Péter, dr. Oláh Éva, és dr. Molnár Ambrus joggyakorlat-elemző csoport keretében adott tanulmányaiból is egyértelműen kitűnik. Egyértelmű, hogy az eljáró bíróságok a becsatolt magánszakvélemény módszertani és szakmai megalapozottsága tekintetében nem rendelkeznek olyan közgazdaságtudományi szakismerettel, amely elég volna annak értékeléséhez.
- [77] A X. rendű felperes szintén indítványozott szakértői bizonyítást, és ennek elutasítását a III. rendű felperes érveléséhez hasonlóan jogsértőnek és fundamentálisan hibásnak találta különös figyelemmel arra, hogy álláspontja szerint az európai joggyakorlat egyértelműen megköveteli a releváns piac meghatározásának közgazdasági alapozását.
- [78] A VI. rendű felperes sérelmezte, hogy 2014. november 14-én kelt beadványában szakértő részére indítványozott kérdések elutasítását nem indokolta meg az elsőfokú bíróság és a Törvényszék sem, pedig ez a kérdés hangsúlyosan jelent meg a fellebbezésben. Álláspontja szerint a III. rendű és a II. rendű felperes kérdéseire adott válasz nem terjeszthető ki ezekre, mert teljesen más jellegűek a kérdései. Mindezt sérült a Pp. 221. §-a.
- [79] A felperesek szerint a védett tanúnál nem volt indokolt a védettség biztosítása, és így a védekezéshez való jog korlátozása, mivel az EUMSZ 101. cikk kapcsán alkalmazandó Európai Unió Alapjogi Chartája szerint az Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban: EJEB) joggyakorlata alapján kell ezt megítélni, és ebben az esetben nem igazolt, hogy a védett tanú élete, testi épsége, vagy más joggyakorlatból ismert okból erre szükség lett volna. De ha a védett tanú alkalmazásának feltételei fennálltak volna, akkor sem lettek volna megfoszthatók a felperesek attól, hogy kérdéseket intézzenek a védett tanúhoz.
- [80] Az V. rendű felperes is úgy nyilatkozott, hogy a védett tanú nem erősítette meg T.T. e-mailjét, sőt annak jogellenesen tulajdonítottak kiemelkedő jelentőséget. Az V. rendű felperes – és a X. rendű felperes is – a fentiekén túl külön sérelmezte, hogy nem is foglalkozott a másodfokú bíróság azzal a kérdéssel, hogy a védett tanú torzított lejátszásának – szemben a kizárólag bíró általi meghallgatással – mi volt az akadálya, és ennek megtagadása milyen viszonyban áll az Európai Unió Alapjogi Charta 47. cikkével, illetve az Alaptörvény XXVIII cikkével. A IX. rendű felperes a Pp. 3. § (4) bekezdésébe ütközőnek tartotta, hogy nem hallgatta meg a védett tanút a bíróság azért, mert az védett tanú. Kifejtették a felperesek, hogy jogellenes konkrét kérdések előre való megkövetelése, majd ezek alapján az arról való döntés, hogy kérdéseket intézhetnek-e a tanúhoz, mivel csak a bizonyítani kívánt tényeket kell megjelölnie a felperesnek a Pp. 167. § (1) bekezdése, illetve alperesi eljárásban a Ket. 62. § (2)-(3) bekezdése alapján. Ezen tényeket mindvégig következetesen bemutatta a IX. rendű felperes. Önmagában a kérdésfeltevés lehetőségétől való megfosztás már az Egyezmény 6 cikk (3) bekezdés d) pontjába ütközik, mert a felperesnek joga van egy tisztességes eljárásban kérdéseket feltenni.

- [81] A versenykorlátozó jelleg vitatása körében a felperesek előadták, hogy fogalmilag kizárt egy olyan versenykorlátozó megállapodás, amelynek értelmében ugyanazt a magatartást tanúsítják a felek, amit e megállapodás nélkül tanúsítottak volna, ezért meg kellett volna vizsgálni, hogy a vitatott megállapodás hiányában milyen lenne a versenyhelyzet. A IX. rendű felperes szerint a jogi minősítés is téves volt, mert kibocsátás korlátozás nem jöhetett szóba, mivel a végtörlesztés, aminek korlátozásáról szó van, nincs kereslete-kínálata, ára, kibocsátása, az az fogalmilag nem lehet versenyről beszélni a hitelkiváltás kapcsán sem.
- [82] A X. rendű felperes szerint az Európai Bíróság joggyakorlata alapján meg kellett volna vizsgálni az összehangolt magatartás vonatkozásában azt, hogy az egyáltalán alkalmas-e a versenykorlátozására és ehhez az érintett piacok működését és szerkezetét kellett volna elemezni. A végtörlesztési időszak olyan speciális körülményeket hozott létre, melyben nemhogy csökkent, hanem jelentősen nőtt a piaci bizonytalanság, és a bankok ténylegesen tanúsított magatartás önálló döntéshozatal mellett is teljesen racionális volt, ezért az összehangolás nem volt alkalmas a versenykorlátozásra. A versenykorlátozás azért sem merülhetett fel reális lehetőségként, mert a magyarországi hitelintézeti piac rendkívül versenyző, nem koncentrált, a bankok bonyolult pénzügyi termékeket kínálnak, ami megnehezíti a versenytorzító összehangolást. A piac magas fokon szegmentált, végtörlesztési időszakban a piac teljesen kiszámíthatatlan volt, és a bankok érdekei eltérőek voltak attól függően, kinek mekkora a hitelállománya. Ezek mind egy sikeres magatartás-összehangolás ellen szólnak.
- [83] Az I. rendű felperes szerint nem volt egységes és folyamatos jogsértés, mert az októberi ülésen nem valósultak meg önmagában is jogsértő cselekmények, és ha ekkor csak a korábbi megállapodás monitoringolása, ellenőrzése történt, akkor ez eszközcselekményként beolvadna (2011/C 11/01 horizontális iránymutatás 59. bek.). A Bizottság Horizontális iránymutatása szerint kizárólag az árakkal és mennyiségekkel kapcsolatos jövőbeni magatartásra vonatkozó egyedi szándékokat érintő információcsere tekinthető versenykorlátozónak. Egyéb esetben az információcsere versenyre gyakorolt valószínű hatásait eseti alapon kell vizsgálni. A II. rendű felperes ugyanezt hangsúlyozva kifejtette, hogy a második ülésen való részvétel legfeljebb annak lehet bizonyítéka, hogy az adott bank a megállapodást nem hajtotta végre, a második ülésnek a versenykorlátozás szempontjából többletértéke nem volt. Ha az itt történt információmegosztás csak az állított megállapodás betartásának ellenőrzése, akkor ez nem önálló jogsértés, tehát egységes jogsértésről nem beszélhetünk. Ez a minősítési hiba kihatással van a jogkövetkezmények megállapítására. A IX. rendű felperes szerint az egységes és folyamatos jogsértéshez a szubjektív elem hiányzik, mert a IX. rendű felperes, amikor kétoldalú egyeztetésen vett részt, nem tudott a retail risk reggeliken született állítólagos átfogó tervről, így e magatartások nem tekinthetők egységes és egyetlen jogsértésnek. Mindezt a III. rendű, a IX. rendű és a X. rendű felperes is vitatta, utalva arra, hogy a joggyakorlatban ilyen rövid időtartamú egységes és folyamatos jogsértés példa nélküli, ellentétes az európai uniós joggyakorlattal. Az egységes, komplex és folyamatos jogsértés megvalósulásának helyes értelmezése az, hogy az egyes tényállási elemeknél az átfogó tervet az éppen megvalósuló egyeztetési és versenykorlátozásra irányuló magatartásokban résztvevő konkrét személyek tudatának át kell fognia, az egységes átfogó terv léte, mint fogalmi elem fontossága ebben ragadható meg. Az a konkrét esetben nem vitatható, hogy amikor a retail risk reggelin megszületik az állítólagos átfogó terv középszinten, e tervről a legfelsőbb szintű kétoldalú megbeszéléseken résztvevő személyek nem tudtak, így a kétoldalú megbeszélések és a középszintű vezetők átfogó terve a stratégiák meghatározott irányú befolyásolására nem kapcsolható össze, azok csak külön jogsértésként lettek volna kezelhetők. A X. rendű felperes utalt arra is, hogy nem volt tudomása más bankok tervezett vagy ténylegesen megvalósított versenyellenes magatartásáról, illetve azt ésszerűen nem láthatta előre, és nem volt kész ennek

kockázatát elfogadni.

- [84] A IX. rendű felperes részletes előadást tett abban a többi felperes által is sérelmezett kérdésben, hogy a jogerős ítélet a Pp. 339/B. §-át alkalmazta a bírságmérték helytállóságának felülvizsgálata során, és ezért a Pp. 221. § (1) bekezdésébe ütköző módon sommás értékelést adott, amely sérti az Egyezményt is. A felperesek további alapvető sérelemként adták elő, hogy az alperes a közlemény alkalmazásával annak szövegét is beemelte a határozatba, annak alkalmazásával egyéniesítette a mérlegelését az egyes felperesek vonatkozásában. Ezért a bíróság az e körben vétett hibákat is köteles orvosolni a teljes felülvizsgálat elve alapján. Ha összességében még jó is lenne a kiszabott bírság összeg, a téves mérlegelési mód, egyes súlyosító körülmények jogszabálysértő figyelembevételébe olyan jogszabálysértés, melyet nem orvosolhat a bíróság más figyelembe vett mérlegelési szempontok nagyobb nyomattal való figyelembe vételével, így nem juthat arra a következtetésre, hogy összességében a bírság kiszabása megfelelő, és jogszerű volt. A bírságmódosítás így lényegében egyirányú. Ha a felperesek valamely mérlegelési szempont kapcsán igazolják annak jogszerűtlenségét, akkor a bírságot enyhíteni kell, függetlenül attól, hogy más mérlegelési szempont nagyobb nyomattal való figyelembevételével az alperes esetleg magasabb bírságot is kiszabhatott volna. E körben annak sem lehet jelentősége, hogy a bírságmaximumhoz képest egyébként jelentéktelen, a nettó árbevétel 1%-a alatti bírságok kerültek kiszabásra.
- [85] A felperesek szerint a piacmeghatározást nem a helyettesíthetőség alapján vizsgálták, így az téves, és ezért a releváns forgalom meghatározása is téves. A piac meghatározása hatás-elv alapján nem lehetséges, más piac meghatározása esetén a jogsértéssel elért haszon, mint bírság körében mérlegelendő szempont eltérő lett volna, másképp kellett volna értékelni. Szűkebb piac (forintalapú jelzáloghitelek piaca) esetén a releváns forgalom is alacsonyabb lett volna, amely önmagában alacsonyabb bírságot eredményez. A IX. rendű felperes azt is sérelmezte, hogy alperes elismerte az esetében, hogy a határozat I. számú mellékletében az ő vonatkozásában hibás összeg szerepel, de az nem érdemi elírás volt. Amikor a IX. rendű felperes megismerte a tényleges számítást, akkor a IX. rendű felperes igazolta a hibás mérlegelést, ennek jogkövetkezményét a bíróság mégsem vonta le.
- [86] A II. rendű felperes szerint a releváns forgalomból való bírságszámítás bár megfelel a közleménynek, de nem felel meg a Tptv. 78. §-ának, mert a jogsértés súlya és kiterjedtsége nem attól függ, hogy a devizahitelek kiváltó forintbitelekből mennyit nyújtottak (releváns forgalom), hanem attól, hogy mennyit nem nyújtottak. Állami beavatkozás folytán itt nem normál piaci körülményekről van szó, nem az ár befolyásolását célozta a versenykorlátozás. Az ügybeni speciális kibocsátás korlátozásnak nem az árak növekedése volt az eredménye, hanem a veszteség elkerülése, tehát a végtörlesztés elmaradása a következmény, így a releváns forgalomnak is ehhez kellett volna igazodnia, az az a versenykorlátozás folytán nem törlesztett bitelek tekinthetők releváns forgalomnak. Hangsúlyozta, hogy a devizahitelek jövőbeni jövedelme nem tekinthető jogsértéssel elért előnynek, mivel azok törvényes szerződések alapján keletkeztek. A megmaradt devizahitelek jelenértékének sincs jelentősége (határozat I. számú melléklete), mert abból nem kerültek levonásra a végtörlesztésből kizárt bitelek, illetve a hitelképtelen adósok devizahiteleinek jövedelme. Az alperesi számítás nincs összhangban a bírságolás funkciójával, mert a nagyobb volumenű refinanszírozás emeli a bírság összegét. Ebből következik, hogy minél több kiváltó hitelt nyújtott a bank – tehát versenyzett – annál magasabb az érintett releváns forgalom. E körben az elsőfokú ítélet érvelése nem elfogadható, miszerint nem csak a forintbitelek után kellett bírságot fizetni, ami nem válasz arra, hogy e bevételek után miért kell fizetni bírságot. A III. rendű felperes azt szintén kifogásolta, hogy az érintett piacnak nem részei a devizahitelek, az állami támogatott bitelek, továbbá bizonyos forintbitelek sem, ezért álláspontja szerint a releváns forgalom a negyede annak, mint amit az alperes megállapított. Ezzel egyetértett a többi felperes is, hangsúlyozva, hogy a másodfokú

Kfv.III.37.582/2016/16.

ítélet azon indokolása, hogy a nem végtörleszthető hitelek piacára is hatással volt a jogsértés, olyan érvelés, melyet az alperes határozata nem tartalmazott.

- [87] Az I. rendű felperes szerint a maximális pontszám adása a jogsértés hatása tekintetében indokolatlan, mivel a reaktív hozzáállás a piaci körülményekből is következhetett volna, nem csak a megállapodásból. A II. rendű felperes szerint a verseny veszélyeztetettsége alacsonyabb volt, mert nem lett volna „veszteségverseny”, hasonló piaci szituáció volt eleve. Emellett nem védtek a jogsértéssel felperesek a jövőbeni devizahitelekből származó bevételt, mert a forintbitelek akár jövedelmezőbbek is lehetek volna. A X. rendű felperes kifejezetten vitatta, hogy kökemény kartellról lenne szó, így alaptalan volt ezt 20 ponttal értékelni.
- [88] A II. rendű felperes előadta, hogy 57 milliárd volt a végtörlesztésből származó vesztesége, az állami beavatkozás folytán megszűnt a bankok cselekvési szabadsága, autonóm döntési lehetősége, mely a másként viselkedést lehetővé tette volna a veszteségek elkerülése érdekében. Intenzív versenyt tehát kizárta az állami intézkedés, és ebből a szempontból a bankok azonos helyzetben voltak, mindannyian számottevő devizahitel állománnyal rendelkeztek. A III. rendű felperes szerint enyhítő körülményként kellett volna figyelembe venni az állami intézkedés sokkhatás jellegét.
- [89] Az I. rendű, a II. rendű, a III. rendű, a IX. rendű és a X. rendű felperes szerint is a korábbi Vj.-18/2008-as számú, ún. MIF ügy nem tekinthető ismételt jogsértésnek, mert ott nem volt bizonyítva a jogsértés hatása, abból a tilalomból nem vezethető le ebben az ügyben a tilalom valamely magatartásra. Ez a következtetés ellentétes az alperes saját közleményével, az Alkotmánybíróság 30/2014 (IX.30.) AB határozatával, az Alaptörvénnyel és az Egyezményvel. Emellett a II. rendű felperes szerint a MIF-ügy felülvizsgálata a határozat hozatalakor folyamatban volt, és annak esetleges hatályon kívül helyezése esetén a probléma ebben az ügyben nem orvosolható, továbbá a IX. rendű felperes szerint e körben a másodfokú ítélet nem tartalmazott indokolást (Pp. 221.§). Különösen súlyos az értékelés arra tekintettel, hogy ez az ismétlődés 50%-kal emelte a bírság összegét, mely aránytalan, így jogsértő értékelés.
- [90] Az I. rendű felperes szerint nem értékelték enyhítő körülményként azt, amit a VII. rendű felperesnél igen (napirend, passzivitás), és ezt alperes nem indokolta meg. A II. rendű felperes szerint e körben sérült az egyenlő bánásmód elve, amikor nem lehet tudni, hogy a reaktív és nem reaktív magatartások figyelembe vétele során a minősítés mi alapján történt alperes részéről. A II. rendű felperes megítélése szerint ő aktívan versenyzett, szemben a határozati megállapítással, továbbá a VII. rendű felperes mint passzív résztvevő nem kapott bírságot, míg a II. rendű felperes, aki szintén passzív volt, igen. Ez önkényes jogalkalmazás. A kereseti kérelem nem arra irányult, hogy a VII. rendű felperest is bírságozzák meg, hanem arra, hogy a bíróság biztosítsa ugyanazt a kedvezményt, amit a VII. rendű felperes kapott. Ez nem az összecszerűség azonosságát, hanem az alkalmazott mérce azonosságát jelenti.
- [91] A III. rendű felperes szerint maximum 18 napos és nem 4,5 hónapos jogsértésről lehet beszélni, mert az állítólagos jogsértésnek semmilyen hatása nem volt.
- [92] A felperesek szerint a bíróság érvelésében irreleváns körülmény az, hogy a nettó forgalmat vették figyelembe és a bírság messze nem közelítette meg a bírságmaximumot. Ha a mérlegelési szempontok hibásak az önmagában jogsértő, még akkor is, ha a bírság összege egy jó mérlegelés esetén hasonló lenne. Ezzel az érveléssel a bíróság megváltoztatta a bírság belső arányait, melynek szempontjait nem ismeri a II. rendű felperes, így a bíróság indokolási kötelezettségének nem tett eleget, és túlterjeszkedett a kereseti kérelmen. A bíróság valójában sommásan értékelte a bírság végösszegét az eset összes körülményének fényében. A II. rendű felperes szerint a bírósági kontroll tárgya nem a bírság végösszege, hanem a mérlegelési folyamat jogszerűsége, a hatósági mérlegelési hiba következményeit le kell vonnia a bíróságnak.

Kfv.III.37.582/2016/16.

- [93] A IV. rendű felperes előadta, hogy mivel J.D. részvétele a szeptember 15-i ülésen nem volt bizonyított, ezért felróhatóságra semmilyen pontot nem adhatott volna az alperes, és a jogsértésben betöltött szerep is enyhébb emiatt. A IV. rendű felperes legfeljebb 155,1 millió, de még hibásan megállapított termékpiac esetén is csak 167,1 millió forint bírságot kaphatott volna.
- [94] Az V. rendű felperes a bírságszámítás körében kérte értékelni felperes tényleges proaktivitását, azt, hogy miképp változtatott a termékei körén az adott időszakban. Szemben az alperesi érveléssel, 2011. november 7-én az V. rendű felperesnek egyetlen hitelterméke volt alkalmas devizahitel kiváltására, ezt követően viszont számos terméket bevezetett, és a kamatokat is csökkentette. Az alperes által megjelölt CIB FIX 1, FIX 3, illetve FIX 5 korábban nem volt erre alkalmas.
- [95] A VIII. rendű felperes a bírság körében kifejtette, hogy mivel a VII. rendű felpereshez hasonlóan egyáltalán nem vett részt a refinanszírozás korlátozásában, ezért mellőzni kellett volna a bírságot.
- [96] A X. rendű felperes vitatta, hogy korlátozott lett volna a végtörlesztésben való részvétele, a korlátok csak objektív kapacitáshiányból következtek, melyet felperes hosszabb nyitva tartással, munkavállalók felvételével igyekezett orvosolni.
- [97] Az V. rendű felperes hivatkozott a keresetében és fellebbezésében foglaltakra is.
- [98] Az alperes ellenkérelmében részletesen reagált a felperesek érveire, és a jogerős ítélet hatályában fenntartását kérte, melyre a IV. rendű és a VIII. rendű felperes észrevételeket tett, fenntartva korábbi álláspontját.

A Kúria döntése és jogi indokai

- [99] A Kúria megállapította, hogy a VII. rendű és a VIII. rendű felperesek felülvizsgálati kérelmei alaptalanok, a többi felperes felülvizsgálati kérelme részben, a bírság mértéknek meghatározása körében alapos, egyebekben alaptalan.
- [100] A Kúria először azt a kérdést vizsgálta, hogy az ügyben milyen bizonyítási mércét követeltek meg az eljáró bíróságok az alperestől, milyen volt a bíróságok felülvizsgálatának terjedelme a tények és az azokat megalapozó bizonyítékok tekintetében, ehhez képest helyesen értékelték-e az egyes alperes által feltárt bizonyítékokat, illetve a per során benyújtott egyes felperesi bizonyítékokat, illetve az egyes bizonyítási indítványokról, illetve azok elutasításáról megfelelő döntést hoztak-e.
- [101] A Ket. 50. §. (6) bekezdése szerint a hatóság a bizonyítékokat egyenként és összességükben értékeli, és az ezen alapuló meggyőződése szerint állapítja meg a tényállást.
- [102] A Pp. 206. § (1) bekezdése alapján a bíróság a tényállást a felek előadásának és a bizonyítási eljárás során felmerült bizonyítékoknak egybevetése alapján állapítja meg; a bizonyítékokat a maguk összességében értékeli, és meggyőződése szerint bírálja el.
- [103] A Pp. 339/B. §-a szerint a mérlegelési jogkörben hozott közigazgatási határozat akkor tekintendő jogszerűnek, ha a közigazgatási szerv a tényállást kellő mértékben feltárta, az eljárási szabályokat betartotta, a mérlegelés szempontjai megállapíthatóak, és a határozat indokolásából a bizonyítékok mérlegelésének okszerűsége kitűnik.
- [104] A Kúria egyik – felperesek által hivatkozott – 2014. szeptember 3. napján hozott eseti döntése (Kfv.III.37.690/2013/29.) a fenti két jogszabályhely viszonyát úgy határozta meg, hogy az általános polgári eljárásokban alkalmazandó bizonyítási szintet meghatározó Pp. 206. §-ához képest a Pp. 339/B. §-a nem csak a jogi mérlegelésre, hanem a bizonyítékok mérlegelésére is kiterjedő felülvizsgálati korlátot jelent. Amennyiben a kellő mértékben feltárt tényállás esetében a bizonyítékok mérlegelésének szempontjai megállapíthatóak, azok okszerűsége

kitűnik, akkor az ilyen határozat jogszerűnek tekinthető, a bizonyítékok értékelése nem mérlegelhető felül. Megállapította, hogy a versenykorlátozó megállapodások körében hozott versenyügyek az Egyezmény és annak EJB gyakorlatára alapján büntetőjogias eljárások, melyre tekintettel nem csak a jogi, de a ténykérdések tekintetében is teljes felülvizsgálatnak van helye. Ilyen értelmezés mellett, az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. cikke és az 1/2003. EK rendelet 3. § (2) bekezdése alapján – figyelemmel a Charta 52. cikk (3) bekezdésére – a Pp. 339/B. §-ának bizonyítékok felülmérlegelést korlátozó rendelkezését nem kell alkalmazni az uniós jog végrehajtását szolgáló büntetőjogias eljárásnak minősülő versenyügyekben. Bár a bíróságok a Pp. 339/B. §-ára hivatkoztak a fenti értelemben, de ténylegesen nem alkalmazták azt.

- [105] Ezen ítéletet követően, a 2014. szeptember 23. napján kelt és szeptember 30. napján közzétett 30/2014. (IX.30.) AB határozat indokolásának 66. pontja szerint a Pp. 339/A-339/B. §-aiból is kiolvashatóan – összhangban a 39/1997. (VII. 1.) AB határozatban megfogalmazott alkotmányos követelménnyel – a bíróság tény- és jogkérdésekben egyaránt felülvizsgálhatja a versenyfelügyeleti tárgyú határozatot, ha az jogszabálysértő. A hatósági döntés megváltoztatására [Tptv. 83. § (4) bekezdés] és hatályon kívül helyezésére a bíróság egyaránt jogosult. A tényállás tekintetében a bíróság maga is folytathat le bizonyítást, a jogszabályok értelmezésében a bíróság állásfoglalása irányadó a GVH számára.
- [106] A fent hivatkozott 39/1997. (VII.1.) AB határozat az Egyezmény 6. cikkére is hivatkozással azt állapította meg, hogy a közigazgatási perben a bíróság nincs a közigazgatási határozatban megállapított tényálláshoz kötve, és a jogszerűség szempontjából felülbíráhatja a közigazgatási szerv mérlegelését is. Továbbá kifejtette, hogy azok a jogszabályok, amelyek kizárják vagy korlátozzák azt, hogy a bíróság a közigazgatási határozatot felülvizsgálva a fentiek szerint érdemben elbírálja a jogvitát, ellentétesek az Alkotmány 57. § (1) bekezdésével. Ez azt jelenti, hogy Alkotmánybíróság e korábbi eseti gyakorlatát a 30/2014. (IX.30.) AB határozatában a versenyügyek vonatkozásában is megerősítette most már az Alaptörvény rendelkezései alapján is, és kellő alapot ad arra a következtetésre, hogy a Pp. 339/B. §-át úgy kell értelmezni, amely lehetővé teszi a teljes felülvizsgálatot, mind tény, mind jogkérdésekben.
- [107] A Kúria joggyakorlat-elemző tevékenységének eredményeként 2015. szeptember 23-án meghozta a 2/2015. (XI.23) KMK vélemény szerint az a közigazgatási határozat nem minősül mérlegelési jogkörben hozott határozatnak, amelyben a határozathozatalhoz szükséges bizonyítékok értékelése alapján döntési lehetőségeket nem biztosító jogszabály alkalmazásával dönt a hatóság. A KMK vélemény indokolása leszögezi azt is, hogy a bizonyítás értékelése a hatóság részéről egyfajta mérlegelés, azonban ez a típusú „mérlegelés” a bírósági felülvizsgálat szempontjából nem jelent mérlegelési jogkört, ha a jogszabály az adott ügyben döntési lehetőségeket vagy kereteket nem tartalmaz.
- [108] Mindez azt jelenti, hogy szemben a fenti eseti kúriai döntéssel, mind a nemzeti, mind az uniós jog alkalmazása során azonos a bíróságok felülvizsgálatának terjedelme a bizonyítékok értékelése körében. A felülvizsgálat a bizonyítékok értékelése, a ténykérdések vizsgálata körében tisztán a Pp. 206. §-a alapján történik, mind bizonyítási eljárás lefolytatásának, mind a tényeket megalapozó bizonyítékok újraértékelésére lehetőség van. A törvényességi-jogszerűségi kontroll tehát nem jelenti a megállapított tényállás alapjául szolgáló bizonyítékok értékelésének felülmérlegelési tilalmát, a bírói felülvizsgálat jogszerűségi jellege mindössze abban nyilvánul meg, hogy a közigazgatási szervezetrendszeren kívüli, független és pártatlan az eljáró jogorvoslati fórum, továbbá, hogy jogszabálysértésre kell hivatkozni, önmagában érdeksérelemre hivatkozás nem elegendő.
- [109] Ebből az értelmezésből – a fent hivatkozott KMK véleményben is rögzítetten – az következik, hogy a Pp. 339/B. §-a szerinti mérlegelési jogkör gyakorlására vonatkozó szabály kizárólag

jogi mérlegelésre vonatkozó anyagi jogi természetű felülmérlegelési tilalmat rögzít. A mérlegelési jogkör alapvető jellemzője, hogy az anyagi jogszabály a hatósági döntés kereteit jelöli ki, és ezen belül a hatóság a jogszabályi szempontok vizsgálatával, a jogszabályban biztosított több jogszerű lehetőség közül az adott esetre optimális megoldást választja. Az eljárási szabályok be nem tartására, és a bizonyítékok mérlegelésére utalás a Pp. 339/B. §-ában eljárásjogi természetű, amennyiben a valóságnak megfelelő tényállás megállapítására alkalmatlan számú és/vagy minőségű bizonyíték esetén a mérlegelési jogkör gyakorlása eleve nem lehet jogszerű.

- [110] A fentiek rögzítését követően azt kellett a Kúriának meghatározni – figyelemmel a felek vitáira – hogy mit jelent a bizonyítási sztenderd szempontjából a teljes felülvizsgálat elve. Ez az Alaptörvény XXVIII. cikk 1. és 7. bekezdése, Pp. 2. § (1) bekezdése, és az Egyezmény 6. cikkére figyelemmel értelmezett Pp. 206.§ (1) bekezdése és a Pp. 221. § (1) bekezdése alapján dönthető el.
- [111] Az EJEB az Egyezmény 6. cikk 1. bekezdése alapján kialakult esetjoga szerint a kialakult ítélkezési gyakorlat léte azt a kötelezettséget rója a bíróságra (és főként a legfelsőbb fórumként eljáró bíróságra), hogy az esetjogtól való eltérést alaposan megindokolja (*Petkov kontra Bulgária*, 2834/06, 2013. február 19., §§ 32-34.). Az ítélkezés következetességének elérése időbe telhet, ezért elfogadhatóak olyan átmeneti időszakok, amikor ellentmondásos a joggyakorlat. Hangsúlyozandó azonban a bírósági gyakorlat következetességének és az egységes joggyakorlatot biztosító mechanizmusok létének fontossága (*Nejdet Sahin és Perihem Sahin kontra Törökország* (GC), 13279/05, 2011. október 20., § 83.). Jogbizonytalansághoz és ezért a 6. cikk 1. bekezdése sérelmének megállapításához vezethet, ha a legfelsőbb bírói fórum előtt állandósulnak az egymásnak alapvetően ellentmondó ítéletek [*Beian kontra Románia* (No. 1), 30658/05, ECHR 2007-V (extracts), §§ 37 és 39.].
- [112] Erre tekintettel a Kúria a büntetőjogias versenyügyekben alkalmazandó bizonyítási mércére vonatkozó jogi álláspontját a korábbi – jogi levezetésében ellentétes – eseti döntésre figyelemmel részletesen fejti ki – figyelembe véve a szakirodalmi álláspontokat [Nagy Csongor István, <http://econ.core.hu/file/download/vesz2014/felugyelet.pdf>, és Varju Márton, http://jog.tk.mta.hu/uploads/files/07_Varju_Marton.pdf] – az alábbiakban:
- [113] A közigazgatási ügyekre vonatkozó általános szabályként rögzíthető, hogy az olyan közigazgatási határozatok, amelyek önmagukban nem elégítik ki a 6. cikk követelményeit, arra irányuló igény esetén „teljes hatáskörrel rendelkező bírói testület” felülvizsgálatának tárgyai kell, hogy legyenek (*Ortenberg kontra Ausztria*, 1994. november 25., series A no. 295-B, § 31.). Mivel az Egyezmény 6. cikke bíróságra vonatkozóan határoz meg követelményeket, a közigazgatási pereket megelőző közigazgatási eljárást az EJEB egyfajta előzetes eljárásnak tekinti, amelyre ugyan szintén irányadók az eljárási garanciák, de végső soron ezen garanciák bírósági felülvizsgálat során való betartásának van jelentősége. A vonatkozó EJEB döntésekből lezűrhető tendencia, hogy minél inkább megfelelt a közigazgatási eljárás a tisztességes eljárás Egyezményben előírt követelményeinek, annál kevésbé kell, hogy a bírósági felülvizsgálat teljes körű legyen valamennyi eljárási garanciával. Minél kevésbé jellemzi azonban a közigazgatási szakot az Egyezmény szerinti garanciális eljárásrend, annál inkább kell ezt pótolnia a közigazgatási határozat felülvizsgálatát végző bíróságnak a saját eljárásában (Miriam Allena, „Art. 6 ECHR: New Horizons for Domestic Administrative Law” *Ius Publicum Network Review* December 2014.). Az Alkotmánybíróság fent hivatkozott döntése szerint, az Alkotmánybíróság esetjoga alapján és az EJEB és az uniós bíróságok ítélkezési gyakorlatát is figyelembe véve nem következik a tisztességes eljáráshoz való jogból, hogy már a GVH előtti eljárásnak meg kellene felelnie a XXVIII. cikk (1) bekezdésének, ha bíróság a határozatot mind tény- mind jogkérdésben – a kereseti kérelem

tartalmáról függően – teljes körűen felülvizsgálhatja, és a GVH határozatát hatályon kívül helyezheti, esetleg maga hozhat döntést.

- [114] Annak meghatározásakor tehát, hogy a teljes felülvizsgálat mit jelent versenyügyekben, először azt kell megvizsgálni, hogy az alperesi versenyhatóság eljárása mennyiben tekinthető független, pártatlan, és eljárási garanciákat az Egyezmény 6. cikke szerint biztosító eljárásnak. Bár az alperes eljárásra is vonatkozik az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdése és – a Tpvt. 44. §-ára is figyelemmel – a Ket.4.§ (1) bekezdése szerinti tisztességes ügyintézéshez való jog, ez nem azonosítható az Alaptörvény XXVIII cikk (1) bekezdése és az Egyezmény 6. cikke szerinti tisztességes tárgyaláshoz (továbbiakban: tisztességes eljáráshoz) való joggal. Ezért, ahogy az a fenti alkotmánybíróági álláspontból is kitűnik, az alperesi versenyhatóság eljárásának nem kell feltétlenül megfelelnie az Egyezmény 6. cikkének, a megfelelőség mértéke azonban meghatározza a bírósági teljes felülvizsgálat szükséges terjedelmét.
- [115] Ennek körében vizsgálni kell, hogy az alperesi versenyhatóság minősülhet-e törvény által létesített bíróságnak az Egyezmény szempontjából, illetve függetlennek és pártatlannak tekinthető-e, és amennyiben ezek a feltételek fennállnak, a tisztességes eljáráshoz való jog mennyiben érvényesül.
- [116] A törvény által létesített bíróság követelménye azt jelenti, hogy egy demokratikus társadalomban a bírósági szervezetnek nem szabad függenie a végrehajtó hatalomtól, azt a törvényhozó hatalom által alkotott törvényekkel kell szabályozni. A részletkérdések szabályozása átruházható a végrehajtó hatalomra, de a rendeleti szintű jogalkotás felett bírói kontrollt kell biztosítani, valamint a bíróságok szervezetét és feladatkörét csak az alkotmányban és törvényekkel lehet meghatározni. A törvény által létesített bíróság követelménye azt is jelenti, hogy a bíróságoknak a rájuk vonatkozó szabályok szerint kell eljárniuk. E követelményt sérti, ha a bírák kinevezésének tényleges módja eltér az erre vonatkozó törvényi szabályoktól (*Posokhov kontra Oroszország*, 63486/00, ECHR 2003-IV.).
- [117] Az alperesi versenyhatóság olyan autonóm államigazgatási szerv, amely feladatai ellátása során csak a törvénynek van alárendelve, feladatkörében nem utasítható, feladatát más szervektől elkülönülten, befolyásolástól mentesen látja el. Az alperesi versenyhatóság számára feladatot csak törvény írhat elő. Emellett az alperesi hatóság jogállására vonatkozó szabályokból kitűnik, hogy a Kormánytól, a végrehajtó hatalom központi szervétől pénzügyi, felügyeleti-ellenőrzési szempontból független. a feladatköre, a felépítése, a rá vonatkozó szabályok törvényekkel szabályozottak, az Országgyűlés felé tartozik beszámolási kötelezettséggel (Tpvt. 33.§-38.§). Jelen ügyben nem merült fel adat arra nézve, és illet a felperesek sem hivatkoztak, melyből az következne, hogy e törvényi szabályoktól az alperes működése, vezetőinek és különösen a versenytanácsstagoknak a kinevezése eltért volna. A Kúria megjegyzi, hogy az uniós versenyszabályokat érvényesítő ügyekben sajátosan merül fel az Európai Bizottságtól, mint uniós szintű „végrehajtó hatalomtól” való függetlenség, melynek kifejezett EJEB gyakorlata nincs, azonban e körben sem merült fel olyan körülmény ebben az ügyben, amely megkérdőjelezné a törvény által létesített bíróság követelményének teljesülését.
- [118] A függetlenség a végrehajtó hatalomtól és a felektől való függetlenséget jelenti. Vizsgálatát az összes körülmény alapján objektíven kell elvégezni. A *Campbell*-ügyben (*Campbell és Fell kontra Egyesült Királyság*, 1984. június 28. series A no. 80.) kifejtettek szerint figyelembe kell venni a bírák kinevezésének módját és időtartamát, a külső ráhatás elleni garanciákat, valamint azt, hogy a bíróság független szerv, a bíró pedig független személy benyomását kelti-e. Egy bíróság nem független a végrehajtó hatalomtól, ha az illetékes minisztérium véleményét kéri és fogadja el kötelező érvényűként egy alkalmazandó jogszabály értelmezéséhez [*A Beaumartin kontra Franciaország* (1994. november 24., series A no. 296-B)]. Az ügykiosztás módja is vethet fel továbbá függetlenséggel kapcsolatos kérdéseket, ha a

teljes ügyelosztási rendszer rossz, vagy legalábbis az adott bíró vagy bíróság kijelölését szakmaiságon kívüli indokok motiválták, így különösen az, hogy befolyásolni kívánták az ügy kimenetelét [*Crociani és mások kontra Olaszország*, 8603/79, 8722/79, 8723/79 és 8729/79, 1980. december 18., Decisions and Reports 22. (bizottsági döntés)].

- [119] A Kúria a Tpvt. szabályozásából azt látta megállapíthatónak, hogy a döntéshozó versenytanácsstagok 6 éves kinevezése, a garanciákkal ellátott felmentési okok, továbbá a külső ráhatást megakadályozó egyéb szervezeti, pénzügyi és személyi függetlenséget biztosító szabályok biztosítják a döntést hozó alperesi versenytanács végrehajtó hatalomtól és felektől való függetlenségét. Különösen kiemelt jelentősége van e körben a Tpvt. 37.§ (1) bekezdésének, amely szerint a Versenytanács elnöke és tagjai döntéshozataluk során függetlenek, a jogszabályok alapján meggyőződésüknek megfelelően döntenek, döntéseik meghozatalával összefüggésben nem befolyásolhatók és nem utasíthatók. Mivel eltérő gyakorlat – példának okáért versenytágok rendszeres idő előtti lemondása, felmentése, mint az elmozdíthatatlanságot biztosító garanciális szabályok be nem tartására utaló gyakorlat, vagy más visszaélésszerű fenti szabályokba ütköző gyakorlat, stb. – nem merült fel, ilyenre a felperesek nem hivatkoztak, ezért az alperesi versenyhatóság döntéshozó szerve a Versenytanács, és annak tagjainak függetlenségére vonatkozó követelmény érvényesülése is megállapítható.
- [120] A pártatlanság az előítélettől és korrupciótól való mentességet jelenti. E követelmény teljesülésének vizsgálatához szubjektív és objektív tesztet kell elvégezni. A szubjektív teszt az eljáró bíró tényleges meggyőződését vizsgálja, az objektív teszt pedig azt, hogy a bíró biztosítja-e a szükséges garanciákat annak érdekében, hogy pártatlanságával kapcsolatban ne merüljön fel objektíve megalapozott kétség. A konkrét ügyben fel sem merült felperesek részéről, hogy a pártatlansággal kapcsolatos követelmény ne teljesült volna, így e feltétel fennálltát is meg kell állapítani.
- [121] A tisztességes eljáráshoz való jog a felek és a megfelelő igazságszolgáltatás érdekeinek védelme érdekében egy sor eljárási jogot foglal magában. Ezek közül mind a büntető, mind a polgári eljárásokra vonatkozik a személyes meghallgatás joga, a hatékony részvételhez való jog, a tárgyalás közvetlensége, a fegyverek egyenlőségének követelménye, a kontradiktórius eljárás követelménye, a bizonyítási eljárás megfelelőségének követelménye, a visszaható hatály tilalma, továbbá az ügy alapos kivizsgálásának és a döntés megfelelő indokolásának követelménye. A tisztességes eljárás követelményei tekintetében a bíróságoknak nagyobb mozgásterük van polgárinak minősülő ügyekben, mint a szigorúbb megítélés alá eső büntetőügyekben (*Dombo Beheer B.V. kontra Hollandia*, 1993. október 27., series A no. 274, § 32.). Amennyiben a fenti követelmények is teljesülnek a jogi szabályozás szintjén, azaz az alperes az Egyezmény 6. cikkének megfelelő bíróságnak volna tekinthető, akkor ezen garanciális szabályok konkrét ügyben való megsértésével összefüggésben és a jogsértés mértékével arányosan válik követelménnyé a teljes körű felülvizsgálat.
- [122] Az alperesi versenyhatóság eljárására vonatkozó szabályok közül elsősorban a kontradiktórius eljárás és a fegyverek egyenlőségének követelménye nehezen értelmezhető követelmény, tekintettel arra, hogy a hatóság és ügyfelek fegyveregyenlősége, az eljárás jogvitas jellege – amikor nem felek közötti jogvitas eljárásról van szó – nehezen értelmezhető. Az EJEB joggyakorlatában a kontradiktórius eljáráshoz való jog azt jelenti, hogy a feleknek lehetőségük van arra, hogy megismerjék a bíróság (jelen esetben versenytanács) döntésének befolyásolása céljából előterjesztett bizonyítékokat és észrevételeket (vizsgálói indítvány, előzetes álláspont), és azokhoz megjegyzéseket fűzzenek [Polgári ügyekben: *Ruiz-Mateos kontra Spanyolország*, 1993. június 23., series A no. 262, § 63; büntetőügyekben: *Rowe and Davis kontra Egyesült Királyság (GC)*, 28901/95, ECHR 2000-II, § 60]. A kontradiktóriusság elve annyira alapvető, hogy az eljárások felgyorsításának kívánalma sem igazolhatja a figyelmen

kívül hagyását (*Nideröst-Huber kontra Svájc*, 1997. február 18., Reports of Judgments and Decisions 1997-I, § 30.).

- [123] A kontradiktórius eljárás követelménye abban különbözik a fegyverek egyenlőségének követelményétől, hogy míg az utóbbi teljesül azzal, ha a feleket egyenlőként kezelik, az előbbi valamennyi releváns irathoz való hozzáférési jogot jelent, függetlenül attól, hogy ezt a másik félnek biztosították-e. Nem elegendő, ha a releváns iratok benne vannak az aktában és biztosított az iratbetekintés lehetősége, hanem ezeket a bíróságnak ki kell adnia az érintett félnek, hogy az megtehesse észrevételeit. A feleknek azonban nem kell egymás rendelkezésére bocsátaniuk azokat az iratokat, amelyeket nem terjesztettek a bíróság (versenytanács) elé (*Yvon kontra Franciaország*, 44962/98, ECHR 2003-V, § 38.). A közigazgatási szerv persze köteles az eljárása során keletkezett valamennyi releváns iratot felterjeszteni a bíróságra.
- [124] A Kúria álláspontja szerint elvileg nem kizárt a fentiek alapján, hogy hatóság és ügyfél viszonylatában kontradiktórius legyen az eljárás és érvényesüljön a fegyverek egyenlőségének elve, amennyiben olyan az eljárás szerkezete, amely biztosítja a teljes körű védekezést a hatóság előzetes álláspontjával szemben, beleértve az iratok, bizonyítékok, jogi álláspont megfelelő megismerésének jogát és az arra való nyilatkozattételi jogot. Ehhez az szükséges egy versenyügyben, hogy elkülönüljön egymástól a „büntetőjogi vád” és az érdemi döntéshozatal (és természetesen a védelem), és ebben az esetben egy visszafogottabb bírósági felülvizsgálat is elegendő, és elfogadható, hogy a bíróság részéről felülmérlegelésre már nem kerül sor.
- [125] A Menarini-ügyben (*A. Menarini Diagnostics S. R. L. kontra Olaszország*, 43509/08, 2011. szeptember 27.) lefektetett követelmény, a fentiekben írtaknak megfelelően, nem kíván meg szükségszerűen teljes körű bírósági felülvizsgálatot. Az EJEB csupán annyit állapított meg, hogy a fegyverek egyenlőségén alapuló kontradiktórius eljárás elvének a versenyügy folyamatának legalább egy pontján érvényesülnie kell. Ebből következik, hogy meg kell vizsgálni, hogy a magyar versenyhatóság, illetve versenyfelügyeleti eljárás szerkezete teljesíti-e a tisztességes eljárás követelményét, tekintettel arra, hogy az érdemi döntést az alperesi Versenytanács, a GVH egyik elkülönülő szervezeti egysége hozza meg. A magyar rendszerben a vizsgálatot a vizsgálók végzik, akik vizsgálatuk eredményét jelentésben terjesztik a Versenytanács elé, amely kizárólagos kompetenciával rendelkezik az érdemi döntés meghozatalára.
- [126] Több körülmény és törvényi szabály is relativizálja azonban ezt az elkülönülést. Egyrészt, a GVH elnöke a Versenytanács elnökével együttesen adhatja ki a GVH jogalkalmazási gyakorlatának alapjait ismertető, kötelező erővel nem rendelkező, azonban a jogalkalmazás kiszámíthatóságát növelő közleményeket [Tptv. 36. § (6) bekezdés], amely a Versenytanács joggyakorlatát összegzi, és amelynek későbbi megvalósulására elméletileg semmilyen befolyása nincs, és nem is lehet. Másrészt, a Tptv. lehetőséget ad arra, hogy a vizsgálatot lefolytató és majdan a vizsgálati jelentést beterjesztő vizsgáló előzetesen egyeztessen a Versenytanáccsal: „az eljáró versenytanács a vizsgálónak a vizsgálat lefolytatásának módja, iránya tekintetében javaslatot tehet a vizsgálat lezárását megelőzően is” [Tptv. 47. § (2) bekezdés]. Harmadrészt, a kontradiktórius eljárás ellen hat, hogy fő szabály szerint az ügyféllel nem kell közölni a vizsgálói jelentést, az első hatósági álláspont (ha úgy tetszik: „vádirat”), amellyel szembeáll, és amelyre reagálnia kell, az a Versenytanács előzetes álláspontja. Ez azt jelenti, hogy a vizsgálói jelentésnek a döntéshozó szervtől elkülönülő vádként értelmezése nem állapítható meg. Ha azonban a Versenytanácsot bíróságnak tekintenénk, akkor ez azt jelentené, hogy a versenyfelügyeleti eljárásban ugyanaz a „vádló” és a bíró tekintettel arra, hogy a Tptv. 73. § (1) bekezdése alapján az előzetes álláspontot az aktuálisan ügyben eljáró versenytanács tagja adja ki. Mindezeket a szabályokat egybevetve azzal, hogy a Versenytanács költségvetési-pénzügyi és szervezeti szempontból nem önálló a

GVH-n, mint a vizsgálatot lefolytató szervén belül, nincs saját munkaszervezete, összességében – bár a versenytanács tagok függetlensége nem kérdőjelezhető meg – a kontradiktórius eljárás lényegét tekintve nem érvényesül.

- [127] A fenti elemzésből látható, hogy az alperesi versenytanács eljárása sok szempontból közel áll egy kvázi bírói fórum eljárásához, a kontradiktórius eljáráshoz szükséges bizonyos elemek részlegesen érvényesülnek, ami a teljes felülvizsgálat elvének terjedelmére is kihat a bírósági felülvizsgálat során. Ugyanis ha a felperes a 6. cikk előírásai szerinti eljárási biztosítékok többségével rendelkezett a közigazgatási eljárásban, ez indokolhatja az enyhébb bírósági felülvizsgálatot (*Bryan kontra Egyesült Királyság*, 1995. november 22., series A no 335-A, §§ 46-47). Ugyanakkor az megállapítható, hogy a versenyhatósági határozatok bírósági felülvizsgálata során, mivel alperes eljárása annak követelményeit teljes körűen nem elégíti ki, az Egyezmény 6. cikk 1. bekezdésében foglalt követelményeknek meg kell felelnie az eljáró bíróságnak, amikor a Pp. 206.§(1) bekezdésének keretei között az ügyet megvizsgálja. Ez a követelmény egyébként következik a Pp. 2.§ (1) bekezdéséből is.
- [128] Az EJEB gyakorlata értelmében a közigazgatási határozatok bírósági felülvizsgálata akkor felel meg a tisztességes eljárás 6. cikk 1. bekezdésében előírt követelményének, ha független bíróság megfelelően szigorú jogszerűségi, ésszerűségi és eljárási szabályszerűségi vizsgálatot végez, valamennyi releváns tény teljes körű vizsgálatára is kiterjedően. Szükség van arra, hogy a bíróságnak hatásköre legyen valamennyi releváns tény- és jogkérdés vizsgálatára (*Terra Voningen B.V. kontra Hollandia*, 1996. december 17., Reports of Judgments and Decisions 1996-VI, § 52. *Öztürk kontra Németország*, 1984. február 21., series A no. 73, § 56.. *Albert és Le Compte kontra Belgium*, 1983. február 10., series A no. 58, § 29., *A. Menarini Diagnostics S. rendül.* § 66-67).
- [129] Az EJEB a *Sigma Radio Television*-ügyben polgári ügyekre vonatkozóan – de értelemszerűen büntetőügyekre is irányadóan – kidolgozta, hogy mint jelent a „teljes hatáskör”. Eszerint a megfelelő bírósági felülvizsgálat mércéjeként három feltételt kell egymással összefüggésben vizsgálni: a (1) a felülvizsgált döntés tárgyát, (2) a módot, ahogyan a felülvizsgált határozatot meghozták, valamint (3) a jogvita tartalmát, beleértve a kereset tényleges hivatkozásait (*Sigma Radio Television Ltd kontra Ciprus*, 32181/04 és 35122/05, 2011. július 21., §§ 151-157). Ha a közigazgatási döntés egyszerű ténykérdést érint, a bíróság vizsgálódásának intenzívebbnek kell lennie, mintha speciális tudást igénylő sajátos területet érintett volna (ez utóbbi esetben alapos kétség esetén azonban indokolt lehet a szakértői bizonyítás). Pusztán jogi szakmai kompetenciahiány nem mentesíti a bíróságot a teljes felülvizsgálat alól. Ilyen esetekben szükség szerint szakértőt kell igénybe venni (*Capital Bank AD kontra Bulgária*, 49429/99, ECHR 2005-XII (extracts), § 113.). Az Egyezmény nem határozza meg, hogy milyen bizonyítási eszközök vehetők igénybe egy eljárásban. A bizonyítékok elfogadása és értékelése, a bizonyító erő és bizonyítási teher megítélése az eljáró bíróságok mérlegelésébe tartozik [Polgári ügyekben: *García Ruiz kontra Spanyolország (GC)*, 30544/96, ECHR 1999-I, § 28; *Tiemann kontra Franciaország és Németország (dec.)*, 47457/99 és 47458/99, ECHR 2000-IV; büntetőügyekben: *Schenk kontra Svájc*, 1998. július 12., series A no. 140, §§ 45-46.].
- [130] A teljes bírósági hatáskör követelményétől csak abban az esetben lehet eltérni, ha azt a demokráciaelv vagy más feltétlen érvényesülést kívánó ok indokolja. A demokratikus elszámoltathatóság elvéből például az következik, hogy a közigazgatási szervekre kell hagyni, miként érvényesítik a közérdeket (*Tsfayo kontra Egyesült Királyság*, 60860/00, 2006. november 14., §§ 40-42). A Kúria álláspontja szerint ebből az következik, hogy a tisztességes eljáráshoz való joghoz kapcsolódó elvet a bírói hatalom korlátait jelentő alkotmányos elvek – különösen a hatalmi ágak elválasztásának elve – fényében kell értelmezni, amely alapján a teljes felülvizsgálat követelménye nem foglalhatja magában annak kötelezettségét, hogy a bíró

a közigazgatási hatóság helyébe lépve döntse el az ügyet. Más szóval a teljes felülvizsgálatot nyújtó bíróság nem hagyhatja figyelmen kívül azokat a szabályokat, amelyek általánosan meghatározzák feladat- és hatáskörét. Ennek következtében a teljes felülvizsgálat követelménye nem jelentheti a felülmérlegelési tilalom abszolút jogszerűtlenségét. Ebből az összefüggésből természetesen nem következik, hogy a túlságosan szűk körűen értelmezett felülmérlegelési tilalom, amelyet a vonatkozó alkotmányos és egyéb szabályok sem támasztanak alá, ne sértené a tisztességes eljáráshoz való jogból eredő teljes felülvizsgálat követelményét.

- [131] Mindezt a bizonyítékok értékelésekor a bíróság nem hagyhatja figyelmen kívül azt a tényt, hogy a közigazgatási ügyekben az alperes által már meghozott és indokolt határozatokat vizsgál felül, mely esetben még ha a bizonyítékokat újra is értékeli, indokolása csak akkor lesz meggyőző és jogszerű, ha az alperesi határozat indokaira is kitér, és azokat cáfolja. Ez szükségszerűen azt jelenti, hogy ha a bíróság a felperesi bizonyítékok értékeléséből levont következtetést a tényekre okszerűbbnek ítéli, ez egyben az alperesi érvek megdöntését is jelenti. Ezért ha a felperesi magyarázat okszerűbb, akkor az alperesi határozat indokolása szükségszerűen okszerűtlen, az alperesi hatóság a rendelkezésre álló bizonyítékokból téves következtetést vont le. Nincs tehát olyan különbség a bizonyítási mérce szempontjából, ahogy ez a korábbi kúriai eseti döntésben megjelenik, hogy a felperesnek az alperesi határozat indokolásának okszerűtlenségét kell igazolniuk és ha ez sikerült, ehhez képest adhatnak elő okszerű érvelést. Ezért a felperesi érvelés akkor lesz okszerű, ha az egyben alperes határozatának érvelését is cáfolja. Mindez azonban nem elsősorban a bizonyítékok értékeléséhez, hanem legalább annyira az ítéleti indokolás mélységéhez kapcsolódó kérdés.
- [132] Ugyancsak a felperes által vitássá tett tényeket és jogot kell vizsgálni, de a kereset valamennyi releváns érvére ki kell térni, és világos indokát kell adni az elutasításuknak. Szükséges továbbá, hogy a bíróság jogosult legyen újra megvizsgálni azokat a tényeket, amelyeknek – a kereseti érveket figyelembe véve – központi jelentőségük van a felperes ügyében (*Potocka és mások kontra Lengyelország*, 33776/96, ECHR 2001-X, § 57.).
- [133] Ennek tükrében, ami az ítéletek indokolására vonatkozó követelményeket (Pp. 221.§) illeti, mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ügyében eljáró bíróság alaposan megvizsgálja az előadott érveit és benyújtott bizonyítékait (*Dulaurans kontra Franciaország*, 34553/97, 2000. március 21., § 33). Természetes követelmény az ügyet eldöntő határozat megfelelő indokolása. Még ha a bírák meglehetősen szabadok is ítéleteik felépítését és tartalmát illetően, kellő világossággal meg kell magyarázniuk döntésük indokait, hogy a felek megértsék, mennyiben és miként vették figyelembe érveiket és bizonyítékaikat, valamint a demokratikus társadalom megismerje a „nevében” hozott döntés indokait (*Tatishvili kontra Oroszország*, 1509/02, ECHR 2007-I.). Az indokolás konkrét követelményei az ügy természetétől és körülményeitől függenek. Ha egy érv kihatással van a meghozott döntésre, konkrétan és kifejezetten meg kell válaszolni a döntés indokolásában. A lényegtelen érvekre azonban nem kell kitérni, elegendő, ha az indokolásból egyértelműen kiderül, hogy azokat elvetette a bíróság. Nem kielégítő továbbá jogon kívüli vagy szubjektív érvekre alapítani a határozatot (*Van de Hurk kontra Hollandia*, 1994. április 19., series A no. 288, § 61; *Ruiz Torija kontra Spanyolország*, 1994. december 9., series A no. 303-A, § 29.). Ennek részletes elemzését egyebekben elvégezte a 7/2013. (III.1.) AB határozat is, melyre jelen ügyben támadott elsőfokú bírósági ítélet is utal.
- [134] Az Egyezményben védett jogokkal és szabadságokkal kapcsolatos előterjesztéseket különös szigorúsággal és gondossággal kötelező megvizsgálni (*Wagner és J.M.W.L. kontra Luxemburg*, 76240/01, 2007. június 28., § 96.). Az indokolási kötelezettség pedig nemcsak az elsőfokú bíróságra, de a jogorvoslati eljárásokban meghozott döntésekre is vonatkozik.
- [135] Ugyanakkor amennyiben a másodfokú bíróság egyetért az első fokú döntés indokaival,

elegendő utalni azokra, nem szükséges megismételnie az indokolást. A másodfokú bíróságnak az a feladata, hogy a fellebbezésben felhozott lényeges kérdéseket válaszolja meg úgy, hogy megfelelően alátámassza, azok fényében miként ítéli meg az első fokú ítéletet (*García Ruiz kontra Spanyolország (GC)*, 30544/96, ECHR 1999-I.).

- [136] Az Egyezmény büntetőügyekre, valamint az Engel-kritériumok (*Engel és mások kontra Hollandia*, 1976. június 8., series A no. 51, §§ 82-83) alapján büntetőügynek minősülő versenyügyekre vonatkozóan további garanciális szabályokat is előír [Egyezmény 6 cikk 2. bekezdés, a 7. cikk, a Hetedik Kiegészítő Jegyzőkönyv 2., 3. és 4. cikk]. Jelen ügyben ezek közül a felperesek felülvizsgálati kérelmei alapján az Egyezmény 6. cikk 3. bekezdése szerinti ártatlanság védelmének kérdése merül fel. Az ártatlanság védelme büntetőügyben azt jelenti, hogy a bíróság nem indulhat ki abból az alapfelvetésből, hogy a vádlott elkövette a bűncselekményt, hogy a bizonyítási teher az ügyészen van, és hogy kétség esetén a vádlott javára (*in dubio pro reo*) kell döntenie (*Janosevic kontra Svédország*, 34619/97, ECHR 2002-VII., § 97, AB határozat 71. pont).
- [137] Az Engel-kritériumok alapján büntetőügynek minősülő közigazgatási perekben felmerülhet az a felperesi kifogás, hogy az eljáró hatóság megsértette az ártatlanság védelmét, mert kétséget kizáró bizonyítottság hiányában, annál enyhébb bizonyítási szint alkalmazásával állapította meg a jogsértés elkövetését, illetve szubjektív tudattartalom (bűnösség, felróhatóság) vizsgálata nélkül róta terhére a jogsértést. Az ártatlanság védelme azonban nem zárja ki a ténybeli és jogi véelmek alkalmazását, és azt sem, hogy az állam valamely jogsértést objektív alapon büntessen. Az EJEB elfogadta az objektív alapon kiszabott adóbírságot és annak bírósági felülvizsgálat előtti végrehajtását (*Janosevic* ügy §.100.) Az EJEB esetjogából nem lehet kiolvasni, hogy a felpereseket a bírósági döntések döntésének meghozataláig „ártatlannak” kellene tekinteni. Az azonban fontos, hogy a terhükre alkalmazott ténybeli és jogi véelmeket „ésszerű keretek között” kell tartani, amelyek figyelemmel vannak a védelemhez való jogra, és arra, hogy mi az eljárás tétje a felperes számára (*Salabiaku kontra Franciaország*, 10519/83, series A no. 141-A, § 28.).
- [138] A Kúria ezzel kapcsolatban megjegyzi, hogy nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy az alperes határozata jelen ügyben is nem természetes személyeket, hanem jogi személyeket szankcionált. Nyilvánvaló, hogy jogi személyek esetén szubjektív tudattartalom vizsgálatáról nem beszélhetünk. Ebből következnek bizonyos szükségszerű, fogalmilag nem megkérdőjelezhető jogi véelmek, amely a büntetőjogtól egyébként idegenek, és amelyek jellemzően a jogi személyek belső viszonyaira vonatkoznak. A 30/2014. (IX.30.) AB határozat 70. pontja szerint a GVH által megállapított tényállás nem alapulhat pusztán spekuláción és feltételezéseken, annak ellentmondásmentes bizonyítékokon kell nyugodnia. Ez azonban a Kúria álláspontja szerint még büntetőjogias versenyügyekben sem jelenti azt, hogy ésszerű keretek között ne lehetne jogi véelmeket felállítani, vagy a közvetett bizonyítékok láncolatán keresztül ne lehetne levonni indokolt kétséget kizáró következtetéseket az érintett felperesek „bűnösségére” vonatkozóan. Az Alkotmánybíróság az EJEB és az Európai Bíróság gyakorlatával összhangban ugyanezekre a következtetésekre jutott amikor megállapította, hogy a bizonyítás során a hatóság közvetett bizonyítékokat is felhasználhat, úgyszintén a piac szerkezetére vonatkozó adatokat, számításokat, gazdasági modelleket, stb. is, még akkor is, ha ez utóbbiak – egyébként a szakértői véleményekre is jellemző módon – esetenként bizonytalan elemeket, illetve bizonyos fokú valószínűségi bizonyítást is magukban hordoznak a tudomány adott állásához igazítottan (30/2014. (IX.30.) AB határozat 71. pont.) A fenti EJEB gyakorlattal összhangban indokolási kötelezettség kiemelt szerepét szintén hangsúlyozta az Alkotmánybíróság is (szintén 30/2014. (IX.30.) AB határozat 71. pont).
- [139] Végül pedig rögzíteni szükséges, hogy a saját személyre nézve terhelő vallomás kicsikarása nemcsak a hallgatás jogát sérti, de az ártatlanság védelmébe is ütközik, a bizonyítékok érintett

Kfv.III.37.582/2016/16.

személynél való gyűjtését azonban nem akadályozza (*O'Halloran és Francis kontra Egyesült Királyság (GC)*, 15809/02 és 25624/02, ECHR 2007-VIII; *Tirado Ortiz és Lozano Martin kontra Spanyolország (dec.)*, 43486/98, ECHR 1999-V.).

- [140] Összegezve az állapítható meg, hogy a teljes felülvizsgálat elve nem jelenti azt, hogy a bizonyítékok újraértékelését a bírónak az alperesi határozatot figyelmen kívül hagyva kéne elvégeznie. A bíróságnak ugyanis kötelessége a több elfogadható magyarázat közül azt választania, amelyik elfogadása mellett ésszerű indokokat tud felhozni, és ezt saját meggyőződéséből eredő ésszerű és racionális indokok alapján teheti meg, mely indokoknak az ítéletében szerepelnie kell. A bizonyítási mérce, bár az indokolt kétséget kizáró bizonyítást jelenti jelen ügyben, a jelen ítélet 113 pontjából kitűnően a bizonyítás szükséges mélysége, attól függ, hogy milyen eljárási garanciák adóttak a közigazgatási eljárásban, és ezek a garanciák ténylegesen érvényesültek-e. Továbbá az indokolt kétséget kizáró bizonyítás mércéje nem zárja ki a közvetett bizonyítékok láncolatán keresztüli bizonyítást, de jogi vélelmek alkalmazását sem, amennyiben e vélelmek ésszerű keretek között maradnak.
- [141] A Kúria álláspontja szerint a Pp. 206.§-ának és a Pp. 221.§-ának szoros összekapcsolása a fentiekben kifejtett formában a bizonyítékok értékelése és a tények megállapítása körében megfelel a teljes felülvizsgálat követelményének. A felperesek által vitatott tényekre vonatkozó bizonyítási mérce alkalmazása körében a fenti értelmezés megfelel az Alaptörvény jogállamiságra és jogegyenlőségre [Alaptörvény B. cikk (1) bekezdés és XV. cikk (1) bekezdés] és a Ket. 2. § (1) bekezdése szerinti ügyfélegyenlőségre vonatkozó rendelkezéseinek is, amennyiben az Egyezmény 6. cikkének alkalmazását egységes keretbe helyezi, függetlenül attól, hogy a nemzeti jog, vagy az uniós jog alkalmazásáról van-e szó. Ezáltal teljesül minden ügyben a szintén Egyezmény 6. cikkére figyelemmel értelmezendő Alaptörvény XXVIII. cikk (1) és (7) bekezdése, és Pp. 2.§ (1) bekezdése is a közigazgatási határozatok felülvizsgálata során.
- [142] Jelen ügyben ez azt jelenti, hogy a Pp. 206. §-a alapján az eljáró elsőfokú bíróság a hatóság bizonyítékok okszerű, az ésszerűség és a logika követelményeinek megfelelő értékelésével megállapított tényállását nem tekinthette jogszerűtlennek, és amennyiben a felvetett felperesi lényegi érvekre kitért, és azokat szintén okszerű, ésszerű és a logika szabályainak megfelelő érveléssel elvetette, a bírói mérlegelési tevékenység jogszerűsége sem kérdőjelezhető meg. Mindezért osztható az elsőfokú bíróság ítéletének azon felperesek által vitatott megállapítása, hogy ilyen esetben „nem mérlegelheti felül” a tényállást, mely megállapítást úgy kell érteni, hogy nem hozhat olyan újraértékelés alapján döntést, melybe a határozati indokolás érveit nem veszi figyelembe, és azokat nem értékeli, hanem önálló, az alperesi határozattól független indokolással és levezetéssel állapítja meg újra a tényállást.
- [143] Az a tény, hogy az ellentmondó ítélezési gyakorlat és szóhasználat tükrében az elsőfokú – és a másodfokú – ítélet a felülmérlegelés kifejezést használta helytelenül a bizonyítékok értékelése körében is, melyet az elsőfokú – és a Pp. szabályai alapján, amennyiben annak helye van a másodfokú – bírósági eljárások vonatkozásában a mérlegelési jogkörben hozott határozatok jogi mérlegelésére lehet fenntartani, abban az értelemben, ahogy az fentebb kifejtésre került, és amely nem akadályozza egyébként az anyagi jog szabad bírói értelmezését és ezért a jogkérdések teljes felülvizsgálatát, nem lehet ok arra, hogy az ítélet jogsértését a Kúria megállapítsa. Ez következik abból is, hogy a Kúriának ugyanezen okból nincs lehetősége arra, hogy a felperesek felülvizsgálati kérelmeiben szereplő okfejtéseket – melyeket korábbi kúriai eseti döntésre alapítottak – „félreértse” azok szó szerinti elemzésével megállapítva, hogy – miszerint az alperesi érvelés okszerűtlensége helyett a felperesi érvelés okszerűbb voltát kell igazolni a tényállás megdöntéséhez – téves levezetések, hanem azokat a fenti kifejtésnek megfelelő tartalommal fogja az alábbiakban értékelni.
- [144] A Kúria felülvizsgálati eljárása kapcsán azonban hangsúlyozni kell, hogy a Kúria támadott

Kfv.III.37.582/2016/16.

ítéletekre vonatkozó jogszerűségi vizsgálata annyiban eltérő tartalmú az elsőfokú bíróság alperesi határozatra vonatkozó jogszerűségi kontrolljától, hogy a bizonyítékok bírói értékelésével összefüggésben valóban érvényesül felülmérlegelési tilalom a bizonyítékok értékelése körében is. Ez következik a Pp. 275.§ (1) bekezdéséből, amely tiltja a Kúria eljárásában a bizonyítást. Míg tehát a Kúria szintje alatt a közigazgatási ügyekben eljáró bíróságnak lehetősége van bizonyításra, amely lehetővé teszi új bizonyítékok alapján a tények újraértékelését, addig a Kúria, mint versenyügyekben negyedik döntési szint, már csak az iratok alapján dönt, nem érvényesül a tárgyalás közvetlensége (pl. tanúmeghallgatás esetében), amely miatt az újraértékelés korlátozott. Az EJEB által kidolgozott ún. „negyedfok”-doktrína (Polgári ügyekben: *García Ruiz* (114. lj.), § 28., büntetőügyekben: *Perlala kontra Görögország*, 17721/04, 2007. február 22., § 25.) értelmében a 6. cikk 1. bekezdése által megkövetelt tisztességesség ez esetben nem tartalmi követelményt jelent, hanem csak eljárásit. A tisztességes eljárás követelménye nem jelent jó vagy bölcs döntéshez való jogot, hanem csak annyit, hogy a lefolytatott eljárás összességében feleljen meg az előírt eljárási követelményeknek, és az eljárás eredményeként meghozott döntés ne legyen önkényes vagy nyilvánvalóan ésszerűtlen. Az ügy tényállásának megállapításában, a hazai jog értelmezésében és alkalmazásában, valamint a bizonyítékok értékelésében egyébként szabad kezük van az eljáró bíróságoknak. Mindezt a Kúria töretlenül követett azon gyakorlata, amely az eljárt bíró Pp. 206.§-a alapján végzett mérlegelését nem mérlegeli felül, csak nyilvánvalóan önkényes és ésszerűtlen, a logika szabályainak ellentmondó érvelés esetén, továbbra is tartható, és tartandó.

- [145] A két jogszerűségi mérce közti különbség tehát abban foglalható össze, hogy míg a közigazgatási hatóság Ket. 50.§ (6) bekezdése alapján végzett értékelését az eljáró elsőfokú – és másodfokú – bíróság akkor tekinti jogszerűtlennek a Pp.206.§-a alapján, ha a bizonyítékok egyenként és összességében nem alkalmasak az állított, megállapított tények igazolására, vagy azok köre oly mértékben hiányos, hogy abból megalapozott következtetés nem vonható le, addig a Kúria a bíróság Pp. 206.§-án alapuló értékelését csak akkor tekinti jogszerűtlennek, ha az nyilvánvaló logikai hibában szenved, nyilvánvalóan ésszerűtlen, vagy megfelelő indokolás hiányában nyilvánvalóan önkényes.
- [146] A Kúria – ilyen irányú felperesi vitatások hiányában – az Európai Bíróság által alkalmazott, és az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. cikke és 52. cikk 3. bekezdése folytán az Egyezménynek a 6. cikkének szükségszerűen megfelelő bizonyítási mércéjével külön nem foglalkozott, figyelemmel arra, hogy ennek jelentősége csak akkor lenne, ha az valamely vonatkozásban szigorúbb bizonyítási mércét állítana fel, illetve felülmérlegeléssel kapcsolatos álláspontot fogadna el a teljes felülvizsgálat elve szempontjából. Ez azonban a bizonyítékok mérlegelésével, értékelésével kapcsolatban nem állapítható meg [Lásd például 2011. december 8-án hozott C-272/09. P. sz. KME- (ipari csövek)ügy, a C-386/10. P. sz. Chalkor-ügy és a C-389/10. P. sz. KME- (rézből készült vízvezetékcsövek) ügy], az egyes bizonyítást is befolyásoló jogi vélelmekkel kapcsolatos releváns döntéseket pedig a Kúria az adott kérdés kapcsán elemzi.
- [147] A Kúria végül utal arra, hogy a felperesek jogi felülmérlegelés tilalmával kapcsolatosan nem adtak elő önállóan értelmezhető érveket, ezért ennek teljes felülvizsgálathoz kapcsolódó egyéb kérdéseivel a Kúria nem foglalkozott.
- [148] Mindezek alapján a Kúria az ügyben irányadó és alperes határozatában rögzített konkrét tényállás eljárt bíróságok általi értékelésének jogszerűségével kapcsolatosan az alábbiakat állapította meg:
- [149] A Kúria a fentiek tükrében egyetértett abban az eljárt bíróságokkal, hogy a Pp. 336/A. §-a nem sérült. Szükséges rámutatni, hogy az alperes felperesi vitatás esetén a bizonyítási kötelezettségének eleget tesz azzal, ha a közigazgatási iratokat csatolja és az abban lévő

bizonyítékok megalapozzák a határozatban megállapított tényállást. A Pp. 336/A. §-a a tényállás teljes körű felülvizsgálatához azt a lehetőséget biztosítja a bíróságnak, hogy a tényállás tisztázatlanságát állapítsa meg, ha megítélése szerint a feltárt és alperes által rendelkezésre bocsátott bizonyítékok nem alapozzák meg a tényállást, vagy a közigazgatási iratok olyan bizonyítékokat tartalmaznak, melyet a felek nem hivatkoztak. Ez esetben a bíróság értékelheti és bevonhatja a bizonyítékok értékelésének körébe az ilyen bizonyítékot még akkor is, ha azt konkrétan nem hivatkozta a felperes. A felperesek vitatták a tényállást, az alperes határozata pedig tartalmazta, mely bizonyítékok alapján került sor a tényállás megállapítására, és miért. Ezeket a bizonyítékokat a közigazgatási iratok tartalmazták, és – az alábbiakban kifejtett módon – a Kúria sem észlelt olyan a felperesek által nem hivatkozott bizonyítékot, amely a felhasznált bizonyítékoknak és az így megállapított tényállásnak ellentmondana.

- [150] A Kúria megállapította, hogy az eljáró bíróságok és alperes helyesen állapították meg az ügyben irányadó tényállást, az alábbi pontosítással.
- [151] A felperesek álláspontja abban osztható, hogy T.T. e-mailje és különösen a második tagmondat, amely a kibocsátás korlátozásában való törekvésben történt megegyezésre utalt önmagában csak arra jelentett közvetlen bizonyítékot, hogy T.T., mint a III. rendű felperes képviselője személyesen úgy értékelte a szeptember 15-i ülésen elhangzottakat, hogy ott megállapodás született a kibocsátás korlátozása (a kiváltó hitelek intenzitásának csökkentése) tárgyában a résztvevő felek között. Ez következik a Citibank ügyfélnyilatkozatából is, amely szerint a III. rendű felperes képviselője (aki maga T.T. volt, vagy K.B.) a végtörlesztések kapcsán felvetette, hogy a bankok tartózkodjanak attól, hogy egymás ügyfeleinek hitelkiváltó termékeket kínálnak, de erre a többi résztvevő ott nem reagált [alperesi határozat 153. pont d.) alpontja]. Ebből az ügyfélnyilatkozatból kellően kitűnik, hogy ezt a megállapodást a III. rendű felperesek erőltették, az egyértelműség érdekében később T.T. az ott elhangzott javaslatukat le is írta olyan formában, hogy abból kitűnt: a többiek hallgatását bejegyzésnek vették, és ezt a III. rendű felperes is megerősítette ügyfélnyilatkozatában, amikor ezt saját véleményeként értelmezte. A II. rendű felperes ugyan vitatta e nyilatkozat hitelességét, mivel a Citibank részéről résztvevő kockázatkezelő nem szabályosan felvett nyilatkozatát nem ismételtette meg alperes és nem ütköztette kellően az ügyfélnyilatkozattal, azonban a Kúria meggyőződése szerint is a bizonyítékok összessége így is elegendő volt a tényállás megállapításához a konkrét ügyben. Ugyanezt például közvetlen alátámasztotta az UCB ügyfélnyilatkozata is, amely szerint az ülésen megállapításra került, hogy a hitelek kiváltása a teljes szektorra nézve hátrányos, így az érintettek próbálják ennek intenzitását minél alacsonyabban tartani [alperes határozat 153. i.) pont]. Arra tehát számos – a fentiekben túl az alábbiakban ismertetendő – bizonyíték állt rendelkezésre, hogy a III. rendű felperes részéről elhangzott a javaslat a kibocsátás korlátozásra, arra a többi résztvevő nem reagált, és a III. rendű felperes ezt úgy értelmezte, hogy megegyeztek.
- [152] Arra nincs közvetlen bizonyíték, hogy hogyan értelmezték a többiek mindezt, de közvetetten bizonyításra került az is, hogy a többiek a beszélgetésből összességében a kiváltó hitelek korlátozására vonatkozó versenytársi magatartásra következtethettek, és arra, hogy ilyen irányú stratégia kialakítása a bankok többségének érdeke, és ez meg is valósítható stratégia lehet a gyakorlatban. Ez a következők alapján állapítható meg:
- [153] Az világosan kitűnik az ügyfélnyilatkozatokból, hogy a kérdésről részletesen beszélgettek, és nem tekinthetők ezek cáfolatának az olyan nyilatkozatok, amelyek nem tagadva a végtörlesztési szabályokból adódó kockázatokról való beszélgetéseket, a beszélgetésekből következő evidenciaként kezelték a résztvevő bankok hitelkiváltási tevékenysége korlátozásának szükségességét és ekként az ügyfélnyilatkozatokban az ülésen elhangzottakról kitérő válaszokat adtak. E kitérő válaszok lényege is az volt, hogy mindenféle megállapodás,

Kfv.III.37.582/2016/16.

vagy a bankok hitelkiváltást korlátozó magatartásához fűződő érdekének kifejezett kimondása nélkül is tisztába voltak az elhangzottakból, hogy a bankok piaci érdeke – aktuális helyzetétől, devizahitel állományától függően többé vagy kevésbé – a hitelkiváltó termékek korlátozása (Pl. I. rendű, illetve IX. rendű felperesek nyilatkozata). Más összefüggésben a VII. rendű felperes nyilatkozata szerint az elhangzott, hogy a korábbi (válság előtti) ügynökök által generált hitelkiváltási tevékenységnek a banki portfóliók minőségére gyakorolt káros hatása óvatosságra int, amiből a résztvevők szintén azt a véleményt kellett, hogy levonják a – kitérő válaszokat adó és a kibocsátás korlátozás szükségességét evidenciaként kezelő – ügyfélnyilatkozatokból kitűnőleg, hogy kibocsátás korlátozása a hitelkiváltó termékek esetén ésszerű, és a versenytársaktól is ez várható.

[154] Itt szükséges megjegyezni, hogy F.L. jegyzete erről az ülésről olyan számadatokat tartalmazott, melyek az egyes bankok devizahitel állományával hozhatók összefüggésbe. Ezen konkrét adatokról való beszélgetés, és közvetlen bizonyítékkal való igazolása megerősíti és kétséget kizáróvá teszi azt, hogy az ülés célja annak felmérése volt, hogy a többi versenytársától mennyire várható reaktív stratégia, és az ügyfélnyilatkozatok szerint is „evidenciának” tekinthető banki érdekek mennyire igazak az egyes bankokra nézve. A Kúria álláspontja szerint ugyanis minél nagyobb volt a devizahitel állomány részesedése a piacon egy banknak, annál inkább érdeke volt a reaktív magatartás, mely szempontból a legnagyobb devizahitel állománnyal rendelkező III. rendű felperes érdeke egyértelműnek tűnt – de lásd erről még a kétoldalú egyeztetések értékelésére vonatkozó ítéleti indokolást –. Míg jelentős piaci bizonytalanságot okozhattak különösen a közepes bankok érdekének versenytársi becslése, ahol kellő tökeerő állhat rendelkezésre egy piaci terjeszkedéshez is, amennyiben devizahitel állománya relatíve a többiekhez, illetve saját méretéhez viszonyítva kevésbé magas. Az nem vitás, hogy F.L. jegyzetében szereplő adatokról nem lehet megállapítani egyértelműen, illetve esetleges, hogy a teljes állomány, vagy a végtörlesztéssel érintett devizahitel állományt vagy valamely más szempont szerint szűkített hitelállományra vonatkozott, azonban ezek megosztása világosan mutatja, hogy a felek nem általánosságban beszélgettek a piaci eseményekről, hanem nagyon is konkrétan, résztvevőkre lebontva próbálták felmérni, kinek mi az érdeke. Ezzel összefüggésben arra is szükséges rámutatni, hogy ezen adatok más módon való elérhetősége, netán nyilvános jellege semmit nem változtat azon, hogy azok megosztása a közös érdekekre és majd az ebből következő közös célra tekintettel, amennyiben az a verseny korlátozására alkalmas módon (releváns szereplők között, a banki stratégiák kialakításának befolyásolása céljából) történt, versenyjogsértő lehet.

[155] Nem lehet ugyanis figyelmen kívül hagyni, hogy a végtörlesztési törvény egy rövid végtörlesztési időszakra mesterséges versenyhelyzetet teremtett, amely rövidségénél fogva nem tette lehetővé azt, hogy más módon, hosszabb idő alatt beszerzett adatokkal végezzék el a versenytársak elemzését, stratégiájuk kialakítását, egyszóval a piaci körülményekhez való alkalmazkodást. Másképp fogalmazva a felperesek eminens érdeke volt a szokásostól eltérő, rendkívül gyors reagálás és stratégia meghatározás az új helyzetben, ami viszont mindig olyan bizonytalansági tényező, amely az információhiány okán, és a többi szereplő változó és nehezen becsülhető reakcióira vonatkozó információk beszerzésének időigényessége miatt, a kevesebb információból való döntés kényszerre, a „legrosszabbra” – versenyre – felkészülést eredményezné, az az a verseny irányába hat. Ezt a bizonytalanságot a versenytársak gyors információszerzése, piaci helyzetük egyeztetése szükségszerűen csökkenti. Ebből következik, hogy a Kúria nem osztotta az ellenkező irányú felperesi érveket, különösen a X. rendű felperes ilyen irányú érveléseit.

[156] E beszélgetés végeredményének az tekinthető, hogy a résztvevő kockázatkezelők meggyőződhettek arról, hogy a többiek érdeke is döntően a visszafogott forinthitelezés, ez volt konkrétan a kockázatkezelők érdeke (hiszen így a kockázatok kezelése kevesebb

munkával jár és nagyobb sikerrel kecsegtet), ami a bankok többségének is érdeke, ezért az egyedi banki stratégiák meghatározása során a bankoknak csökkent a versenytársi várható magatartással kapcsolatos bizonytalansága, csökkent a verseny nyomás.

- [157] Ami a IV. rendű felperes azon védekezését illeti, hogy képviselője J.D. ott volt-e a tárgyalások jogsértést érintő részén, több bizonyíték is alátámasztja. Arra valóban nincs közvetlen bizonyíték, hogy az ügyben döntő jelentőséggel bíró, III. rendű felperesi javaslat elhangzásakor J.D. ott volt-e, az erről szóló e-mailt mindenesetre megkapta. Noha előfordulhat, hogy azt nem olvasta el, azonban helyesen járt el az elsőfokú bíróság, amikor J.D. meghallgatását ennek ellenére mellőzte. Először is a IV. rendű felperes felülvizsgálati kérelmében is azzal a hamis állítással vezeti fel J.D. meghallgatásának szükségességét, hogy a jogsértéssel érintett témában (tudniillik a végtörlesztéssel kapcsolatos egyeztetéseken) J.D. nem volt jelen egyáltalán, mert – meglehetősen udvariatlanul, gyors étkezést követően – 25-30 perc után (melyet ügyfélnyilatkozatában valamilyen nem érthető oknál fogva még nem közöl) távozott az ülésről, gyakorlatilag csak enni ment oda. Ezzel szemben teljesen világos F.L. jegyzetéből – ahogy ezt az alperes is többször kifejtette a per során – hogy a jegyzet ezzel a témával kezdődik, tehát ha a megbeszélésnek csak az elején volt ott, akkor is épp a végtörlesztéssel kapcsolatos vitában, egyeztetésben vett részt. Ezt maga a IV. rendű felperes ügyfélnyilatkozata is megerősíti, amikor a fix árfolyamon való devizahitel végtörlesztés tárgyában folyó találgatások és személyes véleményeket meghallgatta [alperesi határozat 153. j.) pont]. Emellett F.L. jegyzetéből kitűnik, hogy J.D. utolsó előttiként nyilatkozott a devizahitel állománnyal összefüggésben hozható IV. rendű felperesi adatokról, tehát nem csak étkezni ment oda, hanem maga is aktívan részt vett a megbeszélés jogsértő tartalmú részén is. Még ha igaz is volna, hogy a III. rendű felperesi javaslat elhangzását nem hallotta, sőt a megkapott e-mailt nem olvasta, a IV. rendű felperes mint bank mégis tudta, hogy ez megállapodás megtörtént, máskülönben aligha tudott volna részt venni az október 3-i ülésen, aligha tudott volna prezentációval felkészülni arra, hogy bemutassa milyen reaktív stratégiával igyekszik majd korlátozni versenyt, ha maga nincs tisztában azzal, hogy ez a bankok közös célja, és október 3-án ennek bemutatását várják tőle. Különösen igaz ez tekintettel arra, hogy mint ahogy azt több versenytárs (a III. rendű felperes képviselője, K.B., a VI. rendű felperes képviselője, F.L.) az október 3-i ülésen felismerte, a IV. rendű felperes képviselője ellentétesen nyilatkozik a prezentációjához képest, illetve nyilvánvalóan nem mond igazat, mikor úgy tesz, mintha a közös kibocsátás korlátozásban részt venne. Egy ilyen magatartás a IV. rendű felperes részéről csak úgy történhetett meg október 3-án, ha valahonnan tisztában volt azzal, hogy szeptember 15-én e közös célt határozták el és a feladat október 3-án e közös cél érdekében való tevékenység további részleteinek bemutatása, egymással való megosztása volt.
- [158] Arra tehát kétséget kizáróan lehet következtetni, hogy a közös cél érdekében tevékenykedett. Mégha maga versenyezni is akart, vagy akár részben versenyzett is, ezt annak tudatában tehette, hogy elegendő lesz mérsékeltebb versenyzői magatartás, mivel a többiektől döntően reaktív magatartás várható.
- [159] Mindezt egybevéve kétséget kizáróan megállapítható, hogy mindezt a szeptember 15-i ülésről, illetve T.T. e-mailjéből tudta, hiszen a IV. rendű felperes esetében más érintkezést az alperes nem tárt fel, illet a IV. rendű felperes sem állított. Következésképp annak nem volt ügydöntő jelentősége, hogy J.D. esetleg nem volt ott a III. rendű felperes később e-mailben megerősített javaslatának (versenyjogi értelemben megállapodása) elhangzásakor, arra nem reagált. Hiszen utóbb – T.T. e-mailjekor – mindenképp reagálni kellett volna elutasító módon, és nem úgy, hogy a következő ülésen részt vesz és a szeptember 15-i megállapodással összhangban lévő magatartást tanúsít (megosztja valós vagy akár félrevezető stratégiai információit a többiekkel).
- [160] Emellett nem lehet figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy J.D.-től nem volt várható értékelhető

tanúvallomás, hiszen a IV. rendű felperes magas beosztású munkavállalójáról van szó, aki esetében ésszerűen feltehető valódi és súlyos hátrány kockáztatása az esetben, ha tanúvallomásában nem a IV. rendű felperes jogi képviselője által utóbb előadott tényeket erősíti meg. E körben nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy F.L. eltűnt az országból az eljárás során, tanúként nem lehetett meghallgatni, ahogy az V. rendű felperes vezérigazgatója sem kívánt eleget tenni a magyar törvényeknek akkor, amikor – külföldi tartózkodására hivatkozva – egyszerűen nem volt hajlandó tanúként történő meghallgatásán részt venni, amely igen jól mutatja az ügy által érintett érdekeket, a felpereseknek és vezetőiknek a törvényi előírásokhoz kapcsolódó viszonyát.

- [161] Mindezt egybe vetve a Kúria álláspontja szerint jogszerűen járt el a bíróság, amikor J.D. semmilyen más irattal, nyilatkozattal még csak közvetetten sem alátámasztott tényekre vonatkozó nyilatkozatát, mint a feltárt tények és az ebből levont jogi következtetések megdöntésére nem alkalmas bizonyítást mellőzte.
- [162] A félreértés elkerülése végett a Kúria még egyszer elismétli: J.D. esetében a tanúkénti meghallgatást nem vezető tisztségviselői volta, és az őt érő esetleges nem megfelelő tartalmú tanúvallomásából eredő súlyos hátrány lehetősége zárta ki, hanem az összes fentebb kifejtett körülmény együttvéve. Nem vonható le mindebből ezért olyan következtetés, hogy egy bank vezető tisztségviselője bizonyos – más – körülmények között ne tehetne értékelhető és hiteles tanúvallomást. Ez esetben azonban a meghallgatott tények jellege, az egyéb bizonyítékok és az ügy egyéb körülményei ezt kizárták.
- [163] Mindezen tények megállapításakor a védett tanú vallomása abban játszott szerepet, hogy a fenti bizonyítékokat megerősítette annyiban, hogy ezekről a kérdésekről szó volt, bizonytalanul nyilatkozott abban a vonatkozásban is, amiről más ügyfelek (pl. Citibank, vagy UCB) is nyilatkoztak (III. rendű felperes elhangzott javaslata), és nem vitatható az sem – mint ahogy azt felperesek bemutatták – hogy nyilatkozatában igyekezett arra helyezni a hangsúlyt, hogy ezek a kérdések a végtörlesztési törvényből eredő rendkívüli mennyiségű munkavégzés és annak csökkentésére irányultak. Ez azonban a Kúria megítélése szerint nem cáfolja a létrejött megállapodást, hiszen a kockázatkezelők egyéni és személyes szemszögéből ebben volt a versenykorlátozás közvetlen értelme. Ha nincs aktív verseny, a kockázatkezelők munkája is könnyebb, a hibázási lehetőség kisebb, a feladatok megfelelő színvonalú megszervezése nem ütközik kapacitási korlátokba.
- [164] Ugyanakkor a Kúria nem tulajdonított a védett tanú vallomásának – ahogy alperes határozata sem – kiemelt és döntő jelentőséget, a bíróságok is azért foglalkoztak ezzel részletesebben, mert a felperesek ezt érvelésük középpontjába helyezték, és mint fő bizonyítékot igyekeztek beállítani. A védett tanú vallomása tehát ennyiben volt figyelembe vehető, már csak azért is, mert a tanú adatainak zártan kezelése, és ebből következő zárt meghallgatás, úgy, ahogy azt a Ket. 54. § (4) bekezdése előírja, csak a tanúbizonyítások bizonyító erejét adó közvetlenség elvének sérelmével volt csak lehetséges.
- [165] A Ket. 39/A. § (1) bekezdése indokolt kérelemre megengedi a tanú adatainak zártan kezelését, ha a tanú valószínűsíti, hogy őt az eljárásban való közreműködése miatt súlyos hátrányos következmény érheti. A Ket. 39/A. § (3) bekezdése garantálja, hogy a zártan kezelt adatok ne váljanak megismerhetővé, erről a hatóság köteles gondoskodni. Ezt csak zárt meghallgatással tudta teljesíteni az alperes, melyre a Ket. 49. § (2) bekezdése lehetőséget adott, sőt a Ket. 54. § (4) bekezdése tanú esetében kifejezetten mérlegelést nem engedő módon kötelezővé teszi. A Ket. 39/A. § (4) bekezdése szerint a bíróság felülvizsgálat során ezeket az adatokat csak a bíró jogosult megismerni. A Pp. a jogintézményt ebben a formában nem ismeri, ezért a bírósági felülvizsgálatra vonatkozóan csak a Ket. 39/A. § (4) bekezdésére figyelemmel voltak alkalmazhatók a Pp. tanúvallomásra, illetve bizonyítékok értékelésére vonatkozó szabályai.
- [166] A Kúria megítélése szerint a védett tanút súlyosan hátrányos egzisztenciális következmény

érte volna, amennyiben adatait nem zártan kezelik, még akkor is, ha aktuális munkáltatója tanúkénti meghallgatásáról tudott. Komolyan tartania kellett ugyanis attól, hogy az oligopolisztikus piacon működő pénzügyi intézményeknél a képzettségéhez és tapasztalatához illeszkedő állást, amennyiben munkáltatót szeretne váltani, nem tudna, vagy jelentősen különböző feltételekkel tudna szerezni, ha egy a pénzügyi intézmények nagy részét érintő, súlyos reputációs hátrányt okozó kartell ügyben tanúvallomása a jogsértés megállapítását elősegíti. E körben a Kúria utal a fentebb már hivatkozott F.L. és az V. rendű felperes vezérigazgatójának tanúkénti meghallgatásának sikertelenségére, amely ezt közvetetten szintén megerősíti. Ezért szemben felperesek álláspontjával a Ket. 39/A. § (1) bekezdése szerinti feltételek a tanú adatainak zártan kezelése tekintetében teljesültek.

- [167] A Ket. 54. § (4) bekezdéséből következik – ahogy azt az elsőfokú ítélet is rögzítette – hogy nincs olyan szabály, amely alapján a közvetlen kérdés lehetősége a bírósági szakban megnyílna. A különböző torzított módon rögzített hangfelvétel közvetlen meghallgatására sincs olyan szabály, amely ennek teljesítését feltétlen indokolná. A Ket. 39/A. § (4) bekezdése alapján arra volt mód, hogy a bíróság felperesi indítványra ellenőrizze a hangszalag tartalmának és a szó szerinti jegyzőkönyvnek az azonosságát, és a hangfelvétel alapján meggyőződjön, hogy a leírt jegyzőkönyv hűen tükrözi-e a tanúvallomás tartalmát.
- [168] A felperesek ugyanakkor felvetették, hogy ez a szabályozási mód ellentétes a védett tanúra vonatkozó azon eljárási szabályokkal és gyakorlattal, melyet az Európai Bíróság vagy az EJEB az Egyezmény alapján még megfelelőnek és tisztességesnek tart. A Kúria Kfv.II.37.672/2015/28. számú eseti döntése ebben a kérdésben már állást foglalt, mely álláspontot a Kúria jelen ügyben is osztotta, az alábbi pontosításokkal.
- [169] Hivatkozva ezen ítélet 121. pontját utal a Kúria a T-110/07. számú ügyben hozott ítélet 188-189. pontjaiban kifejtettekre, amely szerint a védelemhez való jogra vonatkozó alapvető elv megsértését nem jelenti az, ha nem biztosított a vállalkozás számára a tanúhoz közvetlenül kérdések intézése. Az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében ez az elv azt követeli meg, hogy az érintett vállalkozásoknak és a vállalkozások társulásainak a közigazgatási eljárástól kezdve arra legyen lehetőségük, hogy kifejthessék az álláspontjukat a hatóság által állított tényállás, kifogások és körülmények valószerűségéről és jelentőségéről, de ez azt nem követeli meg, hogy e vállalkozásoknak a közigazgatási eljárásban saját maguknak is lehetőségük legyen kérdéseket feltenni a hatóság által meghallgatott tanúk részére. A hivatkozott kúriai ítélet 122. pontja szerint a közvetlen kérdésfeltevés jogának hiánya nem értékelhető súlyos jogsértésnek, és nem ad alapot a védett tanú vallomásának kirekesztésére sem. Az e körben felhívott Pp. 206. § (1) bekezdése, a Tpv. 11. §-a, a Ket. 50. § (1) és (6) bekezdése megsértésre nem került sor, a hatóság a védett tanú vallomását egyéb bizonyítékokkal összevetve értékelte, megállapításait nem csak a védett tanú nyilatkozatára alapította.
- [170] A Kúria megállapította azt is, hogy jelen esetben szó szerinti jegyzőkönyvezésre került sor, ezt pedig az eljáró bíróság ellenőrizte, és nem áll fenn semmilyen olyan körülmény, mely ezt megkérdőjelezné. A felperesek hivatkozására tekintettel a jelen ügyben eljáró tanács elnöke maga is meghallgatta a hangfelvételt, amely megegyezett a szó szerinti jegyzőkönyvvel, és a beszélt nyelvből megállapítható hangsúlyokat is figyelembe véve, a fentiek szerint a felperesek álláspontjához közel álló módon, lényegében azt osztva már fentebb értékelte. A felperesi álláspont azonban, mint az a fentebbi értékelésből kitűnt, nem volt ellentétes lényegét tekintve az alperesi állásponttal.
- [171] Fontos kiemelni még a hivatkozott kúriai eseti döntés 123. pontját, mellyel összefüggésben a Kúria jelen tanácsának megítélése az, hogy a felperesek által hivatkozott EJEB 11454/85 számú Kostovski kontra Hollandia ügyben kimondott, az anonim vallomásokra alapozott elítélés eleve kizártsága a büntetőjogi ügyekben, az ártatlanság vélelmével összekapcsolható elv. Azonban a versenyjogsértés miatti eljárás nem büntetőeljárás, a versenyjogsértés nem

Kfv.III.37.582/2016/16.

büntetőjogi jogkövetkezmennyel járó jogsértés abban az értelemben, hogy nem személyek elítéléséről van szó, de nem is arról, hogy csak egyetlen, anonim forrásból származó bizonyíték lenne a jogsértést megalapozó bizonyíték. Ezért a Kostovski kontra Hollandia ügyben hozott ítélet nem mérvadó jelen ügyben.

- [172] A Kúria utal arra, hogy a fenti értékelés és megközelítés mindenben megfelel az V. rendű felperes által hivatkozott Visser kontra Hollandia (26668/95) és Van Mechelen és társai v. Hollandia [21363/93; 21364/93; 21427/93; 22056/93, (1997. április 23)] ügyekben az EJEB által kifejtett elveknek, azzal, hogy az utóbbi ügy rendőrtanúkra vonatkozott, amely nem összevethető jelen ügyben irányadó tényállással. A Pp. 167.§-ának bármely szakasza pedig azért nem sérült, mert nem került sor a védett tanú meghallgatására, épp a fenti kizáró okokból. A Pp. 167. §-át és a Ket. vonatkozó rendelkezéseit csak úgy lehetett értelmezni, hogy az kizárta a Pp. 167. §-ának alkalmazását a védett tanú esetében, mely azonban nem okozott a konkrét ügyben olyan ütközést, amely alkotmányossági aggályt vetett volna fel.
- [173] A felperesek hivatkoztak arra is, hogy a fenti bizonyítékokkal alátámasztott tényállást gyengítik Cs.Cs. illetve K.B., valamint a VIII. rendű felperes versengő stratégiájára vonatkozó előterjesztései, illetve az a tény, hogy sem Cs.Cs., sem K.B. még csak nem is utal semmilyen megállapodásra – pláne nem egy létező átfogó tervre – amikor az előterjesztéseket megteszik, ami közvetett irati bizonyíték arra, hogy nem volt szeptember 15-én semmilyen megállapodás.
- [174] Kétségtelen tény, hogy a szeptember 15-i ülésen született megállapodást túlzás „átfogó tervnek” nevezni, helyesebb közös versenyellenes cél érdekében kifejtett elhatározásként értékelni, amely a kockázatkezelők ilyen irányú stratégiaalkotásra vonatkozó tevékenységében való megállapodást, azaz a magatartásaik összehangolása érdekében való tevékenység kifejtését jelenti, és nem többet. A Kúria megítélése szerint azt nem lehet állítani, hogy a hallgatással beleegyező mindegyik személy azt gondolhatta, hogy bármilyen megállapodás született arról, hogy a bankok biztosan ilyen stratégiát fognak folytatni, mindössze azt gondolhatta, hogy ennek a célnak a megvalósítását határozták el. Az alperes határozatának rendelkező része sem azt állapította meg, hogy abban állapodtak volna meg a felek, hogy mindenki reaktív stratégiát fog folytatni és nem fog versenyezni. Az alperes határozatának rendelkező része versenyjogsértésként a stratégiák összehangolását állapította meg a forintkiváltó hitelek korlátozása érdekében, ami nem jelenti azt, hogy minden egyes bank stratégiájának kifejezetten kibocsátás korlátozónak kell lennie.
- [175] Elegendő az is, ha világossá válik, hogy kevesen és csak kisebb szereplők fognak versenyezni. Elsősorban a VIII. rendű felperes egyes tagbankjai – akik közvetlenül a megállapodásban részt sem vettek – de mint azt a VIII. rendű felperestől megtudhatták a többiek az október 3-i találkozón, a tőkekorlátok miatt ez jelentős versenyt nem jelent. Maga a VIII. rendű felperes iránymutatása – saját közlése szerint – pedig az volt, hogy csak a rossz hiteleket tudnák kiváltani, ezért közlése kifejezetten versenyt korlátozó irányba mutatott. Amikor a IV. rendű felperes, vagy a VII. rendű felperes – és részben a IX. rendű vagy az V. rendű felperes, melyre azonban jelen ügyben pontos tényállás nem volt megállapítható – versenyzői, de legalábbis nem kifejezetten korlátozó stratégiájukat kialakították, annak tudatában tehették, hogy a többiek részéről nem várható komoly verseny, ezért saját versenyzői stratégiájuknak sem kell olyan „élesnek” és erősnek lennie ahhoz, hogy piacszerzési céljaikat elérhessék. Ez még akkor is így van, ha egyébként a kapacitáskorlátok miatt bármilyen erős versenyt nem tudtak volna generálni. Ezzel pedig maguk is – objektíve versenyzői magatartásuktól függetlenül – a versenykorlátozás részesei, ahhoz az elvi lehetőséghez képest, hogy lényegesebb intenzívebb versenyt folytattak volna a többi versenytárs magatartásának ismerete nélkül. Ennek tükrében teljes félreértés felperesek azon érvelése, hogy a szeptember 15-i ülésen már versenykorlátozó stratégia kialakítására került sor és ebben megállapodtak, hiszen ahogy felperesek rámutattak, ebben ők egyedül és ott azon az ülésen nyilvánvalóan nem állapodtak meg. De azt, hogy a

stratégia már ezen az ülésen vagy azelőtt kialakításra került volna, az alperes határozata sem állapította meg. Így irreleváns minden olyan különböző összefüggésekben előadott felperesi érvek, amelyek stratégia kialakításának hiányára hivatkoztak.

[176] Ehhez képest elmondható, hogy Cs.Cs. a stratégiát meghatározó szeptember 22-i I. rendű felperesi ülésen, amennyiben semmilyen közvetlen információja nem lett volna a többi versenytárs magatartásáról, akkor jóval határozottabb érvelhetett volna a versenyzői magatartás mellett vagy akár az ellen is. Nyilvánvaló, hogy ha maga a vezérigazgató a kibocsátás korlátozó stratégia mellett érvel, akkor azzal szembeni érvek erőteljes előterjesztése sem volt indokolt Cs.Cs. részéről, aki tudta, hogy alapvetően ez a magatartás várható a többiektől is, tehát nem kell attól félni, hogy valaki az I. rendű felperes devizahitel állományának tömeges kiváltását indukálja versenyzői magatartással. Így ezt az opciót fel sem kellett vetnie, mint határozott alternatívát. Az ülésről készült kivonatból kitűnik, hogy Cs.Cs. versenyzői magatartás melletti érvei nem voltak erőteljesek (két óvatos mondatban foglalja össze Cs.Cs. erre utaló véleményét a feltárt emlékeztetőben, melyből az egyik mondat kifejezetten utal a lehetséges tőkekorlátokra, ami a versenyzői magatartás ellen szól). A Kúria nem vitatja, hogy számos más, ezzel ellentétes és racionális magyarázat is elfogadható, de nincs olyan magyarázat, amely abból indulhatna ki, hogy Cs.Cs. javaslatát ne befolyásolta volna a szeptember 15-i találkozón elhangzottak. Ez pedig elegendő annak megállapításához, hogy a stratégia kialakítását befolyásolta az I. rendű felperes esetében is a szeptember 15-i találkozó. Önmagában, ha csak az I. rendű felperes stratégiáját befolyásolta volna, az megkérdőjelezhetné, hogy a megállapodás ténylegesen versenykorlátozó volt-e egyáltalán – mivel vitatható lenne, hogy az a forint kiváltó hitelek korlátozása érdekében történt – azonban már K.B. előterjesztése például kifejezetten kibocsátás korlátozásra tett javaslatot. Mindazok, akik pedig korlátozott versenyzői magatartás mellett döntöttek, sőt ténylegesen versenyeztek is, visszafogottabb versenyzői magatartást tanúsíthattak ahhoz képest, mint ha a többi – és nagy – versenytársak részéről is komoly versennyel kellett volna számolniuk. A Kúria mindezzel kapcsolatban rámutat arra is, hogy szemben az I. rendű felperes állításával a szeptember 22-i ülés emlékeztetőjét és Cs.Cs. szerepét az elsőfokú ítélet 56. oldala részletesen elemezte, melyre a jogerős ítélet visszautalt, így nem sérült e körben sem a Pp. 221.§-a.

[177] Mindemellett az is megállapítható, hogy a szeptember 22-i ülésről készült I. rendű felperesi emlékeztető, az ott lezajlott vitának egy vázlatos kivonata. Bár azt a Kúria nem vitatja, hogy a szeptember 15-i ülésen résztvevők mindegyike azonnal nem feltétlenül ismerhette fel, hogy egy versenyjogilag tiltott megállapodás részesei lettek a III. rendű felperesi javaslattal kapcsolatos hallgatásukkal (mivel a versenyjogi értelemben vett megállapodás fogalma nem azonos a hétköznapi értelemben vett, így a résztvevők által észlelt megállapodás fogalmával), azonban – tekintettel T.T. megállapodásról szóló e-mailjére is – legkésőbb a stratégiára vonatkozó előterjesztések elkészítéséig fel kellett ezt ismerniük. Erre a következtetésre közvetett bizonyíték is rendelkezésre állt, amennyiben a VII. rendű felperes egyértelműen fel is ismerte azt. Az ezzel kapcsolatos IX. rendű felperesi állítás, miszerint csak az október 3-i következő ülés versenyellenességét ismerte volna fel O.Á, így a IX. rendű felperesi bank – és ez utóbbinak van relevanciája –, kifejezetten iratellenes a belső ellenőr egyértelmű jelzése alapján, amire tekintettel történt O.Á. tiltása a következő ülés tekintetében. Ebből következik, hogy a szeptember 22-i ülésen tisztában kellett lennie az I. rendű felperesnek, hogy Cs.Cs. információi olyanok, melyeket leírni nem szabad, továbbá még ha meg sem osztotta a véleményét megalapozó információkat az ülésen résztvevő többi taggal, akkor is megállapítható a versenyjogsértés, mivel Cs.Cs. olyan személy, aki a stratégia kialakítását befolyásolja, ezért nem lehet ebből az I. rendű felperesi emlékeztetőből se negatív, se pozitív következtetést levonni arra, hogy szeptember 15-én volt-e megállapodás vagy nem. Ezek a megállapítások K.B. előterjesztésére is vonatkoznak. Itt jegyezhető meg, hogy a vizsgálói

Kfv.III.37.582/2016/16.

jelentés – szemben az I. rendű felperesi érveléssel – csak abban tért el a végül megállapított tényállástól, hogy jogsértő magatartás összehangolásnak értékelte T.T. e-mailjét, és nem megállapodásnak, melyből semmilyen módon nem következik, hogy az I. rendű felperes nem ismerhette volna fel a szeptember 15-i találkozó jogsértő jellegét. Ebben az értékelésben ráadásul szerepet játszott a tények eltérő értékelése is, melyből szükségszerűen eltérő következtetés adódott.

- [178] A Kúria megállapította, hogy azon felperesi érvek, amely szerint a szeptember 15-i ülésen résztvevők nem olyan személyek voltak, akik a bankok stratégiájának kialakítására hatással lehettek volna, minden alapot nélkülöz. Iratellenes az I. rendű felperes állítása, hogy Cs.Cs. ne befolyásolta volna a stratégiát, hiszen nem vitatottan a stratégiát meghatározó ülésen részt vett, a III. rendű felperes esetében K.B. előterjesztést készített a stratégia kialakításához, Dr. M.A. pedig a IX. rendű felperes esetében szintén tagja volt ezekről a stratégiai kérdésekről döntő Krízis Bizottságnak, annak szeptember 20-i ülésen részt vett, és erre egyértelmű – és felperesek által is tényként elfogadott – bizonyítékok vannak. Az ülésen résztvevők magas beosztása és ezen bizonyítékok alapján kétséget kizáróan lehetett azt a következtetést levonni, hogy mindegyik résztvevő bank részéről olyan személyek vettek részt a szeptember 15-i ülésen, akik képesek, és érdekeltek is voltak a banki stratégiákat befolyásolni.
- [179] Ahogy arra a IX. rendű felperes is rámutatott a versenyjogsértés megállapításához az szükséges, hogy olyan személyekről legyen szó, akiknek befolyása van a vállalkozás piaci magatartására és van hatáskörük az adott kérdésben dönten. A Kúria rámutat ezen érveléssel kapcsolatban, hogy nincs olyan komolyabb méretű vállalkozás, amelynek stratégiájának kidolgozásában, az arról való döntésben egyetlen személy venne részt. A IX. rendű felperes érveléséből az következne, hogy ha olyan a szervezeti struktúra, amelyben esetleg mégis a legmagasabb szintű döntéshozó jóváhagyása a döntő (ami nem zárható ki), akkor ez azt jelentené, hogy kizárólag az első számú felsővezetők magatartása lenne versenyjogilag értékelhető. Ilyet azonban még a IX. rendű felperes sem állított. Megállapítható ezért, hogy a IX. rendű felperes hivatkozásainak helyes értelmezése az, hogy a versenyjogsértés megállapításához elegendő olyan személyek részvétel a megállapodásban, akik a vállalkozás piaci magatartására befolyással vannak.
- [180] A megállapodás tartalma pedig abban a körben értékelendő és értékelhető, hogy az abban résztvevő személy csak saját döntési jogköre – ha tetszik „felhatalmazása” – vonatkozásában köteleződött el. A fentiekben a Kúria ilyen értelmezést tulajdonított alperes határozatának is, és ezt az értelmezést a Kúria osztotta. Az eljárás elsőfokú bírósága jogszerű értékelését adta a kérdésnek, melyre a Kúria csak visszautal. A Kúria ehhez annyit kíván hozzáfűzni, hogy a banki kockázatkezelők olyan személyek, akiknek épp az a feladata többek között, hogy a kockázatok kezelése érdekében az ezzel kapcsolatos banki stratégiát alakítsák, arra javaslatot tegyenek. Tévesek ezért a felperesek azon érvei, amelyek arra hivatkoznak, hogy „pénztárosok” vagy „takarítónők” végtörlesztésről való beszélgetésének kéne tekinteni a kockázatkezelők tanácskozását és a két esetben a jogi értékelése azonos lehetne.
- [181] Ehhez képest nem oszthatóak a felperesek olyan érvelései, melyek egymásnak ellentmondóan is, hol előzetes, hol utólagos kifejezett jóváhagyás megkövetelését feltételezik a létrejött megállapodáshoz, mert hogy egyedül a résztvevők ezekről a kérdésekről nem dönthetnek. A Kúria számára nem derül ki, hogy a IX. rendű felperes mivel igazolta, hogy képviselője nem egyeztetett volna ezekben a kérdésekben – a tanács elnöke kérdésre erre IX. rendű felperes képviselője a felülvizsgálati tárgyaláson nem nyilatkozott –, de ettől függetlenül a Kúria is utal az alperes által hivatkozott C-542/14. számú SIA „VM remonts” és társai ügyben 2016. július 21-én hozott európai bírósági ítéletre (ECLI:EU:C:2016:578) amely szerint egy munkavállaló versenyellenes tevékenysége betudható a vállalkozásnak és e vállalkozás főszabály szerint felelős e tevékenységért (Lásd még a fenti okfejtést alátámasztandó: C-68/12. számú ügyben

Kfv.III.37.582/2016/16.

hozott ítélet 430. pontja). Végül a Kúria is utal az Európai Törvényszék BPB kontra Bizottság ügyben hozott ítéletére, amely szerint a munkavállaló magatartása még akkor is betudható a vállalkozásnak, ha az kifejezett vezetői utasítás ellenére cselekszik (T-53/03 ítélet, ECLI:EU:T:2008:254,360 pont).

- [182] A Kúria utal még arra e körben, hogy az ártatlanság véelme nem sérül e megállapítás körében azon felperesek vonatkozásában sem, ahol a stratégiára vonatkozó előterjesztésekre, a szeptember 15-i ülésen résztvevő személyek stratégiában való részvételére további konkrét adat nem merült fel. Ugyanis a fenti néhány bizonyított eset és a fentebb tárgyalt körülmények (résztvevők beosztása, megállapodás tartalmának jellege) kétséget kizáróan bizonyítják azt, hogy a résztvevők képesek voltak az adott bank stratégiájának alakítására és azt ezen információk birtokában szükségszerűen befolyásolták, figyelemmel arra is, hogy ezen ülésen megismert információkat beépítették a döntéshozatalba, a bankok hierarchikus szervezeti felépítésénél fogva ez nem is történhetett másként. A bankok általános belső működéséből levont következtetések persze szükségszerűen tartalmazznak olyan vélelmeket, amelyek külön bizonyítása nem történt meg, de arra nincs is szükség.
- [183] Ahogy arra az általános bizonyítási szintre vonatkozó elemzésben a Kúria már rámutatott, az a követelmény nem áll fenn, hogy minden egyes bankra vonatkozó minden egyes állítást konkrét bizonyítékokkal, külön-külön alá kéne támasztani, hiszen nem a konkrét személyek magatartása a „vád tárgya”, hanem a bankok magatartása. Ehhez képest a bankokon belüli ügyviteli folyamatok egyenkénti igazolására nincs szükség, ha egyébként elegendő adat áll rendelkezésre a tekintetben, hogy az ülésen résztvevők a bankok szokásos ügyviteli folyamataira tekintettel jelenteniük kellett az ülésről, és a megszerzett információk a döntéshozatalba szükségszerűen be kellett, hogy épüljenek. Mivel volt adat arra nézve, hogy néhány bankban a folyamatok valóban ekként zajlottak, a kockázatkezelők döntéshozatalban részt vettek, továbbá életszerű a banki – sőt bármely hierarchikus munkaszervezet – működésére nézve az a következtetés, hogy a bankok kockázatkezelői, ha találkoznak, az ott szerzett információkat beépítik a banki működésbe, így ebből kétséget kizáróan megállapítható volt, hogy ez így is történt. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a megállapodásról adtak jelentést a kockázatkezelők, hanem csak arról, hogy milyen versenytársi magatartás várható a többiek részéről. T.T e-mailje persze olyan információ volt a többi bank számára, amely szintén beépült a banki döntéshozatali folyamatokba – függetlenül attól, hogy azt az egyes bankok döntéshozói miként értékelték – és amely egyértelműen egy kibocsátási korlátozási megállapodásról szól (ha igaz, ha nem, hogy ténylegesen volt-e megállapodás, ők így tudták).
- [184] Mindebből jól látható, hogy az ártatlanság véelméből nem következik, hogy minden egyes felperes esetében a felsőbb vezetőnek való jelentést bizonyítani kellett volna, mivel a felperesek belső folyamatai indifferensek a jogsértés szempontjából. Jelentősége annak van, hogy közös versenyellenes cél érdekében tevékenykedtek a bankok (mivel kockázatkezelőik tevékenysége a bankoknak tudható be), annak nincs ezért jelentősége, hogy maguk a kockázatkezelők a bankjaikon belül e célt miként, és hogyan valósították meg.
- [185] A felperesek arra is hivatkoztak, hogy párhuzamos magatartással magyarázhatók azok a piaci folyamatok, amelyek a jogsértéssel érintett időszakban lezajlottak. Azaz a tényleges piaci magatartás a szeptember 15-i és október 3-i, illetve a kétoldalú egyeztetések nélkül is ugyanaz lett volna, akkor a felperesek szerint a versenykorlátozó jellege ezeknek az egyeztetéseknek nem állapítható meg, illetve ha megállapítható lenne, akkor a létrejött állítólagos átfogó tervet tartalmazó magatartás összehangolására irányuló megállapodás végrehajtása nem lenne megállapítható. Mindezt a III. rendű felperes szakértői bizonyítással próbálta alátámasztani, és sérelmezte, hogy az általa benyújtott magánszakvélemény alapján nem került sor szakértői bizonyításra, a többi felperes pedig azt sérelmezte, hogy erre is tekintettel előterjesztett

Kfv.III.37.582/2016/16.

szakértői bizonyítási indítványait elutasították.

- [186] A Kúria ebben osztotta mind az elsőfokú bíróság, mind a másodfokú bíróság által kifejtett azon álláspontot, hogy párhuzamos magatartásra hivatkozásnak, annak, hogy a banki magatartások a piaci racionalitáson alapulva is alakulhattak volna ugyanúgy, ahogy az ténylegesen történt, akkor van jelentősége, ha a versenykorlátozást célzó vagy ilyen hatás kiváltására alkalmas összehangolt magatartást kizárólag a piaci eseményekkel, banki magatartásokkal alapozta volna meg az alperes, azaz a bizonyítás tisztán közgazdasági bizonyítékokon alapult volna.
- [187] Jelen ügyben azonban a magatartás összehangolására a versenykorlátozó célú információmegosztásra és a kibocsátás korlátozásra vonatkozó elhatározásra konkrét bizonyítékok voltak, ezért ez a kérdés legfeljebb a piaci hatás mértéke szempontjából, de nem a jogsértés megállapítása szempontjából lehet releváns.
- [188] A III. rendű felperes által csatolt szakvélemény e körben tett megállapításait – mivel szakértő bevezetésére nem került sor – önmagában az alperesi ellennyilatkozat alapján nem kívánja vitatni a Kúria. E tekintetben tehát egyetért a Kúria mindazon felperesek álláspontjával, akik szerint mivel különleges szakértelem szükséges ezen közgazdasági kérdések megállapításához, az alperes azon nyilatkozata, amely számítási hibákra, módszertani problémákra hivatkozik, vagy a felhasznált adatok hitelességét kérdőjelezi meg, önmagában érvként nem használható a tekintetben, hogy a csatolt magánszakvélemény nem megalapozott, mivel ezt csak szakértő kirendelésével lehetett volna tisztázni. A magánszakvélemény önmagában kellően valószínűsítette azokat a tényeket, amelyeket a szakvélemény megállapított, tehát ha azoknak a perben relevanciája van, és az alperes szakmailag vitatja, akkor nem lehet mellőzni a szakértő kirendelését. Ettől elkülönülő kérdés az a jogkérdés, hogy a szakvélemény által vizsgált tényeknek van-e relevanciája az ügyben.
- [189] Maga a szakvélemény is megállapította, hogy a szakvélemény gondolatmenetéből nem következik, hogy a III. rendű felperes által tanúsított magatartás az egyetlen olyan magatartás lett volna, amelyet a piaci racionalitás vezérelt, csak azt mutatja meg, hogy létezik olyan „normál” piaci magatartáson alapuló magyarázat, amely megfelel a vizsgált időszakban megfigyelt piaci tényeknek (szakvélemény 7. oldal). Ebből következik, hogy a szakvélemény szerint normál piaci magatartásból teljesen más, akár jóval versenyzőbb piaci magatartás is következhetett volna. Ezért a szakvélemény megállapításai nem voltak alkalmasak annak bizonyítására, hogy a ténylegesen feltárt egyeztetéseknek, magatartás összehangolásnak ne lett volna versenykorlátozó hatása. Legfeljebb arra bizonyíték, hogy nem lehet kétséget kizáróan megállapítani, hogy a piaci verseny csak azért volt korlátozott, mert ilyen célú tevékenységet fejtek ki a felperesek. Ugyanakkor a feltárt bizonyítékok azt mutatják, hogy minden racionális magatartásra vonatkozó felperesi érvelés ellenére a valóságban épp a nem normál piaci körülményeknek is köszönhetően – melyre alperes és a bíróságok is hivatkoztak a szakvéleménnyel szemben – jóval versenyzőbb piaci környezet alakult volna ki a jogsértő magatartások nélkül, és ez az alperes által feltárt tények alapján megállapítható.
- [190] Az alperesi határozat 174. pontja szó szerint hivatkozva – igaz angolul – azt az V. rendű felperestől lefoglalt 2011. szeptember 29-ei banki előterjesztést, amely szerint a III. rendű felperes az V. rendű felperessel folytatott megbeszélések során visszautasította azt a híresztelést, hogy piacot akar szerezni, noha jól pozicionált ahhoz, hogy profitáljon a helyzetből. Ebből a Kúria azt a következtetést vonta le, hogy bár közgazdasági racionalitás egyáltalán nem diktálta volna – ahogy azt felperesek elő is adták – különösen a legnagyobb devizahitel állománnyal rendelkező III. rendű felperes esetében, hogy versenyezzen, még is az volt a piaci híresztelés, hogy a III. rendű felperes versenyezni fog. Ezt alátámasztja I. rendű felperes által hivatkozott szeptember 22-i ülés jegyzőkönyve is, melyben az egyeztetésektől független forrásokból a III. rendű felperes tekintetében az I. rendű felperes versenyzői

magatartást vélelmezett. Valamilyen oknál fogva pedig ezen hírek ellenére – melyek nem voltak valósak, de erről a feltárt tényállás alapján csak a V. rendű felperes tudott – nem indult be a verseny. Ez a tény a Kúria megítélése szerint vagy azzal magyarázható, hogy más biztos információkat szerzett a többi bank is ezen hírek alaptalanságáról, vagy ha nem, akkor a feltárt egyeztetéseknek volt olyan hatása (elsősorban T.T e-mailje, amely ennek a híresztelésnek ellentmond), hogy többségük a reaktív magatartás mellett döntött. Más racionális magyarázatot erre a felperesek nem adtak.

- [191] A Kúria leszögezi, hogy ha valamely lépés esetleg korlátozottan racionálisnak tekinthető (például kalandor módon nagyobb kockázatot vállal egy vállalkozás a nagyobb nyereség érdekében, egy konzervatív hozzáállás helyett), ami közgazdasági bizonyítással egyáltalán nem zárható ki, és ha van konkrét erre utaló adat, akkor nem védekezhetnek felperesek azzal, hogy tiszta racionalitás ezt nem diktálta volna. Mint látható, jelen ügyben is a helyzet az volt, hogy a piac többi szereplője olyan híresztelések (rumors) birtokában voltak (a III. rendű felperes és az I. rendű felperes szerint is), amelyek szerint a III. rendű felperes versenyezni fog. Ebből pedig a Kúria szerint az következik, hogy ha nincs a piaci szereplők közt semmilyen kapcsolatfelvétel, a III. rendű felperes ilyen magatartását feltételezve, a rendkívül rövid és gyors, hosszan elnyúló válaszreakciókon keresztül kialakuló piaci egyensúly kialakításának kilátástalansága azt eredményezte volna, hogy a versenyben nem aktív szereplők súlyos veszteségeket szenvedtek volna el, aminek elkerülése rendkívül éles piaci versenyhez vezetett volna, függetlenül attól, hogy egy ilyen verseny egyébként a bankok túlnyomó többségének sem lett volna érdeke. Nagyon is szükség volt tehát a bankok közti ilyen irányú egyeztetésekre, T.T megnyugtató tartalmú e-mailjére, vagy Cs.S. határozott V. rendű felperest célzó nyilatkozataira.
- [192] Szükséges még megjegyezni a II. rendű felperes érveire figyelemmel, hogy a reaktivitás és proaktivitás megkülönböztetését maguk a felperesek végezték el részben az október 3-i ülésen (lásd F.L. jegyzetét), melyből kitűnt, hogy minden olyan magatartás reaktív volt tekinthető – és alperes eszerint értékelte felperesek magatartását – amely nem reagált a végtörlesztési törvényre, vagy a reakció azt célozta, hogy minél kevesebb deviza alapú jelzáloghitel kiváltására kerüljön sor. Minden más magatartás proaktív volt tekinthető. Ez az értékelés a fenti bizonyítékokkal igazolt tények tükrében helytálló volt, a bankok (legalábbis a VI. rendű felperes kockázatkezelője) saját akkori értékítéletével is megegyezett. Megjegyezhető, hogy az alperes ugyanakkor a reakció hiányát sokszor semleges hozzáállásként értelmezte, amely abból is következik, hogy egyes piaci magatartásbeli változások nem feltétlenül a végtörlesztési törvényre vezethetők vissza, ahogy erre a határozat maga is utalt (pl. 629 pont.) Az ilyen esetekben korlátozott mértékű refinanszírozási politikát állapított meg, ahogy azt a II. rendű felperes esetében is tette, vagy a VII. rendű felperes esetében proaktivitást nem állapított meg, csak részvételt a refinanszírozásban, stb.
- [193] Összefoglalva tehát megállapítható, hogy a III. rendű felperes magánszakvéleménye alapján a különböző felperesek által e tárggyal összefüggő kérdések indítványozásának nem volt alapja, azokat helyesen utasította el az elsőfokú bíróság. Kétségtelen tény, hogy az elsőfokú bíróság részben olyan alapon hozta meg elutasító döntését, mely az elutasításnak nem lehetett volna alapja, de olyan körülményeket is hivatkozott (nem normál piaci viszonyokról van szó, párhuzamos magatartás irrelevanciája), amelyek az elutasítást kellően indokolták és megalapozták. Ezt az indokolást a Kúria a fenti alperes által megállapított – bár jogilag nem elemzett – tény, továbbá az I. rendű felperes hivatkozása alapján, a teljes felülvizsgálat elvére is figyelemmel, újra mérlegelte és értékelte, és ugyanezen álláspontra jutott, sőt azt további érvekkel megerősítette. Megjegyzi a Kúria, hogy az elsőfokú bíróság elutasító döntése ugyan nem utalt a VI. rendű felperes szakértői bizonyítással kapcsolatos indítványának elutasítására, de ez a pontatlanság nem tekinthető olyan eljárási jogsértésnek, amely bármilyen formában az

ügy érdemére kihatott volna, hiszen az elsőfokú bíróság által más bizonyítási indítványok kapcsán kifejtett álláspontja minden további megfontolás nélkül vonatkoztatható volt a VI. rendű felperes indítványára is, így a VI. rendű felperes említésének hiánya, legfeljebb elírásnak, lényegtelen az ügy érdemét semmilyen módon nem érintő hiányosságnak tekinthető.

- [194] Mindezt e kérdés vonatkozásában nem sérült a Pp. 221.§.-a és Pp. 177.§ (1) bekezdése sem, amikor perszakértő kirendelésére ebben a kérdésben nem került sor. A III. rendű felperes által csatolt szakvélemény másik szakkérdésére a későbbiekben tér ki a Kúria, ahogy ezt az elsőfokú bíróság is tette, mivel az a bíróság meghatározásával kapcsolatos kérdésekhez köthető.
- [195] A Kúria a kétoldalú megbeszélések kapcsán egyetértett az eljáró bíróságok álláspontjával, és anélkül, hogy azokat megismételné a következőkre kíván rámutatni.
- [196] Az V. rendű felperesnél lefoglalt korabeli írásos bizonyítékok önmagában utólagos ügyféli tagadással nem dönthetők meg. Az a körülmény, hogy e kétoldalú megbeszélések időpontjában esetleg már nyilvános adatokból is ismert volt, hogy a kétoldalú megbeszéléseken résztvevő bankok nem folytatnak majd proaktív magatartást, nem jelenti azt, hogy e találkozók ne lettek volna jogsértőek. Az a körülmény ugyanis, hogy egy bank felsővezetője a másik bank felsővezetőjének megerősíti, hogy nem kíván a végtörlesztési időszakban versenyezni – ha csak a másik bank nem kezd el versenyezni – nem a már nyilvános aktuális magatartás közlése, hanem annak közlése, hogy ez a nyilvánosan megismerhető magatartás a jövőben sem fog változni. Ez pedig egyértelműen üzleti titoknak minősülő stratégiai információ, ezért teljességgel alaptalanok felperesek (például meghatározottabban a IX. rendű felperes) ilyen irányú hivatkozásai. Ha az ilyen közlés kellően hiteles, az az egyéb piaci információk olyan megerősítése (ráadásul a konkrét esetben a piaci információkkal részben ellentétes közlésről van szó), amely alkalmas a piaci bizonytalanságot és így a verseny nyomást csökkenteni.
- [197] Nem elfogadhatóak felperesek azon hivatkozásai sem, hogy a megállapított tényállás szerint nem volt kölcsönös az információmegosztás, mert az V. rendű felperesre nincs adat, hogy ő cserébe szintén megosztotta volna jövőbeni magatartását a másik féllel, és ebből az következne, hogy ezek a közlések nem voltak jogsértőek. Valóban csak annyi volt megállapítható, hogy a II. rendű, a III. rendű, a VI. rendű és a IX. rendű felperesek az V. rendű felperessel közölték jövőbeni piaci magatartásukat, sőt a III. rendű felperes az V. rendű felperes előtt bizonyíthatóan eloszlatta a III. rendű felperes versenyzői magatartásra vonatkozó piaci pletykákat is, legalábbis az V. rendű felperes vonatkozásában. Megállapítható tehát, hogy négy nagybank egy további bank piaci magatartását jövőbeni üzleti titoknak minősülő információk átadásával befolyásolta és alappal számíthattak – ellentétes információ hiányában annak hallgatására tekintettel –, hogy magatartását össze fogja hangolni velük. Kétségtelen tény, hogy az nem került megállapításra, hogy a III. rendű felperesről szóló piaci pletykák alaptalanságáról az V. rendű felperesen kívül bárki tudomást szerzett volna, tehát nincs feltárt információ arra nézve, hogy a korlátozott verseny ilyen piaci információk mellett, hogy tudott korlátozott maradni és ez a feltárt jogsértésből egyenesen nem következne, ha lenne rá más racionális magyarázat, de ilyet a felperesek nem adtak elő. A piaci bizonytalanságot, ha szerény mértékben is, de ezen kétoldalú megbeszélések is csökkentették, azaz versenykorlátozóak voltak.
- [198] A Kúria a VI. rendű felperes felvetései kapcsán érzékelte azt a problémát, hogy meglehetősen életszerűtlennek tűnik, hogy mindez így történt volna, hiszen nagyon valószínűtlen, hogy négy nagy bank külön-külön tárgyal az V. rendű felperessel, és úgy osztja meg ezeket az érzékeny információkat, hogy az V. rendű felperes mindegyik cserébe nem ad saját magatartásáról információkat. A tényeket megalapozó V. rendű felperesi előterjesztés vonatkozó szövegéből is akár az tűnhetne logikusnak, hogy ez az öt bank legalábbis együtt ült le tárgyalni, és egymással osztották meg ezeket az információkat kölcsönösen. Ugyanis mivel csak ez az

előterjesztés állt rendelkezésre bizonyítékként, nagyon is logikus, hogy az V. rendű felperes által a versenytársakkal közölt információkat – mint az előterjesztés tárgyához tartozót – nem közli, továbbá az a tény, hogy a II. rendű, a VI. rendű és a IX. rendű felperesekre vonatkoztatható első mondatot is csak azért vonja össze az előterjesztő készítője, mert azonos információkat adtak ezek a bankok, míg a következő mondatból kiderül, hogy a III. rendű felperes sokkal többet mondott „ezen megbeszélésen”(in such conversation), melyből akár arra is lehetne következtetni, hogy itt öt bank egyetlen megbeszélésről van szó.

- [199] Azonban ezen a ponton jól kitűnik, hogy az alperes és az eljáró bíróságok is figyelembe vették az eljárásra irányadó Egyezmény 6. cikk (2) bekezdése által megkövetelt ártatlanság vélelmét, amikor az egymás közti kapcsolatfelvétel tekintetében, nagyon is életszerű és logikus – de konkrétan nem bizonyított – feltevéseket, logikai következtetéseket nem tettek meg, és ezért mindössze külön-külön történő kétoldalú megbeszéléseket és egyirányú közléseket állapítottak meg.
- [200] A Kúria elvi élel szögezi le, hogy a versenyjogsértés megállapításához a vállalkozáson belüli folyamatok tekintetében tényekkel kellően megalapozott jogi vélelmek kapcsolhatók, szemben a versenytársak közötti kapcsolatok tekintetében. Ez utóbbi esetben a kapcsolatfelvételre és annak tartalmára minden esetben szükségesek a tényeket megalapozó konkrét bizonyítékok a kétséget kizáró bizonyításhoz (ártatlanság vélelmének megdöntése). Ez azonban nem zárja ki, hogy a kapcsolatfelvétel, amennyiben az a bizonyítékok alapján egy átfogó tervbe illeszkedik (közös célt követ) és ennek egyéb objektív és szubjektív oldali feltételei fennállnak, a konkrét kapcsolatfelvétellel nem érintett vállalkozásoknak is betudható legyen.
- [201] Az alperes és a bíróságok is így értékelték a kétoldalú megbeszélésekre vonatkozó tényállást, azonban ettől még a jogsértés – az üzleti titoknak minősülő stratégiai információk megosztása, melyek a magatartás összehangolására alkalmasak voltak – megállapításra kerülhetett a kétoldalú megbeszélések kapcsán is, legfeljebb annak jogsértő jellege lényegesen csekélyebb volt.
- [202] A Kúria a 2011. október 3-i ülés kapcsán is osztotta az alperes és az eljáró bíróságok álláspontját. Ezen az ülésen – a II. rendű felperes kivételével – mindannyian beszámoltak arról, hogy a szeptember 15-i elhatározásból mennyit sikerült elérni a banki stratégiák kialakítása során. Szemben felperesi álláspontokkal, az itt megosztott adatok üzleti titok, vagy stratégiai jellegét nem kellett volna egyenként értékelni, tekintve, hogy ezek az adatok függetlenül attól, hogy azok nyilvános forrásból – ha körülményesebben is – elérhetők voltak. Így azonban közvetlenül megismerhetőkké váltak, továbbá ezekben az esetekben arra is kiterjed a közlés, hogy az érintett időszakban is fennmarad ez a magatartás, melyet épp ezen az ülésen elhangzó többlet magyarázatok támasztanak alá. Amikor a IX. rendű felperes arra hivatkozik, hogy miért is indokolta volna meg, hogy mit miért tesz a IX. rendű felperes, ha egyszer erről korábban már átfogó terv született, azért alaptalan, mert éppen azért kellett megindokolnia, hogy kellően hihető legyen az a további közlése, hogy a közölt magatartás az érintett időszakot illetően továbbra is érvényesülni fog, mert annak van piaci racionalitáson, és a piaci szereplők közös érdekein túlmenő magyarázata is. Iratellenesek azon felperesi védekezések, hogy itt csak annak ellenőrzése történt, hogy a szeptember 15-i ülésen elhatározottakat mennyiben sikerült átültetni a gyakorlatba, és az egyes banki stratégiákban ez mennyiben jelenik meg, mivel árazásra vonatkozó és jövőbeni reaktív stratégia folytatására vonatkozó információk is elhangzottak, amelyek nem az aktuális tények korábbi megállapodással való összehangjának ellenőrzését jelentik, hanem a korábbi általános jellegű elhatározás konkretizálását.
- [203] A Kúria megítélése szerint az sem vitatható, hogy a szeptember 15-i ülésen megszületett az elvi megállapodás a verseny korlátozásáról, október 3-án pedig a konkrét lépések egyeztetése történt meg a jövőbeni magatartásra vonatkozó információk közvetlen, gyors és hatékony

Kfv.III.37.582/2016/16.

megosztásával.

- [204] A Kúria a fentiek tükrében nem osztotta a III. rendű felperes életszerűségi teszt túl széles körű alkalmazására vonatkozó nézeteit. Így csak akkor lenne életszerű feltételezni, hogy T.T. e-mailjének a felperesek nem tulajdonítottak jelentőséget, ha az e-mail versenyellenes tartalmát nem ismerhették volna fel, de mivel fel kellett, hogy ismerjék (ahogy ez a VII. rendű felperes esetében is történt) ezért az életszerű annak feltevése, hogy a versenykorlátozásban részt vettek. Az a tény, hogy minden forgatókönyvet megvizsgáltak a bankok a stratégiájuk kialakítása során kifejezetten életszerű, hiszen csak abban lehettek biztosak, hogy a többiek kiértékelése során is a szeptember 15-én megismert információk alapján a bankok többsége a reaktív magatartás mellett fog dönteni, azt nem hihették, hogy a kockázatkezelők hallgatásával létrejött megegyezésére hivatkozással a piaci körülmények értékelése a banki stratégiák kialakítása során elmarad. Abban egyetértett a Kúria felperesekkel, hogy a kockázatkezelők megállapodása átfogó tervet nem igazol, mivel nem arról van szó, hogy szeptember 15-én egy átfogó terv jött létre, hanem csak arról, hogy a bankok közti több szintű megbeszélések egy átfogó tervbe illeszkedtek, melynek lényege, hogy a bankok a forint hitelekkel történő devizahitel kiváltás terén nem fognak egymással versengeni a végtörlesztési időszakban. Az alperes nem azt állította, hogy K.B. átfogó megállapodásról számolt be, hanem csak azt, hogy a szeptember 15-i ülésen történteket K.B. meg kellett, hogy ossza feletteseivel, mivel ez munkaköri kötelezettsége is volt, és e tekintetben épp a III. rendű felperes esetében bizonyítékok álltak rendelkezésre (a III. rendű felperes elismerése, feltárt e-mail az október 3-i ülésről). A Kúria a fentiekre tekintettel az alperesi határozat alapján nem látta jogilag releváns kérdésnek, hogy a versenytárs figyelés a kartell ellenőrzése céljából történt vagy nem.
- [205] Emellett a szeptember 15-i megállapodás nem az életszerűségi teszt alapján került megállapításra – szemben a III. rendű felperes állításával – hanem konkrét bizonyítékok alapján. Az alperes azt sem állapította meg, hogy egységes stratégiát fogadtak volna el a kockázatkezelők, hanem csak azt, hogy a megosztott információk alapján a stratégiák kialakítását úgy befolyásolták az ezen az ülésen elhangzottak és a kockázatkezelők megállapodása, hogy az a nem versenyzői stratégiák kialakítása irányába hatott és ennek szerepe volt abban, hogy néhány bank kivételével a többség reaktív stratégia mellett döntött.
- [206] A Kúria arra kíván még kitérni a felperesi érvekre figyelemmel, hogy valóban nem jött létre olyan átfogó terv a szeptember 15-i ülésen, amelyet például utóbb kétoldalú megbeszéléseken egyes bankok felsővezetői végrehajtottak volna. Ilyet azonban az alperes határozata sem állapított meg. Ugyanakkor abban egyetértett a Kúria a felperesekkel, hogy a konkrétumok nélküli, stratégia meghatározása körében tanúsítandó kockázatkezelői magatartásra vonatkozó közös cél érdekében tevékenykedés még szűkebb értelmű átfogó tervként sem értelmezhető, mert nem világos, hogy mire vonatkozik a terv átfogó jellege, sőt az sem állapítható meg, hogy kibocsátás korlátozás általános célkitűzésének elérésén túlmenően – mely valóban nem csak a kockázatkezelőktől függ – egyáltalán mi a terv maga. Ami megállapítható volt az az, hogy a bankok kockázatkezelői szinten és egyes bankok esetében vezérigazgatói szinten történő egyeztetései egy közös cél érdekében történtek, ebben az értelemben egy átfogó (értsd ugyanazon) tervbe illeszkedtek.
- [207] A Kúria megítélése szerint a szeptember 15-i ülésen elvi megállapodás született arról, hogy a kockázatkezelők többségének érdeke a banki stratégiák kibocsátás korlátozó alakítása a végtörlesztési időszakban a kiváltó forinthitelek vonatkozásában, és ennek figyelembe vételével fogják befolyásolni a konkrét banki stratégiák kialakítását. Kiterjedt továbbá ez az elvi megállapodás arra, hogy a stratégiák kialakítását követően ezen kibocsátás korlátozás részleteiről és módjáról egymást október 3-án tájékoztatni fogják. Ezt a II. rendű és a VII. rendű felperes kivételével október 3-án meg is tették.
- [208] Megállapítható volt továbbá az is, hogy az V. rendű felperessel másik négy bank, köztük a II.

Kfv.III.37.582/2016/16.

rendű felperes is megosztott magatartás összehangolását célzó, jövőbeni reaktív hitelezési politikára vonatkozó üzleti titoknak minősülő információkat, mely felsővezetők által tanúsított magatartás célja és az érintett időszak is azonos volt a kockázatkezelők által folytatott megbeszéléssel, így a kockázatkezelők két ülését és e kétoldalú megbeszéléseket összeköti a megbeszélések azonos tárgya, és a kibocsátás korlátozásra vonatkozó közös cél.

- [209] Ahhoz, hogy ezeket a magatartásokat egyetlen egységes jogsértésnek lehessen minősíteni, szükséges egy objektív oldal léte, az, hogy a megbeszélések tárgya ugyanaz, ugyanarra az időszakra vonatkozik, és e cselekményeket a közös cél köti össze [IV/31.149 — Polypropylene, *OJ L 230* of 18.8.1986, p. 1, T-6/1989 Enichem Anic Spa v Bizottság (ECLI:EU:T:1991:74) 204.pont], míg van egy szubjektív oldala, mely arra vonatkozik, hogy a résztvevőknek tudatában kellett lenniük, hogy egy szélesebb körű egyeztetési folyamat részesei [C-49/92 Anic Partecipazioni Spa. (ECLI:EU:C:1999:356) 8. pont].
- [210] A kockázatkezelők találkozóit nem vitathatóan közös cél vezérelte, a kétoldalú megbeszélések célja ugyanaz volt. Azon felperesi bankok melyek mindkét tevékenységben érintettek voltak tudatában voltak a szélesebb körű egyeztetésnek, hisz mindkét vezetői szinten részt vettek az egyeztetésekben. A II. rendű felperes ugyan az október 3-i ülésen nem vett részt, ugyanakkor arról tudott, ahogy a VII. rendű felperes is. A kérdés az, hogy azok a felperesi bankok, akik csak az egyeztetés kockázatkezelői szintjében voltak érintettek, tudatában lehettek-e annak, hogy a kibocsátás korlátozás szélesebb körű egyeztetések tárgya lehet. A felperesek azon érvei, melyek a magatartás rövid időtartamára vonatkoztak, lényegében ezt az elemét támadták az egységes jogsértés megállapításának, mivel az egységes jogsértések megállapítása azért a hosszú ideig fennálló versenykorlátozó magatartások esetén tipikus – az elévülési kérdések jelentősége mellett –, mivel ekkor nem igényel különösebb megfontolást az, hogy a felek tisztában vannak a jogsértés több elemű, kiterjedt és komplex voltával.
- [211] Erre a válasz a Kúria álláspontja szerint azonban jelen ügyben is igenlő. A kockázatkezelői üléseken résztvevő bankok ugyanis a banki stratégiák versenykorlátozó célú befolyásolását határozták el azon üzleti titoknak minősülő információk megosztásával, hogy a bankok többsége a kibocsátás korlátozásban érdekelt (ez még akkor is üzleti titok, ha egyébként ezt jó előre kikövetkeztethették a felek). Mivel a banki stratégia kialakítása szükségszerűen együtt jár banki felsővezetők informálásával, ezáltal befolyásolásával, ezért ha nem is lehettek biztosak, de előre láthatták, hogy feltehetően ez további szélesebb körű egyeztetésekhez vezethet a bankok magasabb döntéshozói szintjein, és ebben alappal bízhattak is. A tények azt mutatják, hogy ez részben így is történt. Ennek bizonyítási szintje a versenyjogban igen alacsony, az indokolt előreláthatóság (reasonable foreseeability) elegendő, tekintettel arra, hogy nem az egyeztetésekben résztvevő konkrét személyekről, hanem a résztvevő bankok tekintetében kell az egységes jogsértés szubjektív oldalára következtetéseket levonni, mely okszerűen indokolt feltevésekre is alapítható. Az Európai Törvényszék joggyakorlata szerint ugyanis amíg nyilvános elhatárolódás valamely bank részéről nem történik az adott versenyjogsértő kartelltől, addig alappal gondolhatják azt, hogy a kartellban a teljes intézmény (és nem csak az adott ülésen résztvevő személy) részt vesz és ennek érdekében tevékenykedik [T-67/00, T-68/00, T-71/00 and T-78/00. JFE Engineering Corp, korábban NKK Corp., (ECLI:EU:T:2004:221) 371. pont, T-147/09, T-148/09 Trelleborg Industrie (ECLI:EU:T:2013:259) 68. pont, T-303/02 Westfallen Gassen Nederland BV. ECLI:EU:T:2006:374Ö 126 pont.].
- [212] Mindemellett a Kúria rámutat arra, hogy amennyiben nem volna egységes jogsértésnek tekinthetők ezen magatartások egésze, különösen a kétoldalú találkozók és a kockázatkezelői szintű egyeztetések, ez az ügy érdemén és az alkalmazott jogkövetkezmények mértékén nem változtatna, mivel a bírság meghatározására úgy került sor, hogy az alperes kifejezetten értékelte és alapvető súllyal vette figyelembe, hogy az egységes jogsértés egyes elemeiben az

adott felperesi bank részt vett-e avagy nem. Így ha két vagy három különálló jogsértésről beszélhetnénk, a konkrét egyedi jogkövetkezményeken ez semmit nem változtatna. Az egységes jogsértés tényének megállapítása ugyanis abból a szempontból releváns jogi értelemben, hogy ha a cselekmény elévülésének lehetősége felmerül. Ezért nem jellemző olyan joggyakorlat, amely az ilyen rövid időtartamú jogsértéseket egységes és folyamatos jogsértéssé minősítené, mivel ilyen esetben ennek döntő jelentősége nincs. Az is megállapítható, hogy jelen ügyben a felsővezetői szintű kétoldalú megbeszélések feltárása eredményezte az egységes jogsértés doktrínájának bevezetését különös tekintettel a kartell komplex jellegére. Ehhez képest annak sincs jelentősége, hogy az október 3-i találkozó vajon eszközcselekménye-e a szeptember 15-i találkozóknak vagy önálló eleme az egységes jogsértésnek. A Kúria az eljáró bíróságokkal egyezően állapította meg, hogy az október 3-i ülés, mivel új információk megosztására került sor, amely az elhatározott követendő banki stratégiákat stabilizálta, illetve ilyen potenciális hatással bírt, ezért a jogsértés érdemi eleme volt, és nem egy szeptember 15-i átfogó megállapodás eszközcselekménye, monitoringolása.

[213] Így az, hogy a II. rendű felperes nem vett részt az október 3-i ülésen, a jogsértő magatartásának súlyát csökkentí, de nem jelenti azt, hogy ne felelne az egységes jogsértésért, magatartását ezen egyeztetésekre figyelemmel alakította ki. Ugyanez igaz a VII. rendű felperesre. Hiába észlelte utóbb, hogy versenyellenes volt a szeptember 15-i ülés, a megállapodásban részvételét éppen az mutatja, hogy ezt követően nem határolódott el nyilvánosan, a többi felperes felé kommunikálva ezt az álláspontját, melynek eredményeként bízhatott abban, hogy a többi bank várhatóan reaktív politikát fog folytatni. Továbbá a VII. rendű felperes azzal, hogy nem határolódott el nyilvánosan a T.T e-mailjében foglaltaktól azzal járt, hogy az abban közölt megállapodás nem bomlott fel, fenntartotta a versenyjogsértő állapotot. Ugyanis ha a VII. rendű felperes felismerve, hogy versenyellenes megállapodás született, attól nyíltan elhatárolódik, az azonnal felborította volna még a banki stratégiák kialakítása előtt e megállapodásban foglalt kockázatkezelői törekvéseket, sőt olyan jelzés lett volna a többi bank felé, amely a versenyzői stratégia kialakítása felé tolta volna el a bankok piaci magatartását. Ebből pedig nyilvánvaló, hogy a megállapodás versenyellenes jellegének tudatában, az el nem határolódás hiánya jelentősen hozzájárult a versenyellenes célok megvalósításához, a stratégiák összehangolásához, és maga a VII. rendű felperes is ennek tudatában tudta kialakítani saját magatartását. Mindezt a VII. rendű felperes is részese volt a teljes egységes jogsértésnek.

[214] Mindezt megállapítható, hogy a felperesek megsértették a Tpv. 11.§-át és EUMSZ 101. cikkét és ezt mind alperes, mind az eljáró bíróságok helyesen állapították meg. A Kúria nem értett egyet a felperesekkel abban, hogy a Pp. 221. § (1) bekezdésének vagy a teljes felülvizsgálat elvének az elsőfokú bíróság ítélete – legalábbis az eddig elemzett kérdésekben – ne felelt volna meg, ugyanígy a másodfokú ítélet is az elsőfokú ítélet indokaira való visszautalással és egyes kiemelt érvek további elemzésével indokolási kötelezettségének eleget tett. A Kúria rámutat arra, hogy felperesek érveinek el nem fogadása önmagában nem jelenti azt, hogy a bíróság megsértette volna indokolási kötelezettségét. A felpereseknek módjuk volt a Kúria eljárását is figyelembe véve három bírósági szinten is vitatni az alperesi határozat és a bírósági ítéletek megállapításait, ott ahol nem találták e döntéseket eléggé meggyőzőnek, további részletes indokolását kapták érveik elégtelenségének.

[215] Ennek megállapítása után a Kúria a piacmeghatározással kapcsolatos vitáit vizsgálta a felpereseknek, amelyek arra irányultak, hogy a hibás piacmeghatározás következményeként, a bírság számítás alapjául szolgáló releváns piac meghatározása is téves lett, és ezért a bírság összege nem felel meg az alperes által hivatkozott saját bírságközleményének, így a jogos elvárásaik sérültek, ami miatt a határozat jogsértő.

[216] Ezzel kapcsolatban a bíróság előjáróban szükségesnek tartja leszögezni, hogy a

bírságközleménnyel ellentétes döntés annyiban lehet jogsértő, amennyiben az alperes határozatának indokolása téves, illetve hiányos annyiban, hogy nem ad magyarázatot a saját mérlegelésével ellentétes eredményre. Ez a Ket. 72. § (1) bekezdés ec.) pontjának sérelmét jelenti, és súlyos esetben felülvizsgálhatatlanná teszi a határozatot, mivel nem tűnik ki a jogi mérlegelés okszerűsége, ami a Pp. 339/B. §-ának sérelmével jár. Ez az Alaptörvény B cikk 1. bekezdését is érintő Ket. 2. § (1) bekezdésének sérelmét is jelenti egyben (ügyfélegyenlőségből következő jogos elvárások elve).

- [217] A Kúria egyetértett abban felperesekkel, ahogy azt a csatolt III. rendű felperesi szakértői vélemény – de lényegileg az alperes határozata is – rögzíti, hogy a Tpv. 14.§-a alapján a földrajzi piac meghatározása mellett, az árupiacot a keresleti és kínálati helyettesíthetőség szempontjaira is figyelemmel lehet meghatározni.
- [218] A IX. rendű felperes észrevételére figyelemmel szükséges eljárásban kitérni arra, hogy a végtörlesztési törvény valóban mesterséges piaci viszonyokat és árupiacot hozott létre, amennyiben a már megkötött devizahitelek, mint tartós jogviszonyok vonatkozásában, előállításról, termelésről, forgalmazásról, értékesítésről nem – vagy korlátozottan – lehet beszélni, a végtörlesztés pedig valóban nem termék, nincs kereslete-kínálata, ára, kibocsátása. A Kúria álláspontja szerint bár a végtörlesztés nem áru, de a végtörlesztési törvény egy olyan állami beavatkozás volt, amely a már megkötött devizahitelek kiváltását forint hitelre való „átkötéssel” lehetővé tette. A még meg nem kötött forint hiteleknek van forgalmazása, értékesítése, kibocsátása, melyek egyoldalúan helyettesítőjévé váltak a már megkötött devizahiteleknek, ezen tartós jogviszonyok megnyitását – végtörlesztését, vagy módosítását – lehetővé tette. Ez lényegében egy új potenciális piaci szegmenst hozott létre a forint hitelek piacán, melyre a felperesek jogsértő magatartása vonatkozott.
- [219] A III. rendű felperesi szakvélemény kifogásolta, hogy egyszerűbb empirikus módszert sem alkalmazott az alperes, noha a széleskörűen elfogadott hipotetikus monopolista teszt alkalmazásával könnyen megállapítható lett volna, hogy számos forint hitel típus nem egy, hanem különböző piacokat képez, így a kiváltó forint hitelek piacán ezek áradataik alapján nem azonosíthatók, így azok devizahitelek kiváltására sem voltak alkalmasak. A szakvélemény megállapítja, hogy a forint alapú jelzáloghitelekkel – mint devizahitelek kiváltó forint hitelekkel – nem lehet azonos piacra sorolni a támogatott forint hiteleket, továbbá a speciális forint hiteleket, és devizahiteleket, amelyből ugyan nem vonta le a következtetést, de nyilván arra próbált utalni, hogy ezek nem is alkalmasak a végtörlesztésre, a végtörlesztéssel érintett devizahitelek kiváltására.
- [220] A Kúria álláspontja szerint azonban azt elfelejti kiemelni a szakvélemény, hogy a hipotetikus monopolista teszt alkalmazása, mint közgazdasági bizonyíték a keresleti helyettesíthetőség fennálltának, vagy hiányának kérdésére ad választ, de nem mond semmit a kínálati helyettesíthetőség kérdéséről, melyet a piac meghatározáskor a Tpv. 14. § (2) bekezdése alapján szintén figyelembe kell venni. Ez azért lényeges, mert a végtörlesztési időszakban tanúsított jogsértés lényege éppen az volt, hogy ne legyenek olyan forint hitelek, melyek a devizahitelek kiváltására alkalmasak. Magyarán a végtörlesztésre vonatkozó jogszabályi rendelkezések többek között azt is célozták, hogy szerződési (szabályozási), váltási költségek folytán korábban egymást nem – vagy nagyon korlátozottan – helyettesítő különálló piacoknak tekinthető deviza alapú jelzáloghitelek és forint hitelek mesterségesen egy versenyzői piaccá váljanak a hosszútávra kötött devizahitelek egyoldalú helyettesíthetőségének létrehozásával (ti. csak a forint hitelek helyettesítik e szabályozás folytán a devizahiteleket, de fordítva ez nem igaz). A végtörlesztési időszakban a forint alapú kiváltó hitelek komoly versenyt generálhattak volna ezen a létrehozott mesterséges piacon. Ezzel szemben a felperesek jogsértő magatartása éppen ennek megakadályozását célozta, még pedig úgy, hogy a kínálati helyettesíthetőségből eredő versenyt akadályozták többféle módon,

többek közt a forint hitel kamatok szinten tartásával vagy emelésével, melynek eredményeként a különböző forint hitel típusok és a végtörlesztéssel érintett devizahitelek között a keresleti helyettesíthetőség is korlátozottan vagy egyáltalán nem volt megállapítható. A szakvélemény elmulasztotta elemezni a kínálati helyettesíthetőség kérdését. Mégpedig azt, hogy kínálati oldalról potenciálisan volt-e bármilyen akadálya annak, hogy például a támogatott forint hiteleket vagy más speciális forint hiteleket olyan feltételekkel kínálják a felperesek, amelyekkel a devizahitelek kiváltására alkalmasak, voltak-e olyan számottevő piacra lépési akadályok, amelyek ezt kizárták.

- [221] Ha kínálati helyettesíthetőség fennállt, akkor az egyoldalú keresleti helyettesíthetőség hiányából nem lehet levonni azt a következtetést, hogy ezek a termékek nem egy piacon vannak. Emellett a szakvélemény nem tér ki arra sem, hogy egyáltalán volt-e olyan forint hitel, amelynek devizahitelekkel való egyoldalú helyettesíthetősége megállapítható lett volna. A szakvélemény a III. rendű felperes adataival dolgozott és a III. rendű felperesnek épp a jogsértő magatartásból következőleg nem igen volt olyan forint hitele, amely racionálisan helyettesíthetett volna egy devizahitelt, így aztán legfeljebb arra lehet következtetni a szakvélemény megállapításából, hogy nem indult be olyan verseny, amelynek eredményeként ez az egyoldalú helyettesíthetőség létrejött volna.
- [222] Ugyanakkor azt tényként állapította meg a Kúria, hogy az alperesi határozat erre csak utalásokat tesz (pl. Citibank nyilatkozata alapján), de átfogó elemzését a kérdésnek nem adta. Ez a Ket.72.§ (1) ec.) pontjának sérelmét jelenti, és nem állapítható meg ekként, hogy a releváns forgalom számítása során az érintett piac meghatározása helyes volt-e, a mérlegelési szempontként figyelembe vett érintett piac méretét, kiterjedését meghatározó tények körében a tényállást kellően feltárta-e, ezért ez az eljárása a Pp. 339/B. §-ába ütközött.
- [223] A szakvélemény 3.2. pontjához kapcsolódóan a Kúria megállapította, hogy ugyan a magatartás által érintett portfólió alapján történő piacmeghatározás nem elfogadható azokban az esetekben, amikor a normál kétoldalú keresleti helyettesíthetőség az érintett piac kapcsán megállapítható, olyan esetekben viszont, amikor csak egyoldalú keresleti helyettesíthetőség állhat fenn, akkor a jogsértés jellegének hatása van a piacmeghatározásra. Ugyanis ha a jogsértés éppen ezen egyoldalú keresleti helyettesíthetőség megakadályozását célozza, akkor az egyoldalú kínálati helyettesíthetőség fennáll, amire épp a jogsértés jellegéből lehet következtetést levonni – ha nem állna fenn, akkor a jogsértő magatartásra, a kínálat korlátozására sem lenne szükség – és akkor ilyen esetben bevonható a jogsértés jellege is az elemzésbe. Jelen ügyben erre vonatkozó alperesi határozati indokolást azonban a Kúria nem talált, ezért e vonatkozásban is szükséges a további alperesi vizsgálat, illetve a megismételt eljárást követően a határozat megfelelő indokolása.
- [224] Végül szükséges megállapítani, hogy a hipotetikus monopolista teszt alkalmazása, annak megfelelőse szakkérdés, annak értékelése azonban számos elemében jogkérdés, melyekről a bíróságok döntenek. Ezért a Kúria megállapította, hogy bár a piacmeghatározás nem minden eleme feltétlenül jogkérdés, lehetnek olyan piacmeghatározást megalapozó tények, amelyek megállapításához különleges szakértelem szükséges. Ezen tények értékelése viszont valóban a jogkérdések körébe tartozik. Mindezt részben elfogadta a Kúria felperesek érvelését, és megállapította, hogy a piacmeghatározás tisztán és minden elemében jogkérdéssé minősítése téves volt az eljáró bíróságok részéről, ez azonban nem valósított meg olyan jogsértést, melyből akár a bizonyításra, akár a jogkérdések vonatkozásában téves következtetést vontak volna le. A fenti jogi érvelésből kitűnik, hogy a szakvélemény piacmeghatározásra vonatkozó része – az ítélet 226. pontjában foglaltakat kivéve - nem volt alkalmas jogi szempontból az alperes által megjelölt piacmeghatározás jogszerűségének a megdöntésére, függetlenül attól, hogy a Kúria a szakvélemény azon ténybeli megállapítását elfogadta, hogy a (kétoldalú) keresleti helyettesíthetőség az egyes forint hitelek között nem állt fenn ugyanakkor a kínálati

Kfv.III.37.582/2016/16.

helyettesíthetőség elvi fennállása miatt – amelyet épp felperesek jogsértő magatartása akadályozott meg – a piacmeghatározás – az alább részletezett kérdés kivételével – megfelelő volt.

- [225] A szakvélemény ugyanakkor helyesen utal mindezen helyettesíthetőségi kérdések alapján arra, hogy azon devizahitelek, melyekre a végtörlesztési törvény nem vonatkozott, nem lehettek a piac részei, mivel sem a kínálati, sem a keresleti egyoldalú helyettesíthetőség nem állhatott fenn, függetlenül attól, hogy ez esetben a szakvélemény jogkérdésben és nem szakkérdésben nyilvánított véleményt. Ugyanakkor felperesek erre jogi érvként is hivatkoztak, noha konkrét számszerű állításokat e körben nem tett a szakvélemény és amennyiben felperesek tettek, azok nem ellenőrizhető adatok alapján történtek.
- [226] A fentiekből kitűnik, hogy a III. rendű felperes hivatkozásaival szemben sem ez a kérdés, sem a korábban elemzett párhuzamos magatartás bizonyítására irányuló indítványok nem voltak alaposak, és nem sérült a Pp. 206. § (1) bekezdése, a Pp. 221. § (1) bekezdése, a Pp. 336/A. § (2) bekezdése, és a Pp. 339/B. §-a sem. A hivatkozott Woodpulp ügy, illetve a Legfelsőbb Bíróság Kfv.II.39.126/2004/7. számú eseti döntése is jelen ítéleti megközelítéssel egyező. A III. rendű felperes olyan ügyeket hivatkozott ahol csak közvetett közgazdasági bizonyítékok alapján született a felülvizsgálni kért határozat, továbbá a Legfelsőbb Bíróság ezen korábbi döntése is azt állapította meg, amit jelen ügyben a Kúria: az, hogy a jogkérdésben sok esetben előzetesen szakkérdések tisztázása szükséges, nem jelenti azt, hogy a bizonyítékok értékelése, ez alapján a jogsértés megállapítása, vagy a piac meghatározása egyébként ne jogkérdés lenne, még ha ennek vannak különleges szakértelmet igénylő ténybeli elemei. A jogerős ítélet által megerősített elsőfokú bírósági álláspont mindkét kérdésben indokolta jogi álláspontját, részben téves alapra helyezte ugyan elutasító döntését, de számos alapos indokot is felhozott, ami miatt a szakértői bizonyítási indítvány elutasítása indokolt volt, ezért az nem volt jogsértő. Ahogy arra Kúria rámutatott, a szakértői vélemény értékelése szemben a III. rendű felperes álláspontjával a bíróság feladata, csak akkor szükséges szakértő kirendelése, ha valamely szakkérdést nem fogad el a bíróság. A párhuzamos magatartás kérdése eleve nem volt releváns jelen ügyben, a piacmeghatározás kérdésében pedig elfogadva a keresleti helyettesíthetőséggel kapcsolatos szakértői álláspontot sem állapítható meg a szakvélemény alapján – egyetlen körülmény kivételével – a kínálati helyettesíthetőség hiánya, ezért a felperesek még csak nem valószínűsítették, hogy az alperesi határozat megalapozatlan lenne.
- [227] Hangsúlyozni szükséges azonban, hogy volt egy olyan kérdés, amelyben a szakvéleményt – ha a magánszakvélemény megállapítása nem vitatott, és nem rendel ki a bíróság szakértőt – eltérően kellett volna értékelnie az eljáró bíróságoknak.
- [228] Az egyes forinthitel típusok helyettesíthetőségén túlmenően ez az a kérdés, amelyben a szakvélemény nem mellőzhető – noha itt valójában jogkérdésben foglalt állást a szakértő – ,hogy a Tpvt. 14.§-a alapján lehet emellett érvelni – ahogy ezt a szakvélemény teszi –, hogy a devizahitelek egy részére eleve nem terjedt ki a végtörlesztési törvény, ekként a forinthitelek és a devizahitelek ezen része tekintetében még az egyoldalú kínálati és keresleti helyettesíthetőség sem állapítható meg.
- [229] Nem lehet ennek kapcsán eltekinteni attól a tényről, hogy a Tpvt. 78. § (3) bekezdése szempontjából a jogsértéssel érintett piac mérete, elsősorban a jogsértés súlya körében, a bíróság meghatározását befolyásoló tényező ugyan, de az alperes ezt a bíróság kiszabás alapjának tekinti, tehát egyetlen bírság kiszabási szempont egyik elemét a középpontba helyezi. Az alperes közleménye ezzel tendenciózusan alulsúlyozza a kiszabható bírságösszegeket a Tpvt. 78. § (3) bekezdésében foglalt mérlegelési szempontokhoz képest, figyelemmel a Tpvt. 78. § (1) bekezdésére is. Az alperes ilyenkor olyan Európai Bizottság által is folytatott – és más bírságkiszabási szabályokon alapuló – gyakorlatot folytat, melyből következően felülvizsgálati ellenkérelmében az Európai Bíróság azon gyakorlatára is tud

hivatkozni miszerint mindegy is, hogy pontosan mi a releváns forgalom az érintett piacon, mivel a kartellel érintett termékek adott esetben eltérő termékpiacra is tartozhatnak, feltéve, hogy van rá konkrét bizonyíték, hogy a versenyellenes tevékenység kiterjedt a határozattal érintett valamennyi termékre [T-541/08 Sasol és társai ügy 2014. július 11-i ítélet 271-272 pontok], továbbá olyan forgalom is bevonható az értékelésbe, amely épp a kartell eredményeként nem valósult meg [Tokai Carbon Co Lts és társai ügy T-236/01, T-239/01, T-244/01- T-246/01, T-252/01 és T-252/01, 2004 április 29-én hozott ítélet, ECLI:EU:T:2004:118, 195 és 198 pontok]. Emellett az alperes azzal is érvelt, hogy az Európai Bíróság joggyakorlata szerint a releváns forgalom meghatározása azt szolgálja, hogy tükrözzék a jogsértés gazdasági jelentőségét, ezért olyan forgalom is beszámítható, melyet a kartell ténylegesen nem érintett, illetve nem érinthetett [C-101/15 P. sz. Pilkington Group Ltd és társai 2016. szeptember 7-én hozott ítélet, ECLI:EU:2016:631, 18-22 pontok].

- [230] Ezen érvekkel kapcsolatban szükséges először is rámutatni arra, hogy a végtörlesztéssel nem érintett devizahitel állomány tekintetében nem igazolta alperes, hogy ezekre is kiterjedt volna versenyellenes tevékenység, mivel fel sem merül olyan tényállási elem, hogy versenyzői magatartás esetén ezen devizahiteleknek egyoldalú helyettesítőivé váltak volna a forinthitelek egy része vagy egésze, következésképp nem igazolt, hogy ezen devizahitelek kiváltása épp a jogsértő magatartás miatt maradt el, vagy azt akár csak közvetetten is érintette volna.
- [231] A Kúria azzal a megközelítéssel ugyan egyetért, hogy a Tpv. 78. §-ából egyáltalán nem következik, hogy a jogsértés súlyát ne tükröznék a forint- és devizahitelek teljes állománya, függetlenül attól, hogy annak egy részét érintette a jogsértés, feltéve, hogy az egyes felperesek nem végtörleszthető devizahitel állományainak aránya nem különbözik lényegesen egymástól. Erre azonban nem volt a Kúriának egyértelmű adata.
- [232] Emellett, ha az alperes az Európai Bíróság gyakorlatára hivatkozik e körben, akkor szükséges az Európai Bíróság gyakorlatának azon részét is figyelembe venni, amely szerint az Európai Bizottságot köti a saját közleménye, amely a felperesek oldalán jogos elvárásokat keletkeztet. Erre tekintettel csak akkor térhet el saját közleményétől jogszerűen az Európai Bizottság, ha határozatában az előzetesen közzétett közleménytől való eltérés szükségességét megfelelően megindokolta. [JCB Services v Bizottság, C-167/04 P, EU:C:2006:594, 207. pont, Jippes és mások, C-189/01, EU:C:2001:420, Ke Kelit v Bizottság T-17/99, EU:T:2002:73 and Dansk Rørindustri ügy, EU:C:2005:408, 209. pont, General Electric v. Commission, T-210/01, EU:T:2005:456, 516 pont. Lizin kartell ügy (Archer Daniels Midland Company v. Bizottság, C-397/03 P, EU:C:2006:328) August Topfer & Co. GmbH v. Bizottság C-112/77, EU:C:1978:94 (jogos várakozások), lásd még: BASF v Bizottság, T-15/02, EU:T:2006:74, valamint az alperes által hivatkozott J Tokai Carbon v. Bizottság egyesített ügyek, T-71/03, EU:T:2005:220, Degussa v. Bizottság T-279/02, EU:T:2006:103, Union Pigments ügy, T-52/02, EU:T:2005:429, Groupe Danone ügy, C-3/06, EU:C:2007:88]. Ezt az elvet maga a perbeli alperesi határozat 91. lábjegyzete is elismeri a hazai bírósági joggyakorlat alapján.
- [233] Az alperes határozatában a saját közleményétől való eltérést a releváns forgalom meghatározása körében bizonyos vonatkozásokban megindokolta, de ezen kérdéssel nem foglalkozott, mivel számára ez nem merült fel problémaként. Ez viszont egy olyan értékelési hiba, amelyre meggyőző magyarázatot és annak ténybeli alátámasztását nem tette meg a bírósági eljárások folyamán, és ilyet a Kúria előtt sem tudott hivatkozni. Ez a magyar jogi környezetben a Ket. 72. § (1) bekezdés ec.) pontjának megsértésből eredő Pp. 339/B. §-a szerinti jogi mérlegelési hiba, amennyiben a jogi mérlegelése alapjául szolgáló tényállást nem tárta fel kellő mértékben.
- [234] A Kúria megállapítja ezzel kapcsolatban továbbá, hogy ezzel összefüggésben az eljárás elsőfokú bíróság ítélete is iratellenes volt (Pp. 206. §) részben, amikor az ítélet 68. oldalán a jogi indokolás körében az ítélet szerint alperes nem állapította meg, hogy a deviza- és

forinthitelek egy piac lenne, noha az ítélet tényállási része maga is egyébként ezt rögzítette.

- [235] Mindezek alapján a Kúria megállapította, hogy a Pp. 221. §-ának megsértése mellett jogsértőek voltak a bírósági ítéletek azért, mert nem állapították meg, hogy Tpv. 14. §-a szerinti érintett piac meghatározására, és így az alperes saját közleményétől való eltérésre nem tartalmazott megfelelő indokolást az alperes határozata, mellyel az alperes megsértette a Ket. 72. § (1) bekezdés ec.) pontját és a Pp. 339/B. § pontját. Ezek olyan súlyos jogsértések az Alaptörvény B. cikk 1. bekezdésére, továbbá a Ket. 1. § (1) bekezdése és 2. § (1) bekezdésére is figyelemmel (jogbiztonságból levezethető jogos várakozások, ügyfél egyenlőség elve), melyekre tekintettel az alperes határozatát részben, a bírság összegének meghatározása körében hatályon kívül kellett helyezni, és e körben új eljárásra kellett az alperest kötelezni.
- [236] Ami a bírság meghatározására vonatkozó további felperesi érveket illeti, a Kúria a következőkre kíván rámutatni:
- [237] A Kúria nem értett egyet a II. rendű felperessel abban sem, hogy nem a közlemény szerinti releváns forgalmat kellett volna alapul venni, hanem azt, hogy a felperesek mennyi kiváltó forintthitelt nem nyújtottak. Ebben az érvelésben a II. rendű felperes jogi mérlegelésre tartozó kérdést vitat, mert ahogy azt a Kúria fentebb kifejtette, a jogsértés súlyát az érintett piac nagysága kellően kifejezi. Ahogy a Kúria rámutatott, az érintett piac ráadásul nem a forintkiváltó hitelek piaca önmagában, így ez az előadás elfogadhatatlan. A Tpv. 78. §-a semmilyen módon nem írja elő, hogy a bírság alapjául a jogsértés tényleges hatása szolgálhat alapul, így jogsértés nem volt megállapítható.
- [238] Mindezt a Kúria a bírságkiszabással összefüggésben nem osztotta a II. rendű felperes azon érvelését sem miszerint, aki versenyzői magatartást tanúsított az rosszabbul járt a releváns forgalom alapján történő bírságszámítási móddal. A bírság meghatározása során az alperes a proaktív magatartást jelentős enyhítő körülményként értékelte, ami ezt a problémát kiküszöbölte, és a versenyzői magatartásból származó esetleges nagyobb árbevételt – melyet egyébként csak, mint elméleti lehetőséget állított a II. rendű felperes saját vonatkozásában – ez a számítási mód visszakorrigálta volna, így az okszerű jogi mérlegelés volt. Megjegyezhető, hogy ott, ahol alperes megállapította a proaktív magatartást, ezen okszerű mérlegelés eredményeként lényegesen alacsonyabb bírságmértéket határozott meg (jogi) mérlegelési jogkörében.
- [239] Téves a felperesek érvelése abban is, hogy az állami beavatkozás tényét figyelembe kellett volna venni, mert annak sebessége, sokkhatás jellege, nem adott teret a versenynek, és nem az ár befolyásolása volt a versenykorlátozás célja. Egyrészt az állami beavatkozás épp hogy olyan rendkívüli piaci helyzetet eredményezett, amely azzal a veszéllyel járt a felperesekre nézve, hogy a konszolidált versenyzői magatartást épp a sebességénél fogva felpörgethette volna, tehát ebből semmilyen enyhítő körülmény nem következik, a kibocsátás korlátozása pedig hat az árakra, ahogy ez kamatemelésekben meg is jelent. Megjegyezhető, hogy a rövid időszak az oligopol piacokon párhuzamos magatartással kialakuló – összejátszás nélküli – korlátozott versenyhez vezető egyensúlyi helyzet kialakulásának volt akadálya, amely jelentős késztetést eredményez az összejátszásra. Nem fogadhatóak el azon felperesi érvek sem, hogy a kamatemelések és a reaktív magatartás jogsértés nélkül is hasonló lett volna (veszteség verseny nem volt várható), ezért a jogsértésnek nem volt lényeges hatása.
- [240] Kúria álláspontja szerint, ha nem lett volna jogsértés, akkor lehet, így lenne, de volt jogsértés, így a reaktív magatartást, de legalábbis annak egy részét, a verseny nyomás csökkenését a jogsértésnek kellett betudni. A Kúria csak utal rá, hogy számos bizonyítékra hivatkoztak maguk a felperesek is a tekintetben, hogy sokaknak reális lehetőség volt az ügyfélszerzés (Pl. Cs.Cs. is így gondolta ezt az I. rendű felperes részéről a szeptember 22-i ülésen). A II. rendű felperes kifejezetten iratellenesen állítja, hogy a bankok azonos helyzetben lettek volna, mivel a tény az, hogy még ha a többségnek számottevő devizahitel állománya is volt, ezek mérete

között jelentősek voltak a különbségek. Az a II. rendű felperesi állítás miszerint nem védték a jogsértéssel a felperesek a jövőbeni devizahitelekbeől származó bevételt, mert a forintbitelek akár jövedelmezőbbek lehettek volna azért nem elfogadható, mert ez egy kifejezetten alá nem támasztott, pusztá logikai érvelés, mely téves is, amennyiben legalább ugyanígy lehet mellett érvelni, hogy a biztos bevétel a lehetségeshez képest mindig többet ér. Nyilván mindez a jogi mérlegelés körébe tartozik.

- [241] Ugyanakkor a fentiek mellett a Kúria hangsúlyozza, hogy az állami beavatkozás ténye olyan körülmény volt, amely mesterséges piaci viszonyokat eredményezett, és amely annyiban értékelésre került, hogy a devizahitelek egyébként egységes piacának végtörleszthető és nem végtörleszthető hitelekre való bontását megállapította a Kúria – vagy legalábbis ennek alperes általi mérlegelését a megismételt eljárásra utalta –, amely eredményében enyhíthet a jogsértésen.
- [242] A X. rendű felperes vitatta, hogy kökemény kartellról lenne szó, ezért alaptalan volt 20 pontot adni erre. A Kúria ezzel szemben egyetértett alperessel, hogy a versenytársak közti kibocsátás korlátozására irányuló megállapodás a legsúlyosabb kartellek közé tartozik, amennyiben a mennyiségi korlátozás a piac felosztásához hasonlóan az árak emelkedéséhez vezet, amely célja szerint is jogsértő, függetlenül attól, hogy az kökemény kartellnek minősül-e avagy nem. Egyebekben a 20 pont a maximálisan adható pontnál jelentősen alacsonyabb, ezért fel sem merül a Tpv. 78. §-ának sérelme.
- [243] A Kúria megállapította, hogy nem volt a Tpv. 78. §-ába ütköző az, hogy a MIF-ügyre tekintettel ismételt jogsértést állapított meg az alperes egyes felperesek vonatkozásában, és erre tekintettel jelentősen emelte alperes a bírságokat. A Kúria álláspontja szerint a közlemény nem írja elő, hogy a Tpv. 11. §-a miatt kiszabott jogsértések között milyen mértékű lényegi egyezőségnek kell fennállnia az ismételtség megállapításához, ezért a közleménnyel ellentétes gyakorlatról nem lehet beszélni. Az pedig kifejezetten okszerű és elfogadható jogi mérlegelés volt, hogy olyan körülmények között, amikor az alperes bírság kiszabási gyakorlata eleve a felpereseknek kedvező módon egyáltalán nem használja ki azt a mérlegelési mozgástért, amelyre a Tpv. 78. §-a felhatalmazást ad (ennek köszönhető, hogy egy súlyos jogsértés tekintetében még a bírság maximum tizedét sem éri el a bírság), az ismétlődést viszont jelentős súlyosító körülménynek tekinti, ami szükséges is ahhoz, hogy a speciális preventív hatások érvényesülhessenek, és lehetővé teszi, hogy az ismételten kartell ügyekbe keveredő vállalkozások valóban hangsúlyt fektessenek a versenyellenes munkavállalói magatartások kiküszöbölésére. Nem fogadható el a II. rendű felperes azon érvelése, hogy alperes határozatának meghozatalakor a MIF ügy bírósági felülvizsgálata még folyamatban volt, ezért nem lehetett volna figyelembe venni, mivel az alperes korábbi jogerős határozatával megállapított jogsértést, mint jogi tényt kellett jelen eljárásban figyelembe venni. Amennyiben utóbb a bíróság azt a döntést hatályon kívül helyezi jogsértés hiányában, az legfeljebb perújítási kérelmet alapozhat meg jelen ügyben – vagy a megismételt eljárás során is figyelembe vehető –, amennyiben annak egyéb törvényi feltételei fennállnak. A másodfokú ítélet pedig annyiban tartalmazott e körben indokolást, hogy az elsőfokú ítélet indokaira visszautalt, tehát az azzal egyező volt, ezért a Pp. 221. §-a sem sérült.
- [244] A Kúria megállapította, hogy a felperesek tévesen hivatkoztak arra, hogy a VII. rendű felperes esetében olyan enyhítő körülmények kerültek figyelembe vételre, melyek másoknál is figyelembe vételre kerülhetek volna, nem azonos mércét alkalmazott az alperes, és ez sérti az ügyfélegyenlőség elvét (diszkriminatív bírságolás). A Kúria e körben utal az 1/2002. Közigazgatási Jogegységi Határozatra, amely szerint az ügyfél egyenlőség elvét az sérti, ha a hatóság a korábbi téves gyakorlatát nem változtatja meg a jogszabályoknak megfelelő döntés meghozatal érdekében, melyből következik, hogy korábbi, vagy másokat érintő esetleges jogsértő gyakorlat nem eredményezheti azt, hogy mások is e jogsértő gyakorlatra igényt

támasszanak. A Kúria ezzel kapcsolatosan megjegyzi, hogy bár az eljáró bíróságok azon álláspontjával egyet lehet érteni, hogy általánosan és főszabály szerint egy felperesi versenytárs bírságolását nem támadhatja a felperes, mivel általában arra nem terjed ki a keresetösszegei joga, azonban versenyügyekben, a piaci versenyhelyzet befolyásolására alkalmas mértékű és számú bírságok esetén nem kizárt, hogy a piac szereplőit diszkriminatív módon kezelő, súlyosan aránytalan bírságolási gyakorlat felülvizsgálat tárgya legyen. Az ezt sérelmező felperesek azonban kifejtették, hogy ők egyrészt nem a VII. rendű felperes bírságolását akarták elérni, másrészt meg kell állapítani, hogy jelen ügyben a bírságok mértéke nem tekinthető a piaci viszonyokat torzító mértékűen aránytalanoknak, mivel azok a felperesek bevételeihez viszonyítva elenyésző mértékűek voltak, amelyek érdemben nem befolyásolták az érintett vállalkozások nyereségtermelő képességét.

- [245] Téves volt a III. rendű felperes azon érvelése, hogy maximum 18 napig tartott a kartell, mivel az egységes jogsértés, a stratégiák összehangolása a végtörlesztési időszakra vonatkozott, így nyilvános elhatárolódás hiányában a felperesek ezen időszakban a jogsértésben részt vettek.
- [246] A Kúria – mint az a fentiekből kitűnik – nem tekintette irrelevánsnak, hogy a bírság maximumához képest alacsony bírságösszegekről van szó, és a közlemény szerinti bírságkiszabási gyakorlat eleve nem használja ki a bírság meghatározására vonatkozó mérlegelési mozgástér. Ez viszont nem jelenti azt, hogy a bírság mérlegelése során elkövetett hibák következményeit a Kúria ne vonta volna le, amennyiben az – ezen eleve enyhe bírságolási gyakorlathoz képest – kellően súlyos mérlegelési hiba eredménye volt. A Kúria rámutat arra, hogy a bírság kiszabásakor az eset összes körülményét kell értékelni, így nem volt jogsértő a bíróságok felperesek szerint „sommás” értékelése, ellenben a mérlegelési folyamat jogszerűségét a bíróságoknak vizsgálni kellett és a súlyos mérlegelési hibák következményeit a Kúria levonta.
- [247] A IV. rendű felperes jogsértés tagadására alapított bírság mérlegelést támadó érvelése nem volt megalapozott, mivel a jogsértést elkövette, a felróhatósága megállapítható volt, versenyzői magatartása ellenére aktív részese volt a kartellnek, másrészt nem minden a IV. rendű felperes által állított elemében volt hibás az árupiac meghatározása, és az ez alapján való csökkentést számszerűen – hiteles adatokkal – nem igazolta. Ugyanakkor a megismételt eljárásban az árupiac esetleges eltérő meghatározása orvosolhatja az árupiac meghatározásával kapcsolatos sérelmeket, amennyiben azok jogossága megállapítható.
- [248] A IX. rendű felperes számítási hibára is hivatkozott, melyet álláspontja szerint bizonyított is. E tekintetben az elsőfokú ítélet a keresetváltoztatás tilalmára hivatkozott, melyet a IX. rendű felperes nem vitatott. Ugyanakkor mivel a Kúria a bírság számítás tekintetében – más okból – hatályon kívül helyezte az alperes határozatát és új eljárást rendelt el, ezért ezen eljárásban az esetleges számítási hibákat orvosolni kell.
- [249] Az V. rendű felperes állította, hogy versenyző termékeket vezetett be, az ezzel kapcsolatos vitatásokat is a megismételt eljárásban kell tisztázni, mivel ennek is a bírság meghatározása szempontjából van jelentősége.
- [250] Az V. rendű felperes per során előadott egyes érveit külön nem jelölte meg, azokra visszautalt, így a Kúria is visszautalt az arra adott jogerős és elsőfokú ítélet vonatkozó indokolására.
- [251] A X. rendű felperes azon állítását, hogy csak kapacitáshiányból eredt a reaktív magatartása, és ezt próbálta orvosolni, szintén irreleváns, mivel a reaktív magatartásában szerepet játszott az alperes által bizonyított jogsértés.
- [252] A VII. rendű felperesre bírságot nem szabott ki az alperes, a VIII. rendű felperes 1 millió forintos szimbolikus mértékű bírsága tekintetében pedig megállapította a Kúria, hogy a VIII. rendű felperes kizárólag a jogsértés vitatására és arra alapította érvelését, hogy a VII. rendű felperesnél alkalmazott elveket kellett volna rá nézve is alkalmazni. Mindkét érvelés alaptalan volt, továbbá az 1 millió forintos bírság összecsúszására az alperes által elkövetett

mérlegelési hibák hatása kimutathatatlanul alacsony, ezért ez esetben nem volt megállapítható az ügy érdemére kiható jogsértés, így a VII. és a VIII. rendű felperesek felülvizsgálati kérelme teljes egészében alaptalan volt.

- [253] Minderre tekintettel a Kúria a Pp. 275. § (4) bekezdése alapján az elsőfokú határozat helyett a jogszabályoknak megfelelő új határozatot hozott, és a VII. rendű, illetve a VIII. rendű felperesek keresetét teljes egészében elutasította, míg a többi felperes kereseteinek a bírság meghatározása körében helyt adva az alperes határozat részben a bírságok tekintetében hatályon kívül helyezte, és alperest e körben új eljárásra kötelezte.
- [254] A megismételt eljárásban az alperesnek az érintett árupiacot a keresleti és kínálati helyettesíthetőség szempontjai alapján kell elemeznie, illetve az elemzéshez szükséges adatokat beszereznie, figyelembe véve a perben csatolt III. rendű felperesi szakvéleményt. Ennek során a Kúria által adott részleges elemzéstől eltérő következtetésre is juthat a piacmeghatározás körében, hiszen a Kúria csak a rendelkezésre álló adatok alapján tudta a kérdést értékelni, és más adatok alapján – illetve más releváns nem értékelt körülmények alapján – eltérő következtetésre is lehet jutni. Az így meghatározott érintett piachoz képest, ha a közleményében foglaltaktól el kíván térni az alperes a releváns forgalom meghatározása tekintetében, akkor ezt a Pp. 339/B. §-ának keretei között meg kell indokolnia. E mérlegelés során értékelnie kell a kúriai ítéletében fentebb jelzett – illetve a bírósági felülvizsgálati eljárás során előadott releváns – felperesi érveket is (pl. az V. rendű felperes hivatkozása, a IX. rendű felperes számítási hibára hivatkozása vagy versenyzői magatartásra hivatkozása, stb.). A jogsértés súlya körében azt is értékelni kell, hogy a jogsértő magatartások ugyan egy átfogó tervbe illeszkedtek, de szeptember 15-én nem egy átfogó terv jött létre, amelyet következetesen végrehajtottak, ami a jogsértés súlyát csökkenti.

A döntési elvi tartalma

- [255] A Pp. 339/B. §-a csak a jogi mérlegelésre vonatkozik, a bizonyítékokat a bíróság a Pp. 206.§-a alapján értékeli. A teljes felülvizsgálat elve nem jelenti azt, hogy a bizonyítékok újra értékelését a bírónak az alperesi határozatot figyelmen kívül hagyva kéne elvégeznie. A bíróságnak kötelessége a több elfogadható magyarázat közül azt választania, amelyik elfogadása mellett ésszerű indokokat tud felhozni, és ezt saját meggyőződéséből eredő ésszerű és racionális indokok alapján teheti meg, mely indokoknak az ítéletében szerepelnie kell. A bizonyítási mérce bár az indokolt kétséget kizáró bizonyítást követeli meg, a különböző közigazgatási ügyekben nem egységes a bizonyítás szükséges mélysége a kétségek kizárásához, mert az függ attól, hogy milyen eljárási garanciák adottak a közigazgatási eljárásban, és ezek a garanciák ténylegesen érvényesültek-e. Továbbá az indokolt kétséget kizáró bizonyítás mércéje nem zárja ki a közvetett bizonyítékok láncolatán keresztül bizonyítást, de jogi vélelmek alkalmazását sem, amennyiben e vélelmek ésszerű keretek között maradnak.
- [256] Míg a közigazgatási hatóság Ket. 50. § (6) bekezdése alapján végzett értékelését az eljáró elsőfokú – és másodfokú – bíróság akkor tekinti – többek között – jogszerűtlennek a Pp. 206. §-a alapján, ha a bizonyítékok egyenként és összességében nem alkalmasak az állított, megállapított tények igazolására, vagy azok köre oly mértékben hiányos, hogy abból megalapozott következtetés nem vonható le, addig a Kúria a bíróság Pp. 206. §-án alapuló értékelését csak akkor tekinti jogszerűtlennek, ha az nyilvánvaló logikai hibában szenved, nyilvánvalóan ésszerűtlen, vagy megfelelő indokolás hiányában nyilvánvalóan önkényes.
- [257] A versenyjogsértés megállapításához a vállalkozáson belüli folyamatok tekintetében tényekkel kellően megalapozott jogi vélelmek kapcsolhatók, szemben a versenytársak közötti kapcsolatok tekintetében. Ez utóbbi esetben a kapcsolatfelvétellel és annak tartalmára minden

Kfv.III.37.582/2016/16.

esetben szükségesek a tényeket megalapozó konkrét bizonyítékok a kétséget kizáró bizonyításához (ártatlanság vélelmének megdöntése), ami azonban nem zárja ki, hogy a kapcsolatfelvétel, amennyiben az a bizonyítékok alapján egy átfogó tervbe illeszkedik (közös célokat követ) és ennek egyéb objektív és szubjektív oldali feltételei fennállnak, a konkrét kapcsolatfelvétellel nem érintett vállalkozásoknak is betudható legyen.

[258] Ha az alperesi versenyhatóság a kiszabott bírság összecszerűségének meghatározása során a Pp. 339/B. §-ába ütköző súlyos mérlegelési hibát vétett, a mérlegeléshez szükséges tényállást kellő mértékében nem tárta fel, az e körben értékelt bizonyítékok okszerűsége nem állapítható meg, akkor az az alperes határozatának hatályon kívül helyezéséhez vezethet akkor is, ha egyébként a Tptv. 78. §-ának keretei között került sor a bírság kiszabására.

[259] Amennyiben az alperes a bírság kiszabása során saját közleményétől el kíván térni, az eltérés indokát meg kell adnia, amely indokoknak a Pp. 339/B. §-ában foglalt mérlegelési szempontoknak meg kell felelnie. Súlyos mérlegelési hibát követően az alperes a perben nem helyezheti át más, a közleményétől jelentős eltérést eredményező indokokra a mérlegelését, és erre a bíróság sem alapíthatja ítéletét, mert ez esetben a fenti feltételnek határozata nem felel meg.

Záró rész

[260] A Kúria a felülvizsgálati kérelmeket a felperesek kérésére tárgyaláson bírálta el.

[261] A Kúria perköltségről és az illetékről a Pp.270.§ (1) bekezdése folytán alkalmazandó Pp.78.§ (1) bekezdése és a Pp. 81. § (1) bekezdése és Pp. 82. § (2) bekezdése, a 32/2003 (VIII.22.) IM rendelet 3. § (2) és (6) bekezdése, és az Itv.39.§ (3) bekezdés b.) pont, 42.§ (1) bekezdés a.) pont, 46. § (1) bekezdése és az 50. § (1) bekezdése, valamint a 6/1986. (VI.26.) IM rendelet 13. § (2) bekezdése alapján döntött.

[262] A fenti jogszabályhelyek alapján a részben pernyertes felpereseknek az eljárási illetékek 50%-át kell megfizetnie, így az esetlegesen időközben már megfizetett illeték fele visszajár, melyet az illetékes hatóságtól igényelhetnek vissza.

Budapest, 2016. december 13.

Dr. Kovács András s.k. a tanács elnöke, előadó bíró, Dr. Kovács Ákos s.k. bíró,
Dr. Fekete Ildikó s.k. bíró, Dr. Tóth Kincső s.k. bíró, Dr. Heinemann Csilla s.k. bíró